

GUINIFORTI
BARZIZII
BERGOMATIS
GASPARINI FILII
PHILIPPI MARLÆ VICECOMITIS
Mediolani Ducis,
ORATORIS, AC DUCALIS VICARII,
ORATIONES, ET EPISTOLÆ.

PARS SECUNDA.

ROMÆ M. DCC. XXIII.
Apud JO: MARIAM SALVIONI Typographum VATICANUM
In Archigymnasio SAPIENTIÆ.

Superiorum Permissu.

1

217

217

217

217

217

217

217

217

217

217

217

Ex antiqua effigie in M. S. Codice Bergomi asservata.

Pelagia Salusoni del.

Ant. Prin. scul.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO *

IN SPONSALIBUS PHILIPPI BONROMEI.

Ideo, magnifici Domini, spectabiles Cives, & egregii viri, summa cum alacritate ad sponsalia hæc contrahenda vos convenisse: de quibus cum Oratio à me haberi debeat, vereor, ne si pro rei dignitate pauca, & minus accurate dixerò, temerè, aut arroganter hoc dicendi munus adiisse videar; vestrumque illud, quod, ut planè intelligo, de me aliquando fecistis, honestissimum iudicium hac re hodie non mediocriter imminutum sentiam. Quamobrem hoc primum etiam, atque etiam quæso, existimetis, non ea me voluntate ad orandum accessisse, ut ambitiosè, quas tenues, & exiguas esse profiteor, ingenii vires ostentem; sed partim eorum auctoritate, quorum imperiis obtemperare soleo, impulsus fuisse; partim af-

Guinif. Barz. Pars II. a 3 fectu

* Hanc Orationem, quam Mediolani habuit Barzizius anno 1430. edidit C. V. Muratorius Tom. 2. anecdot. pag. 231. Hic autem pag. 242. refert consuetudinem ea tempestate vigentem, qua eloquentissimo viro post peractam Orationem coram primoribus Urbis, consanguineis, & affinibus matrimonii contrahendi provincia demandabatur.

fectu proprio, qui semper in eorum laude versatus libentissimè sum, de quibus sermonem hîc fieri causa postulat . Quod si minus copiosè res tanta, quanta est, à me absolvetur, vestra hîc valeat prudentia, viri spectatissimi, vestra humanitas: ut cum facilè perceperitis eam esse præsentis actus amplitudinem, cui vix ulla dicendi facultas par inveniri possit; tunc mihi succensendum nihil putetis, si etiam, cum multa dixerò, plura silentio præterisse videbor. Dicendum quidem esse intelligo tum de matrimonialis contractus nobilitate, ac præstantia, tum de utriusque contrahentium claritatè, & originis gloriâ: quorum utrum vix in mente pertracto, immensum se quiddam offert, quod non dicam oratione prosequi, sed ne cogitatione quidem ipsa complecti me posse confido. Atque ut à primo incipiam, nonne divini, atque humani juris codices usque à Mundi creatione diligenter evolendi erunt; si & hujus Sacramenti institutionem, ac dignitatem cognoscere, & utilitates, quas per omnia tempora humano generi sinè intermissione attulit, investigare; & privilegia, quæ multa promeruit, singula exquirere voluerimus. Sacris nempe literis edocemur, non humano consilio in hac miseriarum valle, sed rerum omnium conditoris Dei manu in Paradiso deliciarum: cum cætera à se creata in pulcherrimam formam redegisset, ut in servitium homini subjecta essent, hominem autem ipsum ad laudem, & gloriam suam de limo terræ formasset; edocemur, inquam, ex hominis ipsius latere ab initio sæculorum educatam Hevam non per internuncium, sed veritatis suæ verbo sociam illi ad sobolis propagationem, ad communionem vitæ, ad solatium adjunctam, & conjugatam fuisse; tantamque postea pro conjugii fide servanda curam Deum gessisse, ut eos corporali morte cum summa infamia, & perpetua, cum intolerabili cruciatu affici voluerit, qui alieno thoro se immiscere præsumperint. Apud omnes verò populos, qui ratione ulla gubernarentur, frequentatum esse conjugium, fidem nobis faciunt non solum scripta sanctorum hominum, quæ veritatem undique redolent, verum etiam Poëtarum carmina: qui tamen si aliis in rebus velamine mendacii plura contexerint, hoc tamen unum temerare ausi non sunt; immo id ratum videntes, innumerabilia ferè conjugia philosophando con-

fixe-

fixerunt. Idem quoque historiarum libri, cautiones legum, & omnium, qui in sermonem de hujusmodi re inciderunt, sententiarum vel planè decantant, vel indubiè significant. Ita nobis palam fit, nullum sive dixerim inter homines vinculum, sive divinum Sacramentum vetustate nobilius, Auctoris majestate celsius, loci, in quo primum institutum fuit, eminentiâ clarius, frequentatione celebrius, aut firmitus, observantiâ denique generalius hoc uno à divina providentia vel innexum nobis, vel traditum esse. Commoditates verò, quas ad universi generis conservacionem, ad animarum salutem, ad tranquillitatem mentis, cordisque lætitiâ, ad corporum sospitatem, laborumque solatium, ad fortunæ bonâ, pacem, amicitias affinitates, honores, divitiâs, tum universum ipsum genus humanum, tum singulæ quæque Nationes, tum singularissimi homines innumeras penè consequantur, non est mei propositi enumerare; primum quia longam nimis exigunt orationem, nec satis omnia colligi possunt; dehinc quod expers ego conjugii multa ex fide, aut conjecturâ dicturus apud vos essem; qui non solum pro vestra prudentia multo apertius ea intelligitis, quàm ego; sed etiam ab experientia, quæ rerum magistra nuncupatur, penè omnes certius tenetis. Suadet quoque hæc ratio, ut jura specialia matrimonii causâ inducta, quæ per juris corpus diffusa latè patent, explicare negligam; non parvo enim egent studio, si unum in locum redigi debent; & ea præsertim ratione commemoraturus illa fuisset, quæ & signum manifestissimum utilitatis hujus ab totius Orbis rectoribus optimè intellectæ, & nobile de ipsa per eos promulgatum judicium palam factura essent. Itaque his, atque aliis prætermisiss, quæ in matrimonii laudem adduci possent, ad ornatissimum adolescentem Philippum, & ad modestissimam virginem Franciscam, inter quos sponsalia aguntur, converteatur oratio mea. Quorum ætas florida, & decens forma cum ad conjugium aptissimè conveniant, tum & cætera, quæ in vita humana desiderari solent, bona, spem optimam præbent, hanc societatem unanimem inter eos, ac summè tranquillam, parentibus verò, propinquis, & amicis jucundissimam, denique & Principi, atque universæ patriæ probatam semper, ac fructuosam

sam fore . Atque ut reliqua omittam, aspiciat quæso, amplissimæ viri, effigiem horum, atque indolem, & quid secum afferat, animo considerate . Nonne duo quasi virtutis simulacra vobis repræsentat? nonne suavissimam civilium inorum fragrantiam spirat? nonne pulcherrimam prolem, suisque maioribus dignam pollicetur? Hujus tam ingenuæ indolis non fallacia signa esse confirmat eruditio, ac summa in his adolescentibus honestissimè per omnem ætatem instituendis parentum vigilantia . Genitura autem, & à claris maioribus ducta origo, quantum in liberis momentum habeat, quantam vim, sæpe videmus . Num igitur iudicium de his nobilissimum facere dubitabimus: qui etiam antequam gignerentur, nonnisi excellenti ingenio, præstantique natura procreari posse videbantur? Ex Vicecomitibus quidem innocentissima hæc virgo Francisca utroque parente nata est: quorum genus cum altius repetitis annalibus, primum à Trojanis, dehinc ab Albanis Regibus processisse dicatur: tum illud in aperto est, plures Illustrissimos Principes, magnumque insignium Procerum numerum superiore hoc tempore tulisse; nunc verò serenissimo isto sydere, in cujus lumine ambulamus, Philippo Maria Excellentissimo Duce, non modo Italiam illustrare, verum etiam splendorem suum ad quasque transalpinas, sive transmarinas, sive Jesu Christi Redemptoris nostri caractere insignitas, sive barbaras, & quantumvis remotissimas Nationes transnittere: de quo plura dicerem, si & temporis, quod angustum datur, ratio id permetteret; & ego ad immensam hanc rem transigendam viribus meis satis considerem . Hac Vicecomitum progenie, quæ ad Cœli similitudinem, varium in se ornatum, sed omnem juxta suum esse pulcherrimum continet, oriunda novitia nostra gloriari præterea potest, patrem sibi esse Lancellottum magni animi virum: cujus ut fortitudo, atque prudentia difficillimis in rebus egregia esse dignoscitur, ita & mansuetudo, liberalitas, magnificentia se spectabilem præbet; fides autem, & in Principem nostrum invictissimum devotio integra Celsitudini suæ probatissimum cum, & charissimum facit . Quid de Philippo adolescente patricio dicam? qui ex gemina domo, avitâ scilicet Vitalianorum, & paternâ Bonomeorum veram legitimè trahens

originem,

originem, præcipuum ab utraq; nobilitatis ornaamentum suscipit. Vitalianos enim Padua Urbs celeberrima insignes variiis dignitatibus eximiis titulis per multa jam sæcula, & primarios habet. Nominarem hoc loco impavidum militem, atque fortissimum, in rebus adhuc humanis agentem, avi quondam tui, Philippe, fratrem, nonnullosque alios, de quorum strenuitate, & magnificentia recens extat memoria. Commemorarem affinitates, quas cum illustribus Marchionibus Estensibus, quas cum aliis amplissimis familiis Vitalianum hoc genus aliquando contraxit. Dicerem & aliud excelsum quoddam in illius generis laude, quod adolescens ego eadem illa in Urbe didici; sed cum de Philippo filio dicturus sim, prohibet Vitaliani patris conspectus præsens: cujus ut rectè facta omnia laudem cumulatissimè pariunt, ita & aures ab omni laude, maximè quæ ambitiosa cuiquam videri possit, vehementer abhorrent. Bonromeos autem magnos olim Hetruria, & potentes novit; hac verò ætate Orbis nulla est pars, quæ non eos spectatos habeat. Nam cum superioribus sæculis opulentissimæ Terræ Sancti Miniati Principatum cum subjacentibus sibi munitissimis oppidis tenuissent, non solum dehinc per omnes Italiæ florentissimas Civitates, sed ad exterarum quoque Nationes per Europam, ultra Alpes, ultra Pyrenæos montes, ultra Oceanum, in Africam quoque, & in Asiam suam latissimè nomen extenderunt. Clarissimum ergo utrunque genus Philippe, crebro ad memoriam revoca; & stude (quod te studere gaudeo) inajorum tuorum gloriam, quanquam splendidissimæ est, cum laude, vel superexcellere, vel adæquare. In primis autem ante oculos patrem tuum Vitalianum Bonromeum virum istius regerrimum constitue, semperque in eum intentus esto, ut suam virtutem consequare. Neminem enim reperio, quem te sequi magis deceat; ab eo namque rerum omnium in civili vita occurrentium modum perdisces; in eo quid diligentia pariat, quid frugalitas servet, quid liberalitas, quid magnificentia effundat, percipies. Ex eo, qua moderatione appetendi pro dignitate honores amplissimi, qua facilitate ultro oblatis pro Republica non spernendi, qua fide, quo studio administrandi sicut, certissimam doctrinam hauries. Ipse te docebit, qua religione in Deum, qua

devo-

Guinif. Barz. Pars II. b

devotione in Principem, qua charitate in patriam, pietate in parentes, benevolentia in proximos, & amicos esse: quam submisit ad superiores, quam comiter ad pares, quam mansuetè ad inferiores, quam benignè ad omnes, atque beneficè te habere debeas. Cujus monitis si obtemperabis, tum ad œconomica, seu privata negotia, tum ad publica impigre, quoties adeunda erunt, ac prudenter accedes; omnemque ita compones vitam, ut nihil amplius secundum civiles mores desiderare quisquam in te valeat. Sed edè redeo, unde oratio divertisse videtur. Tam claris parentibus, tantisque majoribus geniti adolescentes nostri: quibus neque mores decentissimi, aut honestissimæ disciplinæ defunt, & ea, quæ vel natura dare, vel fortuna concedere potest, virtutis, ac beatæ vitæ adminicula copiosè affluunt: certissimum, quantum humana conditio ferre potest, regia sua indole nobis indicium ferunt, conjugium hoc jucundum, utile, sanctum, ac felix ad Dei laudem futurum. Quare, Cives nobilissimi, congratulemur omnes (id quod certè fit) tum adolescentibus his, quorum merita in sui dilectionem allicere quemcunque debent, tum eorum parentibus magnificis viris; Deumque Patrem Omnipotentem precemur, ut qui affinitatis hujus auctor, atque omnis boni dator est, solidum hoc gaudium, stabile, ac perpetuum esse concedat. Verum, quoniam hoc percipi non potest, nisi voluntatum invicem sponcione, ac veluti quodam voto præcedente, ad stipulationis ego verba in Jesu Christi Dei, ac Mariæ Filij Domini nostri nomine, Spiritu Sancto gratiam suam infundente, accedam; eam verò, ut res ipsa postulat, plebejo sermone depromam.

O R A T I O N E S. 7
GUINIFORTI BARZIZII

B E R G O M A T I S

O R A T I O *

IN SPONSALIBUS JOANNIS DE FEDERICIS.

QUæ duo commoda, Magnifici Domini, spectabiles viri, vosque ò Cives clarissimi, solet unius alicujus actus frequentatio plerisque afferre, ut illi & majori fiducia in adundo negotio, & uberiori in transigendo facultate sint; horum ego neutrum, quanquam sæpe in dicendo versatus, hodierno die invalescere in me sentio. Id autem eò minus admiror accidere, quò accuratius, & earum, quæ in sermonem venerunt, rerum præstantiam considero, & meam indignitatem ipse dijudico. Neque enim eâ sum innocentia, ut dignum me putem, qui sapius divina instituta per os meum assumam; neque auctoritate, aut eloquentia tantâ, ut solus inter magnos Duces, tacentibus cunctis, loqui debeam. Itaque voluntatem eorum secutus, quibus repugnari fas non duco, si ab hoc orationis genere non prorsus abstineo, vos pro vestra humanitate etiam, atque etiam exoratos velim: ne me arrogantiz accusetis, atque ut veniam concedatis, si & pauca pro rerum magnitudine, & minus eleganter pro splendore personarum dixerò. Convenimus quidem huc loci, Patres gravissimi, ut conjugium inter generosum virum Joannem de Federicis, & nobilissimam virginem Elisabeth Angoffolam celebremus. Quorum si laudes, non dicam ornare, sed vel strictim narrare voluero; vereor, ne pro temporis angustiiis, quibus arctamur, nimius in sermone, atque ineptus fuisse videar. Nam ut sponsæ genus attingam primum, quis Angoffolæ domus claritatem paucis verbis vel mediocriter explicare poterit? quæ cum spectabilium militum, aliorumque Primatum copia, opibus, potentia, jam pluribus sæculis in Placentia Urbe splendeat, tum etiam in tota hac cisalpina Gallia inter primas habetur. Si

Guinf. Barz. Pars II.

b 2

enim

* Hanc quoque Orationem Mediolani habuit Barzizius eodem anno 1430. vel 1431. ineunte, ut ex MS. Cod. Bergom.

enim omnia, quamvis breviter, complectenda fuerint, singula quidem erunt præstantes viri, ipsorumque præclara opera singula recitanda. Erunt opulenta quæque, ac munitissima numeranda oppida, in quibus hæreditario jure merum habent, ac mixtum imperium: erunt affinitates commemorandæ, quas primarias non solum cum suis civibus, sed etiam cum exteris contraxerunt: quarum certè rerum seriem vix volumen quidem, ut opinor, capiet. Sponsæ autem nostræ, si vel naturæ, vel animi dotes prædicandas assumpsero, id nempe mihi suave dictu, vobis auditu jucundissimum fore non dubito: veruntamen impune, ut arbitror, supersedere ab hac parte licebit, quod ipsa sponsa est præfens, cujus elegantissima indoles modestiam nobis, cæterasque virtutes muliere dignas repræsentat, & eam in Urbe nostra, Deo protegente, vitam actura est, ut plauè de se judicium apud omnes quàm decentissimum excitatura sit. Quod si ad virum ornatissimum Joannem sponsum mea se convertet oratio, difficilior equidem futurum video, modum in dicendo, & exitum, quàm principium invenire. Non enim ignoro, quàm latè vetustissimum Federicorum genus nobilitatem suam extenderit, quod in famosa illa Valle Camonica diutissimè claruit: quod finitimæ Urbes celeberrimæ, Bergomum videlicet, & Brixia pari gloriæ cupiditate invicem quasi suum esse contendunt: quod splendidissimæ affinitates innumeræ per universam ferè Provinciam latissimè excipiunt. Neque tam rerum imperitus sum, ut me lateat, quàm inclitâ virorum præstantium, insignium Doctorum, strenuorum militum, denique & Comitum magnificorum, tum antiquâ, tum præsentî memoriâ, quàmque multis dignitatum privilegiis niteat. Fide verò quantâ floreat, ne longè procedamus, ante oculos constitutum habemus. Adfunt enim qui pro illibata, quam semper etiam, turbulentissimis temporibus, erga Illustrissimum Principem nostrum servaverunt, fide, nuper extrema penè salutis, ac propè desperata subire pericula, maximasque opes, ac Terrarum dominia, quæ à suis majoribus accepta nunquam sibi eripi antea passi fuerant, non dubitaverunt omnino deferere: ne hostibus parerent, à quibus ad multa longè à sua in Principem devotione abhorrentia impelli potuissent. Adest quoque vir magni-

magnificus Todeſchinus Ducalis Camerarius, ſponſi pater: quem iſta ipſa, de qua loquimur, fides, politicis multis comitata virtutibus eò prorexit, ut non ſolum magnas Status ſui partes ſapientiſſimus Princeps noſter rectè ſibi committi poſſe iudicaret; verum etiam corpus ſuum, in quo tot Populorum ſalus, tot externarum Gèntium quies recumbit, ſecurè in manus ſuas coniecerit. Meum de hoc ampliffimo viro ſermonem latè extenderem, ſingulaſque ipſius laudes perſequerer; ſed earum magnitudo me abſterret, quarum tantus eſt ſplendor; ut parem ſibi nullam orationem inventurus ſim: tanta copia, ut ad eas explicandas defectura ſit dies. Facile quoque illas prætereo, quod & probè omnes perſpectæ ſunt vobis, & ego aſſentationis crimini effugere, quàm orationis copioſæ laudem quærere malo: Hac inſigni, & generoſa Federicorum progenie, hoc magno Todeſchino patre ortus Joannes minimè ſilentio prætermittendus eſſet: quem ſpectata ſupra ætatem ſuam prudentia, quem ſingularis in parentes veneratio, & quaſi religio, quem manſuetudo, atque inoſteſtia, & Principi commendat, & populo charum, jucundumque reddit. Sed nec mihi dicendi facultas ad omnia ſufficit; & jam vespertina, quæ appropinquat, hora me admonet, ut deſinam quæ vobis nota ſunt, prolixius prædicare; unumque illud depromam tandem, cujus gratia hic frequentes ſumus. Nam cum apud clariffimos parentes ſuos Placentiæ deſponſata per procuratorem fuerit ſponſa noſtra, Joanne circa Principis negotia occupato; expectatis nunc omnes, ut invicem ipſi duo propria ſe voce deſpondeant, manuque dilectiſſimi ſui ſponſi in ipſius domum tranſlata virgo Elifabeth, matrimonialibus iterum ornentur inſignibus. Itaque, ut & veſtris deſideriis, & horum duorum votis ſatisfaciam, Domino Noſtro Jeſu Chriſto, Dei, & Mariæ Virginis Filio invocato, ad ſtipulationis verba deſcendam.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

AD PHILIPPUM MARIAM

Vicecomitem Mediolani Ducem.

SUPPLEX LIBELLUS.

Desiderantur nonnulla.

..... accepti esse mereantur. Illi verò, quos prius commemoraveram, nullo certo consilio freti, pulcherrimas disciplinas sibi conquirunt; non quidem illas, ut obsequentes filios decet, in patris patriæ ornamentum afferre cupientes, sed quasi mercenarii quidam plus offerenti operas suas locaturi. Hos itaque, tuæ felicitatis participes fieri cum video, nihil est, quod de tua in me largitate diffidam: qui mihi ipsi meæ in te devotionis, ac sinceræ fidei conscius sum. Nunc verò, ut ad summam illam omnium virtutum, quæ Regiæ nuncupantur, accedam, clementiam scilicet; adeò te cunctis admirabilem in ea præbuiti, ut jam non amplius veluti habitus quidam accedat animo, sed quasi membrum animæ, & essentiæ tuæ pars meritò judicari possit. Nam si, ut à Philosophis tum Stoicæ, tum & Peripateticæ Scholæ definitum comperio: quò circa magis difficilia virtus operatur, eò cæteris dignior, præstantiorque habetur: eminentissimum certè hujusce virtutis asyllum conscendisse te affirmare non dubito. Quod si, & argumento, & exemplo tenemus, nihil homini difficilius esse, quàm seipsum vincere, nullamque perturbationem, vel majori violentia mentem invadere, vel occupatam efficacius subjugare, quàm si damno pariter, atque injuriâ ab his afficiamur, quibus nostra potissimum salus curæ debeat esse; quid nos prohibet, fortissime Princeps, quin summam te victoriam, summumque triumphum affecutum palàm dicamus? Sæpe enim, cum atrocissimos hostes in tui potestatem eventus belli redegit, &

set; & quidem eos, qui susceptorum ex domo tua beneficiorum, non tam immemores, quam ingrati suam omnem operam in tuo Statu subvertendo quandoque adhibuissent; illos à tua pietate non solum vitâ, libertate, conjugibus, liberis, potentia, dignitate, fortunis denique omnibus, verum etiam splendidissimis tuis muneribus donatos patriæ suæ restituiisti. Quo uno facto ipsam quoque victoriam naturâ insolentem, ac superbam placabilitate vicisse, & lenitudine tua domuisse videris. Iracundiam autem consilii, & modestiæ inimicam ita comprimis: ut, cum à summo Deo vitæ, ac necis nostræ potestas in manu tua posita sit, nunquam tamen liberrimo hoc tuo arbitrio ad supplicia contumacibus insligenda, irâ commotus abutaris; ac humanum sanguinem, rem apud te pretiosissimum, nisi explorata perditissimorum ingenia teneas, summa cum diligentia custodias. Moderatione verò animi tanta es præditus, ut hanc neque ingratisimorum hominum facinora, neque infidelium seditiones avellere à te virtutem possint: ipsa etiam ostentandæ potentiæ incontinens quædam cupiditas, atque immanis gloria: quæ Principum mentes sæpe occupat, dirosque, ac truces in suos reddit: minime illam tibi surripere valeat. Quid est, quod super desiderare velimus? Credisne aliud quidpiam restare? Multa profectò. Cætera prætereo; unum illud prosequar, quod si desit, ea omnia, quæ superius enumeravi, tamen si maxima sint, non tamen ex vero, nitidoque virtutis fonte proficisci, verum potius simulata, & ad tempus non longum processura judicantur. Idipsum ejusmodi est, ut cum facilis in ignoscendo fueris, tum etiam in miserando sollicitus existas; longè enim, ac latè clementiæ vis, ac splendor patet; nec solum tantummodo in eos vigorem exercet, qui ob crimen aliquod plectendi fuerint; atqui etiam his succurrit, qui, dum culpæ carent, non mediocri infortuio laborant. Videor unihi, Princeps invictissime, imaginem quandam hujus virtutis effinxisse; duas sibi fabricando manus, pro dextera scilicet, cui plus virium inest, indulgentiam in remittenda poena liberalem; pro læva autem, quæ magis est cordi propinqua, misericordiam suo beneficio ærumnas, calamitatesque omnes ab infelici propulsantem. Neque

que verò Stoicis in hac parte verebor esse contrarius; nam si sapientem posse vel ignoscere, vel misereri negant: cum tamen illas sibi operationes concedant, quibus misericordem quempiam, aut placibilem dicimus; hanc enim verborum tantum, non rerum controversiam esse inspicio; eaque ratione minus æquè illos sentire, quod non rerum gratia verba esse adinventum, sed res ipsas verbis potiùs, quæ tanta subtilitate intuentur, deservire volunt. At ego contra sapientis nomen ex Stoici agri sterilitate in fertiliorē transferens fundum, illorum culturam imitandam puto: qui sapientiæ munus non ideo sapientem perdere dicunt, quia aut alienis affligatur incommodis, aut largiori in danda venia, quàm rigor ipse admoneat, licentiâ utatur. Sed ad id redeo, unde oratio mea divertit. Audeo, Princeps humanissime, affirmare uberrimum te ex hac ipsa clementia, quam ita studiosè in omni sui parte excoluisti, fructum reportasse. Ea enim cæteros Principes, Reges, Imperatores, quorum generosa facta perpetuis literarum monumentis sunt tradita, universis ætatis suæ Gentibus, atque omni posteritati commendabiles reddidit; te verò nostro huic sæculo commendabilem, ac eò plus admirabilem effecit; & ut planè confido, si qui aderunt, qui tuas res gestas, tuasque animi dotes, literis ex affectu scitè, & eleganter sint inandaturi, prædicabilem te in omne ævum exhibebit. Quod, si cæteras divinas virtutes tuas cogitatione pertracto, inauditam nempe in te uno excellentiam, atque immensam animadverto. Sed mihi quidem non ego ipsas, te audiente, prosequendas desumpsi; tum quòd nulla tanta est dicendi affluentia, quæ se illarum copiarum, ac magnitudini æquare possit; tum quòd non id meæ fidei convenire, neque tuæ Celsitudini gratum fore existimo. Extat enim sapientissimum quoddam, atque insolitâ modestiâ refertum Imperatoris Pescennii responsum, cum fortè aliquis præsentem eum laudare vellet, in hæc verba: Scribe, inquit, laudes Marii, vel Annibalis, aut alicujus Ducis optimi vitæ functi, & dic quid ille fecerit; ut eum nos imitemur; nam viventes laudare irrisio est, maxime Imperatores, à quibus speratur, quòd timeatur: qui publicè præstare possunt, quòd negare, quòd præscribere. Denique illud subjunxit, se vivum placere velle, mor-

tuum

tuum laudari : præclara quippe , atque Imperatore digna sententia . Hujus ego voce præmonitus , & à cœptis desisto , & in plurimis , quæ se mihi dicenda offerebant , loquendi libertatem præcido . Nihil autem à me dictum est , in quod non impulsus necessitate quadam fuerim ; nam cum ad scribendum tuæ Majestati mea me calamitas cogeret , licitum mihi fore intellexi , eas omnes tibi rationes explicare , quibus non me temerarium , sed tui observantissimum esse intelligeres : quæ si in tua laude versantur , non est , quod in assentationis crimen conferas , sed totum gloriæ tuæ attribuas , cujus amplitudo infinita nullam in partem sermonem meum converti patitur , quin tuas innumerabiles virtutes obijciat , tantaque vi , ac multitudine me obsideat : ut si non nullas earum reticere decrevero , cæteræ in medium prorumpant , neque illarum prædicationem effugere valeam . Itaque , Princeps felicissime ; si te in conferendis beneficiis munificentissimum : si in frequentandis muneribus studiosissimum ; si in exortando patre meo diligentissimum : si in cæteros , qui nobilem aliquam disciplinam profitentur , gratiosissimum : si in devictos hostes clementissimum : si in negligentes subditos mitissimum : si denique in afflictos , eos præsertim , qui non sui erroris culpa , sed casu quodam , & iniquitate fortunæ , tantis malis obvoluti sunt , piissimum cognovi ; nulla me causa debuit remorari , quia ego ejus filius : quem tu in vitâ singulariter amasti : ego non eorum rerum , quæ in homine ingenuo desiderari solent , omnino expers : ego ex ea familia ortus , in qua non modò nullus unquam tuæ Majestatis contemptor inventus est ; sed plurimi quidem , qui pro tui Status instauratione , ac firmamento fortunæ prædæ , agros depopulationi , domos incendio , arces ruinæ , liberos captivitati subijcere , suumque sanguinem effundero , atque ipsam animam exhalare non dubitaverunt : ego , nescio quo fato , maximis penè adversitatibus concussus , quin ad te , Princeps mitissime , calamitatem meam expositurus , tuumque subsidium imploraturus concurrerem , nulla , inquam , me causa debuit remorari . In te , Princeps potentissime , omnia & vitæ nostræ ornamenta , & salutis adminicula posita sunt : tu nos paternæ virtutis imitatores succurrendo , tu degeneres negligendo reddere potes ;

tes;

tes ; id enim futurum est : ut si qua nobis industria, multis quaesita sudoribus, inest, otio diuturno marcescat ; peracuta quoque illa parvulorum fratrum ingenia, quæ suavissimum, ut spero, fructum allatura sunt, inculta prorsus, atque inania jaceant : nisi tu, Pater piissime, ex iis nos procellis eduxeris, atque in tuæ gratiæ portum receperis. Nullum in tuo florentissimo Regno expectamus subsidium, si tua nos Celsitudo spreverit. Terminos tuos nimius in te amor excedere nos non patitur. Non defuisset alibi lucrum cum honore conjunctum, si aliena loca petere voluissim ; sed mihi multò jucundior est in umbra tui nominis paupertas, quàm maximæ opes gratæ extra fines tuos esse possint. Admonet igitur me devitandi otii desiderium : impellit studiorum jactura : cogit instruendorum fratrum, ac multæ familiæ sustentandæ imminens mihi necessitas : ut ego servus, mandato tuo non expectato, tuæ me ultro proferam Majestati, & quidquid mihi ipse confido, non ambitione ductus, sed meo in te officio, atque observantiâ patefaciam. Non equidem, Princeps sapientissime, is sum, qui tuæ liberalitatis dona ad alendam ignaviam cupiam ; verùm & ad tenera pupillorum ingenia pretiosè inferenda, & ad nostra exercenda, id summis votis efflagito ; nobis enim duobus ætate maturis (ut etiam pro fratre * absente loquar) ad quamcunque rem, militari dumtaxat exercitio semoto, usus fueris, neque fidem, neque diligentiam, neque aptitudinem unquam deesse intelliges. Quanquam autem non minori ad unam rem, quàm ad aliam confidentia sumus, diversa tamen nos desideria tenent ; frater enim prudentiâ, gravitate, consilio ; ac multâ experienciâ, humanitatis denique artibus, & Juris civilis scientia non ignobiliter præditus, his curis animum potius applicaret, quæ majus quoddam in se pondus, ac publicam administrationem continent. Ego verò tum paterna religione, tum & Optimatum hujusce Urbis impulsu, ad ea me potissimum studia conferrem : quæ genitor meus Orator clarissimus deperdita penè solertiâ suâ exsuscitavit non solum, sed etiam auxit, atque illustravit. Hoc ipsa genitoris mei memoria : hoc mea in te reverentia : hoc

* Erat hic Joannes Augustinus.

hoc civium tuorum una vox : hoc tandem illa tot victoriis tuis, ac triumphis parata gloria , ut benignè concedas , exposcunt, instant , precantur . Nihil est enim , quod celebriorem Gasparini tui apud posteros famam reddere possit , quàm si facultatem hanc oratoriam , quasi jure quodam hæreditario, in ipsius liberos transire volueris . Nihil est , quo digniorem tibi servitutem impendere possim, quàm hoc uno multis fructuoso legendi exercitio. Nihil est , quod Mediolanenses tui concordi affectione pro filiorum suorum utilitate magis appetant , quàm me ipsum huic doctrinæ à tua felicitate præfici . Nihil denique est , quod magis tuam gloriam immortalem efficere possit , quàm præstantium in Urbe tua Oratorum copia . Neque verò , Princeps magnificentissime , satis huic rei per te consultum putes , quod totam hanc provinciam Magistro Antonio Rhaudensi homini eloquentissimo, ac Theologo insigni commiseris ; nam hujusce artis tanta est, tamque immensa magnitudo , ut quemadmodum in publicis gymnasiis singulæ disciplinæ pluribus magistris , ac doctoribus gaudent : ita etiam hæc una præceptorum quidem multitudinem nunquam abhorreat, solo autem uno rarè contenta sit . Quamobrem , Dux clementissime , tuam deprecor Majestatem , ut molestias meas isto ipso gratiæ tuæ dono, tibi, ut opinor , minimè gravi , at mihi summè jucundo , & salubri , sublevare digneris, meque in parentis mei sedem constituere . Quod si feceris , maximas tibi laudes ego pariter , & tota hæc Ducalis Urbs gestiemus ; sin verò neque hoc , neque alio me tuæ beneficentiæ præsidio dignum judicaveris , nulla tamen poterit fortunæ vis esse, quæ devotissimum animum meum à tui nominis cultu alienet. Quidquid autem de me tua statuerit Celsitudo, vel miserum , vel felicem esse volueris , id pro tuo jure feceris ; tuus etenim servus ego sum , tuæque sapientiæ admirator , ac prædicator ero semper. Vale Princeps, quem non aliter inter cæteros omnes singularem judico, quàm phœnix inter aves, ab his, qui de natura conscripserunt, singulari præstantia excellere perhibetur . Ex Gaspariniana olim Bibliotheca Duodecimo Calend. Martii 1431.

16 *GUINIFORTI BARZIZII*
GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

*ORATIO**

**IN INSTAURATIONE STUDIORUM
MEDIOLANI HABITA.**

EXpectabam eum diem, studiosissimi Juvenes, ac fratres optimi, quo Principis nostri Serenissimi auctoritate publicam sedem conscendere mihi liceret; eaque ratione, tardius fortè, quàm vestris ingeniis conveniret, communi bonorum omnium civium desiderio satisfaciendum putavi. Nunc verò: cum neque ullam ex Principe nostro sententiam in hodiernum usque diem susceperimus, & novæ quotidie nobilium suasiones ad me perferantur, plurimorumque adolescentium ingenia ad hæc humanitatis studia olim promptissima jam tepescere intelligam; video tempus illud à me amplius non opperendum: quanquam id non procul abesse firmissimis indiciis comprehendo. Unum autem vos hortor, oroque: ut quemadmodum sola me utilitatis vestræ ratio impulit, ut hoc non leve docendi munus, non præmio ullo, non pollicitationibus allectus subirem; ira quoque & vos omne studium, omnemque diligentiam in ista ipsa nobilissima disciplina perdiscenda adhibeatis. Equidem nullum devitabo laborem, nullas vigilias pertimescam; si (quod planè confido) quantà ego in vobis instruendis solertià ero, tantà & vos in me audiendi attentione concurretis. Erit autem illud à me in his domesticis lectionibus diligenter observandum, ut non solum nihil supervacuum dicatur; sed & omne id, quod ad rem faciat, diffusè pertractetur. Non enim devoranda, sed diu masticanda sunt ea, quæ princeps noster Cicero, vel in arte præcepta conscripsit, vel alia in causâ divinitus à se perorata, literis mandavit; si & qua ratione ars ipsa nos in scribendo expolitos efficere possit, cognoscere volumus; & quo stylo in suis clarissimis Orationibus

* Hanc brevem Orationem ad Juvenes Mediolanenses habuit Guinifortius anno 1431.

tionibus artem ipsam idem ille dux noster secutus fuerit, concupiscimus. Dabo verò operam, ut quas gravissimus olim præceptor vester Gasparinus pater meus plurimas in hac facultate illustres sententias post se reliquit, fideliter, integrèque patefaciam. Quia una ex re talem, ut spero, fructum reportabitis, qualem haud scio, an cujusquam alterius præceptoris industria sit studiis vestris allatura. Sed ad rem accedo: ne tempus, quod tandem optatum attigimus, minime necessariis sermonibus conteram.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

O R A T I O *

IN INSTAURATIONE STUDIORUM

NOVARIÆ HABITA.

Multa sunt, Reverendissime Pater, Clarissime Prætor, insignes Viri, vosque fratres optimi, quæ me cohortabantur, ut hoc legendi munus omnino devitarem: quorum omnium duo illa potissimum in hanc me sententiam trahebant, quod neque in me tantum ingenii adesse videbam, ut rerum, de quibus sermo futurus esset, amplitudini respondere; neque tantum eruditionis, aut eloquentiæ, ut vestræ de me expectationi satisfacere possem. Quid enim unquam ab his Philosophis, quos olim Græcia præstantissimos tulit, de instituenda vita, de moribus, de virtute traditum fuit, quod non princeps noster Cicero exquisitissimo quodam ordine, ac summa brevitate eo in libro complexus sit, quem de officiis graviter, & copiose conscripsit? Quis verò potest vel Orator, vel Poëta inveniri, qui se Terentio in effingendis animi perturbationibus, variisque hominum studiis explicandis, valeat sine temeritatis ignominia comparare? Admirabilis enim quædam, ac penè incomprehensibilis res comperietur,

* Eodem anno 1431. Octavo Idus Julii hanc Orationem Novariæ habitam à Guiniforto comperimus ex MS. Cod. Mediolanensi.

tur, quæ in suis illis facundissimis comœdiis abdita, atque obstrusa latet; si retia nostra intendere ad eam expiscandam voluerimus. In quo illos errare non modicum audebo dicere, qui se ad verborum concinnitatem, fabulæque jucunditatem conferentes, quæ aures leniant, scire concupiscunt; in his autem, quæ animum informare, atque implere possint, mirâ negligentia versantur. Dicerem & censorium illud hominum genus plurimum falli, qui Terentianas lectiones severe improbant: nisi aperte intelligerem, id eos magis considerare, quod ab omnibus ferè observatur, quam quod servari dignius videatur. Quare, Viri ornatissimi, ita de hoc comico nostro sentio, ut eorum diligentiam minimè laudem, qui ad ejus studium sola cognoscendæ fabulæ cupiditate accedunt: illos verò non modò non absterrendos, verum ultro exhortandos putem: qui in id intenti sunt, ut divinam suam in dicendo elegantiam imitentur, diversasque hominum naturas, senum gravitatem, parsimoniam, austeritatem, juvenum lasciviam, prodigalitatem, incontinentiam, servorum figmenta, ac dolos, lenonum astutias, meretricum artes, innumerabilesque alias morum varietates subtiliter investigent: quibus agnitis, & rectum vitæ modum habituri, & omnia suo instituto adversantia constanter superaturi sint. Itaque, Pater humanissime, admirari debet nemo; si gravem hanc, & ponderosam provinciam, ad quam incitatus à plurimis fui, multos dies quasi scopulum quemdam effigere volui. Nam quis ego sum; aut quæ in me auctoritas, quod ingenium, quæ industria, ut apud doctissimos homines de rebus arduis, atque excelsis: ea præsertim ætate, qua neque rerum multarum experientiam, neque plurimum disciplinarum notitiam tenere liceat: publicè docere præsumam? Quid verò eximiam illam mentibus vestris, nescio quo pacto, de me insculptam existimationem commemorabo: quam quidem tantam esse planè dispicio, ut eam posse meritis attingere desperem penitus. Sed vestra, Patres, ac Viri literatissimi, in me charitas, meaque in vos benevolentia tantum valuit, ut malim incitiam meam palàm facere, & ab optima illa opinione excidere, quàm voluntati, ac desideriis vestris non obtemperare. Statui ergo, privata ratione posthabita, rejectisque his studiis, in quibus magis oblectari soleo, ad ea me conferre,

ferre, quæ & vobis gratiora, & temporibus his convenientiora fore animadverti. Illud autem pro vestra modestia concedi velim: ut cum magnam ineptiarum mearum partem mihi imputaveritis, memineritis etiam, hoc me onus non tam mea sponte, quàm vestro impulsu subiisse, rerumque cum pulcherrimarum, tum & difficillimarum expositionem desumpsisse. Id quoniam mihi jam tribui omnium consensu intelligo, convertam orationem meam ad ista ipsa, quæ vos attentione summa expectare videmini; eritque prima cura in his adhibenda, quæ summus Orator Cicero summo ingenio ex mediis Philosophiæ fontibus hausit, & admirabili sua eloquentia de Officiis divinitus disseruit. Ejus libri titulum primo loco explicabimus, dehinc ad reliqua transeundum erit.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

O R A T I O

AD SERENISSIMUM PRINCIPEM

ALPHONSUM ARAGONIÆ.

Siciliæ, Valentiniæ, Sardinie, Balearium,
Corsicæ Regem.

Habita in Civitate Barcinonis 1432. die 14. mensis Martii.

Constitueram primùm, Serenissime Princeps, & Rex fortissime, quæ in tuam Majestatem mea esset devotio, literis declarare, eaque ratione binas variis temporibus dederam generoso, & strenuo militi Hugoni de Villafranca Oratori tuo; sed quoniam tardior multo fuit suus ad tuam Serenitatem reditus, quàm putaverat, Sacratissimo Imperatore à se illum non citiùs absolvente, non potuit meus jam nominis tui splendore inflammatus animus diutius expectare. Experiebar enim molestias illas, quæ homines cupidos affligere solent: & quidem eò vehementiores experiebar, quò novas huic, quam affectabam, rei, quotidie

tidie moras inferi animadvertēbam. Itaque, invictissime Rex, milite hoc clarissimo diu expectatum iter tandem instruente, constanter quoque illud per me ad eundem existimavi. Judicabant equidem non parvum neque amanti, neque parati ad amandum animi esse indicium ea sequi nolle, ad quæ amor impellit: nisi prius se amari cognoverit. Memineram vulgo apud omnes dici solere, tenuem ex eo amoris conjecturam assumi, quod quis sine suo incommodo facit. Non ignorabam eum, qui se Principis alicujus servum asserit, firma pro se argumenta, dilucidas probationes, magna testimonia habere oportere: propterea quod Principum gratiam, qui multa conferre possunt, facile omnes affectamus. Sequutus ergo sum eximæ hujus meæ devotionis imperium: qui patriæ fines egressus, atque in remota loca prolapsum, ad te usque proprio corpore, non scripturâ, quasi exploratore quodam præcedente, accessi. Plura ob eam rem incommoda subivi, qui suavissimos fratres, matrem (sic enim eam appellare decrevi) amicos, notos omnes, patriam denique ipsam deserui: qui jucundissima literarum studia multos dies intermisi: qui ab otio ad laborem, à quiete ad peregrinationem, à securitate ad multa itinerum pericula, mea sponte, nulla necessitate cogente, libens transitum feci. Argumenta verò, probationes, testimonia deditissimi tibi animi mei: tametsi nonnulla ex his, quæ nunc commemoravi, hauriantur: haud tamen scio, an certius ullum, aut firmitus eo adduci valeat, quod experientia præstare potest. Non enim longè absum, qui me Celsitudinî tuæ subditum profiteor. Statue, injunge, impera: intelliget tuâ Majestas, à qua nullum non rectum, laudabile imperium procedere solet: tantum studium in tuis mandatis exequendis me ponere, quantum vel ingenium, atque industria mea; vel corporis robur, ac firmitas patietur. At verò, Princeps Illustrissime; si te fortassis admiratio aliqua tenet, unde hæc me hominem alienigenam veneratio tanta invaserit; illud quæso, atque obsecro, ut & mirari hoc desinas, & me ad ejusce rei causam explicandam minimè astringas. Nam cum ea omnis ratio ex præclarissimis tuis virtutibus, quas uno multorum sermone didici, veluti ex abundantissimo quodam fonte oriatur; erit certe res neque

neque auribus tuis grata, neque meo in te officio digna, si te maximum Principem, & Regem potentissimum præsentem laudare, ac verbis extollere voluero. Dicam tamen duo hæc non-nihil in me potuisse: unum, quod his studiis, ut omnes prædicant, egregiè tua Majestas operam dat: in quibus cum Gasparinus olim pater meus Orator, ac Philosophus claruerit, ego quoque ætatem meam consumere opto; alterum, quod tanta in rebus sive pacis, sive belli est præstantia tua, talisque ad ampliorem gloriam extruitur via: ut planè videam, si mihi facultas per otium dabitur, eam ad scribendum materiam paratam, quod facillè cum Dei adjutorio multa literis mandari poterunt, quæ & historiam, ac veritatem, non fabulas, aut mendacium sapiant; & nomini tuo immortalitatem, mihi nobile exercitium, posteris dignissimum ad colendam virtutem exemplar sint paritura. Ad quam rem, si mea me cogitata non fallunt, te pro tua singulari sapientia, & virtute benignissimum fautorem, adjutoremque studiosissimum fore non ambigo. Si enim pro comparanda, immodò potius pro tuenda, vel cumulanda gloria graves curas, multos labores, immodicos sumptus, immensa pericula subire nunquam dubitasti; quis non te pro illa quoque perpetuanda exquisitissimam diligentiam adhibiturum credet? Id verò solis literarum monumentis confici posse quis non intelligit? Non Themistoclis, non Periclis, non Leonidæ, non Alcibiadis, non Epaminondæ, atque aliorum, qui apud Græcos floruerunt, fortissimorum Ducum res gestæ hac nostra ætate in memoria haberentur: nisi vetustaris fidelissima observatrix historia nobis illas nunciaret. Alexandri quoque Macedonis, ejus qui magnus appellatus est, mirandam in præliis virtutem, & penè incredibiles victorias: Persarum innumerabilem multitudinem, atque inæstimabiles opes: Indorum, Ægyptiorum, Assyriorum, Scytharum, ac denique barbararum omnium Nationum cruenta bella, & horribiles pugnas nonnisi per historiam cognovimus. Quid Romanorum triumphos commemorabo? qui tanti fuerunt, ut externorum omnium claritatem suo splendore obscuraverint: nonne Oratorum eloquentiâ, & diuturniorem laudem, & ornamentum non mediocriter susceperunt? Romuli Regis, qui primus

Guinif. Barz. Pars II.

d

Urbem

Urbein fundavit, cæterorumque Regum, Decii, Brütii, & Cohlatini, qui libertatem induxerunt: Horatii Coclitis, Mutii Scævola, Decii Muræna, Curii, Dentati, Fabritii, Attilii Reguli, Pauli Æmilii, Fabiorum, Papyriorum, Scipionum, Catonum, Caji Marii, Q. Sertorii, Lucii Luculli, Cn. Pompeji, Caji Cæsaris, universique illius virorum illustrium chori: Octaviani quoque Augusti, ac subsequen-
 tum continentia, & integritas, tum constantia, & magnanimitas, tum fortitudo, & probitas, tum varia fortunæ commutatio, & morum diversitas, tum rei militaris scientia, celebrisque eorum trophæis, ac victoriis fama, tanta ad nos pervenit, quantum suo ingenio viri doctissimi per literas transmissērunt. Non est incredibile, alios dehinc nonnullos vel Imperatores, aut Reges, vel Principes, aut exercituum Duces inagnis à se rebus gestis in admiratione aliquando, prædicationeque extitisse: quorum hodie nullam, tametsi recentiores prioribus fuerint, notitiam tenemus: propterea quod ea facile temporis cursu deficiunt, atque ex hominum cordibus excidunt, quæ non stylo, sed tantum linguâ rememorantur. Hæc, Princeps clementissime, non ex ratione à me dicuntur, quod vel solum hoc in genere officii meam polliceri operam velim: vel eum me profiteri intendam, qui gloriose per te gesta ornate, atque appositè scribere valeam; sed ut intelligas, cum cæteris in rebus tuæ Majestati me ipsum vigilantissimum servum exhibiturus sum, tum etiam in hac una, quæ ad tui laudem posteritati relinquendam spectat, semper intentissimum fore: ut si non eleganti, aut accurata oratione id ipsum transigetur, at saltem, quàm minus inculto genere dicendi fieri à me poterit, explicetur. Vereor mitissime Rex, ne fortè ineptus fiam, dum nimium sermonem diffundo. Colligam itaque me ipsum, & paucis, quicquid Majestati tuæ expositurus sum, reserabo. Admiratus sæpe antea præstantissimas tuas illas virtutes, quibus inter cæteros Reges, ac Principes singularis non immerito judicaris, decrevi tandem studia omnia mea tibi dedicare. Quamobrem neglectis his conditionibus, quæ mihi nuper intra proprios lares oblata fuerant, meam in tuum hoc Regnum protectionem maturavi. Nunc autem ad Serenissimum tuum conspectum

ſpectum pro tua clementia , quæ ſumma eſt , me admittere dignatus es . Quod munus cum tanti faciam , quanti ab homine tui obſervantiſſimo , cupidiffimoque ſicri æquum eſt , immenſas primum ea re gratias habeo . Animum verò meum , cogitationes , curas , vigilias , ſtudia , fidem illibatam , totum denique me ipſum Sacraſſimæ tuæ Majeſtati poſt Deum offero , devo-veo , conſecro : quem ut tuis beneficiis & ſuſtentare in hoc propoſito , & confirmare digneris , humiliter , & devotiſſimè ſup-lico .

GUINIFORTI BARZIZII BERGOMATIS

ORATIO

AD SERENISSIMUM PRINCIPEM

JOANNEM REGEM NAVARRÆ.

Habita in Civitate Barcinonis 1432. die 22. Maji.

O Pratiſſimus hic mihi dies illuxit , Rex Sereniſſime , quo ſplendidiſſimum tuum conſpectum intueri , atque ipſo corpore adire liceret : ut qui & alienæ virtutis admirator ſemper exiſti , & ineffabili quadam in Sereniſſimum Regem Aragonum , devotione obſtrictus ſum , te ſummæ præſtantię , ac virtutis Principem , huiusque unius Regis , cui me totum conſecravi , fratrem , non ſolum mente reverear , ſed etiam operâ , atque officio colam . Et quoniam inter vos cum naturæ , tum & animorum conjunctionem eſſe tantam exiſtimo , ut nemo ſatis uni eſſe poſſit , niſi & alteri quoque ſe jugo pari ſubmittat ; id à me curandum intelligo , ut non tam mea tuæ Celſitudini ſtudia noviffimè dedicem , quàm ex eo die , quo me Sacraſſimo Regi , cujus es frater , expoſui , & tibi dedicata meo iſto ſermone declarem . Judicet , obſecro , tua clementia , Rex benigniſſime , ſuâ me gratiâ non indignum ; ſuſcipiatque unum hoc , quæcumque eſt , munus ,

Guinf. Barz. Pars II. d. 2. nus,

nus, quod de me facio : non illud ex re, quæ quidem pertenuis est, sed ex mei animi liberalitate, atque exuberantia dimittens. Ego verò, si non pares eam ob rem tuæ Majestati gratias egero, non inferiores certè facultate mea rependam.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO *

IN INSTAURATIONE STUDIORUM
MEDIOLANI HABITA.

NEminem vestrum, Patres clarissimi, generosi Viri, vosque juvenes honestarum artium cupidissimi, hodierno die huc loci convenisse intelligo : quem non & voluptas quædam prope singularis, quod ad paternum munus subeundum redierim, & expectatio ingenii mei, ac doctrinæ quasi ornamentum aliquod amplissimæ huic Urbi, atque universæ patriæ allaturus sim, teneat. Mihi verò, quod ad voluptatem spectat (nam id primum sermone prosequar) longè aliter, quàm vobis accideret; si vel honorum ambitio, vel opum cupiditas potiore apud me, quam ipsa cum necessaria propriæ salutis cura, tum debita in Deum religio, in patriam charitas, in proximos, atque amicos & benevolentia, & pietas locum haberet. Quis enim est : qui si præteritorum temporum meminerit, meque sive fato quodam, sive divina voluntate, non modò ex prospero fortunæ cursu, quo ad altiora provehebar, verùm etiam ex sublimi illo gradu, ad quem Serenissimi, cui assistebam, Regis clementia conscenderam, revocatum animadvertat : non faciliè acribus molestiis meum agitari oportere animum credat ? Aut quis est : qui si innumerabiles curas meas, vigilias, studia, si labores intolerabiles, si extrema penè,

Habita fuit hæc Oratio à Guiniforto Decimo sexto Calendis februarii anno 1435. ut ex MS. Cod. Mediolanensi.

penè, ac prorsus detestabilia navigationum incommoda, si prope desperata sæpius varia terrâ, marique pericula: quæ omnia & intrepido animo adire pro dignitate assequenda, & infracto sustinere pro conservanda, nunquam dubitavi: cognoverit; non plurimum, quod eorum interciderat fructus, dolendum putet? Sed parendum est naturæ legibus, nostrique interitus hora, nisi idonea subsit causa, quamdiu possumus, non solum insito nobis appetitu quodam, sed etiam recto iudicio differenda. Neque enim hæc vulgi vox tantum, sed & maximorum Philosophorum sententia fuit; nam hi dolorem mortis in sapiente admittunt, immo quasi exigunt: ea quidem ratione, quod multo eo fructu privari, quem asserre tum doctrinâ, tum exemplo solebar: quod sese ad operationem virtutis, in qua felicitas humana consistit, impotentem corporis, & animæ dissolutione fieri intelligat. Quo sententiæ genere Philosophum illum usum fuisse accepimus: qui die quadam secundis ventis navigans: cùm inulta de contemnenda morte graviter, & copiosè tum disseruisset, paulo autem post tempestate orta, periclitanteque navi, expalluisset: nautæ cuidam vilissimo increpanti, quod à præceptis Philosophiæ, quæ nuper edixerat, aberraret: cùm tamen ipse nauta constanti animo permaneret: in hunc modum respondit: Nihil est quidem, quod te pigeat simul cum vita perdere, qui nihil viro dignum in vita habes; mecum autem omnis pulcherrimarum disciplinarum, ac virtutum chorus, qui hoc pectus inhabitat, istâ horâ periclitatur: quare æquum est, ut si non pro me, saltem pro tam pretioso thesauro sollicitus, atque anxius fiam. Hæc ille. Ego verò quanquam ejus non sum temeritatis, ut quod vel Peripateticorum schola in sapiente ad dolorem inortis honestandum exigebat: vel is, quem modò dixi, meritò sibi attribuebat, id ipse mihi arrogare præsumam; tamen cùm nulla sit virtus, quam non quisque studio, & exercitatione assequi possit; nec quisquam desperare debeat, eum se virum futurum, quem aliquando ex media hac luce subtractum multi plangent, vitæ consulendum statui: ne ad hæc ipsa mihi aditus, eâ neglectâ, præcideretur; maluique sinè his, quos adeptus fueram, honoribus salvus esse, quam una mecum illos amittere. Neque verò similis ea in re sum

sum his, qui naufragio imminenti, pretiosis, quas in mare ejiciunt, mercibus, ut ego, quos relinquo, honoribus salutem redimunt. Illi quidem sola id tempestatis vi (quod est fortunæ) coacti faciunt: ego (quod tandem postremâ ægritudine meâ cognovi) à Deo sæpius inde avocatus sum. Illi tanto in discrimine positi, vix quid agant, intelligunt: ego postquam animum ad hoc factum inclinavi, priusquam ad ipsum accederem, integritati nominis mei, atque honestati summa cum diligentia, & ratione providi. Illi ex jactu nullum, præter salutis commodum reportant, nemini lætum nuncium ferunt: ego à Divo Cæsare nostro Philippo Maria non solum ad paternum olim munus nunc assumptus, ac proventibus annuis ex publico ærario copiosè donatus, verum etiam aliis clarissimis ornamentis amplificatus sum. Ego patriam, extra quam voluntariè peregrinabar, recepi: qua nihil homini dulcius, nihil esse debet charius: patriam, inquam, eam, quam Regionis situs, aeris salubritas, agrorum fœcunditas, Oppidorum pulchritudo, Urbium fama, hominum sive in pace, sive in bello excellens virtus, inter omnia Orbis Regna celeberrimam, ejus aurem Principis gloria, cujus imperiis paret, illustrissimam reddit; ego isti ipsi, quem dico, Principi gloriosissimo non ingratham servitutem, Senatuique universo non injucundum obsequium, quod prius non contumaciter, ut notis omnes, sustuleram, libenter restituo. Ego optatissimis fratribus meis, ac cæteris necessariis: ego vobis amicis meis amantissimis, his præfertim, quorum & consilio ad hanc rem motus, & solertiâ promotus fui: qui suum erga me animum cum multis indiciis sæpe antea declarassent, nunc toti Urbi, ac patriæ notissimum reddiderunt, atque in dies reddunt; denique & cunctis, qui me salvum esse cupiunt, hac ipsâ jacturâ meâ incredibilem, ut planè video, alacritatem attuli. Longè itaque in diversa causa cum sum ab eo, quem supra commemoravi; æquum est quoque, ut non eodem animo damnum meum feram, sed omnem temporis anteaquam memoriam, salvâ tantummodo acceptorum beneficiorum perpetua recordatione, prorsus ex capite aboleam; omnemque à me tristitiam propulsem: ut quemadmodum vos læto corde ad me audiendum concurristis; ita ego tranquillamente

mente hanc legendi provinciam aggrediar. Jam videor, primarii Viri, ex ea parte ad vos inclinare, ut vobiscum de hoc meo successu congaudeam. Sed quid de summa illa existimatione, quam de me haberis, quid, inquam, dicam? quid sentiam? Ego ne adeo mei oblitus sum, ut eo me ingenio, aut sapientiâ prædictum putem, quibus illam sustinere, ac tueri valeam? minime; neque enim ea unquam fui arrogantia, ut quidquam laude dignum propriæ virtuti attribuendum crederem; neque ea ingratitude, ut non ad unum, ac trinum Deum, à quo id datum esset, in primis referrem. Quid ergo est, quod me consolatur: cui nec industria à naturâ tributa, nec ars studio quæsitâ, satis adinivuli subministrat? Nempe sola clementissimi Dei largitas, à quo honesta omnia; si modò ad congruum finem ordinentur, operaque nostra pro his assequendis adhibeantur; expectanda sunt. Nec cuiusquam in hoc objecta verebor. Scio quidem non defuturos, qui sic mihi adversentur: non satis ingenio tuo, Gniforte, confidis, sed spem in Deo jactam habes: si honesta solum ex Deo sperare licet, & quidem non simpliciter, sed cum ad rectum finem ordinantur; nihil est, quare sperare debeas, huic te opinioni tantæ satisfacere posse. Eloquentia enim, cujus doctrinæ præficeris: cum sæpe homines ad perniciem suam, quod de Gracchis, de L. Saturnino, ac plerisque aliis legimus, sæpius ad injusta excitanda bella, ad maximas Respublicas subvertendas, sæpius ad veritatem obtegendam, ad mendacium persuadendum, ad omne scelus audendum erudiat: neque honesta res esse, neque determinatum aliquem bonum finem habere potest. Quibus equidem responsurus: ut plerisque in locis à Cicerone, ac cæteris artis Scriptoribus literis mandata præteream: illud unum adducam simile, quod de humano intellectu conspicimus; nemo enim intellectum, vel substantiam nobilissimam esse, vel ad perfectionem hominibus datum negat: quo tamen, infinitis modis, ad inalum abutimur, dum naturæ ordinem pervertentes, perturbationibus animi subiectum esse volumus. An ideo quisquam ita erit amens, ut homini dicat, satius esse carente intellectu? aut Deum accuset, quod in homine principalissimum eum esse voluerit, quod cum immanissimâ omni ferâ crudeli-

deli-

deliorem, cunctisque malis, quæ accidere possunt humano generi, perniciosiorem, ut sæpe videmus, efficiat? Nemo certe erit, qui non Dei hoc summum donum, summèque expetendum fateatur. Quod si ita se habet, cur de eloquentia non idem iudicabimus: quæ ornatissima est ejus, immo totius animi & nuncia, & ministra; voces enim motuum animi sunt notæ, unumque hunc sibi potissimum finem præstituit eloquentia: ut, quod re quacunque proposita, eligendum quisque judicaverit, appositè id, atque accuratè alteri persuadeat. Si effrenati sunt motus animi, si falsum electionis iudicium, maligna fiet & persuasio, neque eloquentiæ vitium erit, sed intellectus. Quare si amentiam laudamus, cupiamus & infantissimi animantium omnium reperiri. Quod si tantoperè intellectum in homine admiramur, ut eo præstantius nihil à Deo creatum iudicemus; certè proximum illi bonum esse eloquentiam, necesse est, concedamus: cuius amplitudo, ac vis omnia, quæ percipi intellectu possunt, complectitur, ut nihil eorum tam inextricabile sit, quod non ipsa cum dignitate quadam explicet, atque in audientium animos imprimat. Obmutescat igitur, si quis est, qui tantum ornamentum suis maledictis contaminare velit, ac potius infestam nostram & ipse conveniat. Nos verò nostros ab suo splendore oculos nusquam desectamus, nec quidquam ad ipsum assequendum præmitramus. Ego quidem, quod præclarior est expectatio vestra, eò intentiori animo, ac majori ad ejusce rei semitas deregendas accedo; confidoque Deum nobis & ducem, & auctorem fore. Vos tamen vigilate, ac in eo, ad quem præcingimini, cursu perseverate. Nihil est enim tam obtentu difficile, quod non assiduâ diligentia comprehendas: nihil tam facile, quod non desidia, etiamsi manibus teneas, elabatur. Non tam vos præsentium meditatio retrahat, quàm nobilissimi hujus, quod proponitur, præmii æstimatio incendat. Moveat utilitatis ratio, moveat & dignitatis. Cæteræ quidem sive artes, sive disciplinæ hominem in singulis rebus singule instruunt. Hæc una, quamvis proprium quoddam circa civiles causas officium habeat, tamen ad res omnes disertum facit. Cæteræ tum temporibus, tum locis, tum personis limitantur, ut non omni in

tem-

tempore, aut loco, aut non apud quoscunque locum inveniant: hanc nullus est, qui rejiciat. Nec vos eloquentiæ perfectæ altitudo in desperationem adducat, quod tam excelsò loco sita sit, ut ad culmen suum pervenisse nemo adhuc reperiatur; multi enim ad eam sunt gradus, estque totis viribus ab unoquoque pro sua virili enitendum, ut quàm altius potest, conscendat: cum sibi persuadere debeat, quò propius ad eam provectus fuerit, eò se majorem vim, ac splendorem suscepturum. Quod si quis forsitan est, quem vel tanti boni desiderium non teneat, vel labor ipse deterreat; delectet saltem ejus soli, per quod currendum est, & pulchritudo, & ubertas; arte enim, & exercitatione (modo ipsa non repugnet natura) ad eloquentiam pervenitur: quorum alterum dilucidis præceptis constat, ut nullà duritiæ, aut asperitate absterri debemus: alterum verò, tum in lectione, tum in scriptura, aut oratione consistit; atque horum utrunque ejusmodi est, ut quisquis ei se accomodet, illum quàm maximè & delectet, & juvet. Lepos enim verborum, concinnitas orationum, versutia sermonum, sales, facetiæ, sententiarum gravitas, rerum cum præsentium, tum & multis antea sæculis gestarum narratio: quibus omnibus rebus & Oratorum libri sunt reperti, & nos in dicendo quotidie uti contingit: dici vix potest, quantum in se oblectationis habent. At verò, cum virorum illustrium fortiter, magnificè, clementer, justè, sapienter dicta, aut facta: cum rationes consiliorum suorum, cum apparatus, inaturationes, varios eventus rerum legimus: cum eorum laudes ad Cælum extolli, atque immortalitati consecrari, sceleratorum hominum facinora improbari, execrabiliaque à summis Oratoribus reddi cernimus: nonne magnum in modum & honestiores in vita, & in agibilibus prudentiores efficimur? Neminem itaque, tametsi ad attingendam eloquentiæ metam laborare non velit, tædeat in tam fertilibus agris, atque amœnis divagari. Ne quis tamen Philosophiæ cognitionem his non necessariam esse existimet, qui oratoriam facultatem consequi optant: propterea quod ipsius Philosophiæ fructum ex Oratorum libris colligant; illud omne etiam admonebo, maximum operæ pretium esse, ut non minus Philosophorum, quàm Rhetorum præceptis

studium impendamus : cum hi rectam vivendi normam , quam ex Oratoribus sine certa ratione haurimus , determinatâ quadam regulâ nobis præscribant . Ac mihi quidem , cùm intellectui nostro eloquentia deferviat : qui si perversus fuerit , eâ quasi veneno quodam ad corrumpendas hominum mentes abutitur : à nemine ad oratoriam disciplinam accedendum videtur , nisi vel prius ad virtutem se conformaverit , vel simul cum dicendi arte vivendi rationem addiscat . Quo uno consilio Principem nostrum , ac Ducein permotum fuisse arbitror , cum ad nobilem hanc exercitationem me adscribens , Philosophorum sententias Rhetoricæ doctrinæ consociari à me voluit . Sed vix tandem intelligo , Patres amplissimi , quàm imprudens sim : qui verba de hisce rebus apud vos facio , ex quorum numero plurimi , cum integritate vitæ clari , tum & sapientiâ , & auctoritate gravissimi habentur . Nemo autem est , qui non ita de his studiis sentiat , ut faces porius ad me inflammandum attulisse , quàm exhortationes à me ullas expectare videatur . Statuam igitur huic sermoni finem ; meque ad ea convertam , quæ jam dudum sub silentio exigitis . Primam autem diligentiam : ne unum prædicare , alterum sequi dicar : in explicandis his Philosophiæ præceptis consumam , quæ suis epistolis Philosophus Seneca Lucilio tradidit . Reliquum tempus Cicero sibi pro suo jure vindicabit , à quo non solum optimam dicendi rationem , verum etiam pulcherrima eloquentiæ suæ monumenta , in quibus exerceamur , nisi nobis ipsis deesse volumus , copiosè accipiemus . Audiamus itaque nunc , quid ad Lucilium Seneca scribat : *ita fac mi Lucili* .

31

ORATIONES.
GUINIFORTI BARZIZII
BERGOMATIS

ORATIO
AD SUMMUM PONTIFICEM
EUGENIUM IV.

Quod apud tuam Sanctitatem orandi munus, Beatissime Pater, ad me desert gravis, & integerrimus vir collega meus: id quanquam ipse fuerit commodissimè impleturus, qui Philippi Mariæ Vicecomitis Ducis Illustrissimi, à quo profecti sumus, à secretis, & optimam ejus mentem, & sanctissima novit studia: tamen ne vel tuam clementiam, quæ se facilem ad me audiendum præbet, aspernari videar, vel tam nobilem facultatem summum te Dei Sacerdotem alloquendi præteream, ad me delatum officium non invitus adibo. Eam autem sequar in dicendo rationem, quam & ejus Principis, qui nos misit, in te observantia, & mea non ambiciosissima natura exigit, nec tua singularis humanitas indignam sua majestate judicabit. Non enim in orationis exordio altius repetendo, non in accurata dispositione rerum dicendarum, non in amplificandis illis, atque illustrandis tum verborum, tum sententiarum quodam quasi lumine occupatus ero. Hæc & alia in hunc modum plurima iis relinquenda existimo, qui vel ingenii sibi laudem quærunt, vel audientium aures demulcere student magis, quàm ex animo ipsi, atque ex re loquuntur. Purus erit, & simplex, veritatis, ac fidei plenus sermo meus; satisque à me factum putabo, si quæ ad nostri adventus causam pertinent, breviter explicabo. Tuam sanctam Majestatem Beatissime Pater, nos Mediolanensium Ducis Philippi Mariæ deditissimi tibi filii, vicem gerentes, veneramur, & colimus, eumque tuæ Sanctitati & commendamus, & dedimus. Vix credibile est, quantum pro Ecclesia Dei curam susceperit: quantum in iis providendis, quæ ad tranquillitatem,

amplitudinem, ad immortalem gloriam tuam spectent (quod nondum ei per difficillima bella agere satis licuit) studium adhibeat. Animadverte quidem Principis Dei cultoris esse proprium; si consilio valeat, si auctoritate; si gratiâ, si potentiâ; cogitare non se iis bonis à Deo donatum, ut in cuiusquam pernicious pro sua libidine abutatur: non ut tanquam demortua penes se, ac otiosa residere sinat, sed ut ea se Deo ipsi debere meminerit, suumque officium pro ejus honore, pro Ecclesiæ commodis feliciter impleat. Quamobrem cum verum Pastorem, summumque Pontificem, & palam confiteatur, & constanter agnoscat: qui supra humanum omnem statum, dignitatemque emineas: qui summâ in rebus sacris potestate fungaris: qui Filii Dei sedem in terris obtineas: te unum animo impressum geris, in te cogitationes suas confert, de te sollicitus est, proque tua tranquillitate invigilat maximè. Ad hoc eum cum & publici boni, & omnis honesta ratio movet, tum excelsa præsentia tua incitat, atque inflammat. Persuadet enim ipse sibi eâ te moderatione esse, ut cum subditam habeas omniem in peregrinatione viventem animam: cum populis imperes, Regna distribuas, non te ad dominatum tantum, sed ad ministerium præfectum judices: eâ prudentiâ, ut primum animarum saluti, post subditorum tibi populorum quieti, & incolumitati consulendum esse, postremum cæterarum, quas possideas, caducarum, atque fragilium rerum curam haberi oportere intelligas. Eâ in tibi commissum gregem charitate, ut non corruptibiles tantum opes, sed & animam (nam ad Evangelistæ accedam verba) pro tuis ovibus, si necessitas exigat, sis positurus. Meminit quanta in hoc tuo Pontificatu gesseris, quibus omnes, qui te multis sæculis antecesserunt, planè solus exsuperas. Quot populi, quot Regna, quot Gentes, lingue, Nationes, quæ à Sanctæ Matris Ecclesiæ sinu diu substractæ in schismatico errore consenuerant, tuâ, quæ à Spiritu Sancto est, sapientiâ, resipuerint. Videt, quod jam de tua Sanctitate vulgatum clarissimâ ubique famâ percrebuit, nec tibi tantis perfectis rebus prætermittere integrum est: miro te ab Turcarum tyrannide, incendiis, rapinis, incurfionibus, omni denique veb levisimo metu liberandæ Europæ desiderio teneri. Quod, ut exiniâ

eximiâ laude dignum est, ita ad communem tutelam necessari-
um videtur. Inde ad alia transiturum non dubitat, eamque
unam, quæ tunc reliqua erit, nomini Christiano, sive contumeliam
dixerim, sive ignominiam potius, aboliturum sperat: qui sa-
ceratissima ea loca è barbarorum manibus eripienda statues, & ab
illorum fœdissimâ contaminatione expurganda, quæ Dei filius ho-
mo factus, suo sanguine pro generis humani salute consecrav-
it. Tantarum itaque rerum cogitatione, ac spe, animique tui excel-
lentiâ, admiratione dignissimâ permotus, atque in tui observan-
tiam, & cultum vehementer incensus, voluntatis, ac studii sui
professionem, ut apud Sanctitatem tuam his maximè temporibus
faciamus, tuus nos misit obsequentissimus filius Philippus Maria
Mediolanensium Princeps. Is & alia quædam nobis in mandatis
dedit: quæ quoniam ex eo genere sunt, ut secretiorem ad se ex-
ponenda locum desiderare videantur, eam opportunitatem, Cle-
mentia tua, ut nobis concedat, orantes petimus, atque obsecra-
mus. Confidimus digna judicabis, Sanctissime Pater, in quæ men-
tem, animumque intendas, consensumque tuum, & Apostolicæ
Sedis auctoritatem pro Ecclesiæ tranquillitate adhibeas.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO

AD JOANNEM JACOBUM PALEOLOGUM

Montisferrati Marchionem

In morte ejus filie Medæ Regine Cypri.

SI pro jacturæ, quam nuper cognovisti, magnitudine, aut pro
amoris in filios vehementia dolendum esset tibi, Marchio
Illustris; non satis intelligerem, quibus rationibus tuus vel ab-
tergi luctus, vel leniri dolor possit. Mitissimus enim in omnes
Princeps; in tuos verò incredibili pietate pater, filiam summo
educa-

educatam studio, ac virtutibus iis ornatam, quæ Reginam illustraturæ fuerant, ea ætate amisisti, qua jucunditatem ex ea suavissimam capiebas: eo nuncio extinctam audisti, quo regium tibi nepotem concepisse auditorum te sperare potueras. Ita & omnia antea studia, quæ in filiam collata fuerant, cum ea simul interiisse videntur; & nobilissimus tibi, Regum scilicet nepotum præreptus est fructus, & quod præcordia intimè penetrat, dilectissimâ filiâ Pater amantissimus orbarus es. Sed cum ad robur animi tui cogitationes refero, cum tuam in Deum religionem, cum in rebus humanis prudentiam recogito: non difficilem mihi ad consolandum viam esse intelligo. Neque enim humanos casus non longè antea prævidisse te suspicor: præsertim cum in remotissimam Regionem multum post se relictura maris mittenda filia fuit, regii consors futura thori; * neque vereor, ne vel naturæ legibus parere, quas nullius sexus, nullius ætatis, nullius fortunæ homines evadunt, pertinaciter recuses: vel divinæ voluntati, quæ in nihil non bonum fertur, invitus acquiescas. Eâ verò te animi fortitudine præditum non ignoro, quæ nullo etiam præcedente consilio, nullâ persuasione adhibitâ, ipsa suo conatu vulnus, quamvis profundum, sinè magna doloris significatione perferre possit. Non itaque rationes exquirendæ à me sunt, quæ ad mollissimam etiam leniendam matrem valeant. Non est commemorandum, quàm multi, qui vel communem hanc sibi jacturam sentiunt, vel damna tua, quæ in te animo sunt, quasi propria existimant, casu hoc tuo moereant: ut eorum quò majorem esse meminèris numerum, eò minus ferendum hoc pondus judices. Non adducenda sunt eorum exempla, qui vel animo inflexo mortem sibi charissimorum audiverunt, vel brevi se à lacrymis temperarunt. Non repetendi narratione casus varii, qui è summa tranquillitate in procellas turbulentissimas,

* Anno 1432. tertio Calendas Junii obiit Janus Cypri Rex, cui succ. fuit Joannes Secundus Jani filius: hic autem desponsavit Medeam filiam Joannis Jacobi Paleologi Montisferrati Marchionis, quæ post duos menses interijt Henric. Giblett suppr. sibi nomine Franc. Loredan. *Istor. de R. I. assignant lib. 9. c. 10*

Hanc autem Orationem conscripsit Guilaifortus decimo nono Calend. Febr. anno 1441.

mas, è sublimi statu in miserabilem ruinam, è splendida felicitate in calamitatem foedissimam sæpe Reges, & superioribus sæculis, & patrum, nostrâque memoriâ traxerunt. Quare bene actum cum filia tua dicamus, quæ in Regni sui possessionem inducta: cum nihil in eo non festivum, nihil non magnificum adhuc vidisset: omnibus fortunæ minis subtracta est, quæ virum suum Regem illustrissimum tunc reliquit: cum & elegantia morum, & honestissimâ conjugalis vitæ consuetudine ireritus, ejus amore flagrantissimè æstualet. Quæ populos diademati subditos tunc deseruit, cum ejus admiratione quàm maximè tenerentur: quæ antequam eximias de ipsa laudes Adriatici maris, atque Ionii tractus, ac littora: antequam Ægæi et celeberrimæ Insulæ, atque Gentes: antequam Regno suo circumjacentes Asiæ Regionēs (quod plerumque temporis lapsu accidere solet) conticescerent, è medio sublata est: ut inextinguibile in Regis animo desiderium ejus, ut amor perennis, ac veneratio in omni Cypro, ut clarissimum de illa præconium cum in Europa, tum in Asia remansisse videatur. Neque ex ipso Cœlo, in quo sempiternâ illam beatitudine frui credimus, filiæ tuæ anima revocanda, ac tibi ad consolationem adhibenda est, quæ te his alloquatur verbis. Noli te macerare, dulcissime pater: abdica luctum: ejice moerorem omnem: satis à te sanctissimæ pietati factum fuit, humanitati indultum satis, cum ad primum de meo transitu nuncium lacrymis exitum non negasti. Jam verò dato ad cogitandum spatio, gratulare mihi potius, quæ post humanam propè summam felicitatem, in tuto nunc me inter Beatos cerno. Te mihi patrem Marchionem illustrem, matrem mihi Principum matronarum exemplar, ac decus, ingentis & spei, & virtutis fratres, sororem inclito Salutarum Marchioni conjugatam, avunculum eâ existimatione, gravitate, sapientiâ Antistitem: ut nullus sit tantus honos, nulla tanta dignitas, nullum tantum culmen, ad quod non meritò vocari potuisse videatur: consobrinos, quorum naru major illustrissimus Allobrogum Dux: consobrinas, alteram Mediolanensis Ducis illius, cujus & sapientiæ splendor latè diffunditur, & potentia nulli mortalium cedit; conjugem alteram ejus, qui ad successionem Regni Siciliæ vocabatur,

tur, Ludovici intempestivâ morte viduam: cui Deus quanta paraverit, quicumque inaccessibilem inhabitamus lucem, planè perspicimus: consanguineos alto gradu, etiam ex longinquis Nationibus, magnoque intervallo distantibus, multos ille mihi unus bonorum omnium dator Deus in fragili vita esse voluit. Denique Serenissimi Regis, te suæ voluntatis interprete, matrimonio me copulavit, ejus mihi insolitâ quadam, atque inaudiet charitate devinxit: Regnum subjecit, populos non subditos solum, verum & omnes, quorum mea navigatione maria perambulavi, in mei laudem, atque amorem compulit. Tot, inquam, & tanta fortunæ munera mihi Rex Regum Deus contulit, ut eis perfuncta egregiè, nullius penè humanæ jucunditatis expers, ab eo magnificè in supremum Regnum traduceret, quo me nulla corruptio, nullus dolor, nulla turbatio, nullum incommodum attingere posset. Cogita ergo, mi suavissime pater, si tibi detur optio: utrum in peregrinationem undique periculosam, & ubique impedimentorum plenam ad vos rejici dilectissimam tibi si- liam: an stabili Regno potiri mallets. Quod si, & tuus in me incredibilis amor, & eximia sapientia tua perpetuam mihi sinè ulla offensione beatitudinem optabit potius, quàm rursus in incertam reditum; cur ejusce rei necessitate impositâ, non infractò illam tu animo, nec infractò solum, sed æquo, atque inturbato, immò læto, ac jucundo feres? Consolare itaque te ipse, Pater, & omnem tristitiam depone: induere hilaritatem, tuique omnes, jubet, ut mea felicitate gaudeant: diem mihi non funeris, sed nuptiarum, quas nulla unquam viduitas subsequetur, solemnem celebrent. In primis autem mitissimam, quæ me peperit, quæ disciplinis muliebribus erudit, quæ tecum una summo studio, & assiduâ vigilantia virtutibus iis instruxit, quæ Deo dignam redderet, matrem consolare; & ab ea, quam sibi firmasse videtur, perpetui luctus sententia, tu qua es apud eam, & auctoritatè, & gratiâ, revoca. Id quærso effice, ut cum nihil ad solidam mihi felicitatem desit, etiam æquitas animi, & gratulatio vestra, tum & unanimis cum Deo vester sinè contradictione consensus accedat. Hæc, & alia meliora dicturam ad nos revocandam ex ipso Coelo animam filix tuæ putarem, illustris Princeps: humanarum
vici-

vicissitudines, ac mutationes rerum commemorarem: constantissimorum inter adversa Principum exempla repeterem: quot, & qui sint, qui filiarum tuarum mortem lugeant, mala omnia, quæ viventibus illi accidere potuissent, bona, quæ obitu consecutam eam sperare non irreligiosè licet, describerem: magno studio prosequerer quicquid ad animum vel enervatissimum, & colligendum, & confirmandum proficere solet, nisi apud magnanimum Principem, & præclarè erectum mente res ageretur: cujus excellentiæ non nihil detraxisse videbor, si lapsus in consolationis aliquod genus fuero, quod dolori succumbere te ulla ex parte significet. Itaque alià, quò volumus, arduà quidem, nec omnibus, sed magnis tantum viris pervià tenendum est vià. Accerrimas dolendi causas impetum in te fecisse planè confiteor; filiam enim tuam unicè dilexisti, meritò quidem propter ejus & morum, & ingenii suavitatem: illustrissimo eam Regi connubio devinxeras: Reges tibi nepotes, qui in Oriente clarissimi haberentur, propagaturam sperabas: ejus celeberrimam virtutum famam tuam per Asiam vulgari nomen, quod in Europa illustre habetur, non parum audiebas. Has in irritum cogitationes, hæc in luctum gaudia recidisse, quis non tibi permolestum credit? Te verà ætate, ac medio adolescentiæ flore, inter adhuc ardentes nuptiales tædas, ad supremæ dici funera devenitum esse, quis non patri vix tolerabile paterni affectus non penitus expers judicabit? Vehementissima hæc quidem, quamvis inhumanus, ac ferus, negabit nemo, & quæ animum quemque vel prosternere, vel agitare possunt: verum hujuscemodi sunt, ad quæ tua Celsitudo respicere non horreat, in quæ virtus nervos intendat suos, quæ sibi sapientia subigat, tractet, transformet, atque in melius vertat. Ad hanc animi amplitudinem, atque præstantiam, à qua nimirum dolore te non nihil dimotum piè credo, revocandus es, huic tradendus, & commendandus, non mollibus demulcendus verbis; fortiora namque te audire decet: à quo verò illa potius, quam à te ipsa petas, adduco neminem. Nam, si ad consuetam animi tui fortitudinem, excellentiamque respexeris, aditum jam tibi ad patientiam apertum invenies: qui angelicæ conspectu filiarum, non ad breve tempus, sed cum perpetuam fore absentiam videres, pa-

ter amantissimus carere, illam in Cyprum usque mittens, didicisti. Indecorum quoque, & te indignum judicabis ad remittendum filiae desiderium, temporis, quod etiam debilibus subvenire diuturnitate solet, beneficium expectare. Quare magnitudinem animi utendum intelliges: quae vel sola, nullo ad consolationem adiniculo succurrente, ipsa suis viribus adversus quaecumque dura consistere, ac ea fortiter ferendo se vincere posse verissime profitebitur. Quod si tuam in consilium sapientiam vocaveris, ab illa fortitudinis asperitate ad remedia humaniora te ducet. Docebit enim non pertinaciter ea desiderari oportere, ad quae in vanum suspirandum sit. Docebit non trahi fatis sapientem, sed duci, nec divinae voluntati, etiamsi id permittatur, velle resistere. Docebit te ad frequentandam filiae memoriam ita institui oportere: ut quod jucundissimum antea fuerat, de illa saepe loqui: saepius cogitare, nunc eam demortuam sine tristitia repetatur: ne si inoerori diutius induleris, eum refugiente naturam, in oblivionem tandem res tibi dilectissima delabatur; & praeterea, quae te circumstantibus amicis olim charissima fuit virgo, jam odio esse, & matrimonio, & mortalitate defuncta incipiat; si ob eam inexplicabili poenam torqueri te viderint illi, & praclusam sibi cum de illa, tum de re omni jucunda penes te loquendi libertatem indignè ferre coeperint. Docebit animum ab gravi nimis, atque molesto pondere subducendum, quo expeditior in Reipublicae gubernatione versetur. Illud denique sapientiae esse, ne singula recitem, ipse comperies: inde laudem & fortis Principis, & sapientis educere, ubi nullus in quamvis eximia pietate sit fructus. Quare & praclarum fore animadverteres, si te hominibus cunctis praebueris in exemplar ad laetitiam in quaque re ita complectendam: ut si in tristitiam repente versa fuerit, non se prosterni sinant, ad spes, quamvis altissimas, ita concipiendas: ut sive in earum exordio, sive in medio cursu, sive in ipsa proposito sibi finis consecutione intercipientur, non sibi propterea consilium deesse prorsus, & rationem permittant. Non dolore victus, sed pietati concedens aliquid extra firmissima haec, quae in te sunt, praesidia vagaris clarissime Princeps. Sed jam receptui dandum est signum; ne quis de tua constantia dubitare possit,

fit, cavendum est: ne tuos ingressus fines, & intrà eos, quasi possessionem adeptus ufucapione, jus sibi quærat dolor: ne assiduitate familiarem se intimum, atque perpetuum tibi comitem reddat: ne quam in luctu perseverantiam, veluti gloriæ speciem ostendet, quæ placeat; neve in sensum ipse pedetentim surrepat, & voluptatem quandam inter suspiria suggerat, quàm celerrimè providendum est. Ad hæc amplissima in te cum sit facultas, tam ut complectaris, tum filiæ tuæ gratissima illa quondam suavitatis: in cujus locum rem modò non similitam, sed maximè dissimilem, tristitiam scilicet, & cordis amaritudinem substituere injurium est; tum eorum, qui te amant, venerantur, colunt, una vox, etiam atque etiam petit. Inter quos ego: quanquam non satis auctoritate valeo, quàm mihi vel fortuna suppeditaverit, vel præclara aliqua virtus: tamen, quia observantiâ in te eximiâ sum, volui, quæ acerbo mihi tuo casu in mentem venirent, sinè ambitione perscribere. Ea si, ut fideliter à me, atque amantissimè dicuntur, attentè audiveris, tantæ ipse mihi sum conscius in te charitatis, ut ejus ardorem non mediocriter ad tuas extinguendas lacrymas profuturum confidam.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

O R A T I O

AD SUMMUM PONTIFICEM NICOLAUM V.

EX eo die, Beatissime Pater, quo Spiritus Sanctus ad summum te in Ecclesia sua Pontificatum perduxit, optavi semper: quem antea pro clarissimis, & ingenii ornamentis, & animi, pro humanissima natura, consuetudineque mitissima, pro non obscura benignitatis in me significatione, singulari quadam observantia colueram: jam in summum culmen provectum ut mente contemplabar absens, sic præsens ipso etiam corpore venerari, & admitti ad pedum oscula beatorum. Ad hoc nunc primum occa-

Guinf. Barz. Pars II.

f 2

sionem

sionem nactus ex Tyburtina Urbe: in qua apud Serenissimum Regem * Orator pro Sanctitatis tuæ obloquentissimo filio Philippo Maria Mediolanensem Duce dego: huc me contuli, huic primum officio daturus operam; deinde quædam expositurus, quæ Principis mei rem attingant, digna quidem, in quæ paterno affectu Beatitudo tua incumbat. Itaque in tuum, & tenebrarum Angelis tremendum, & verendum omni viventi animæ conspectum admissus tuâ clementiâ, te sanctissime summe Pastor, cunctorum, quæ sub Cœlo sunt, moderatorem, gubernatoremque intueor: te Regni Cœlorum claves tenentem agnosco: te certissimum Filii Dei Vicarium, omnes beatorum Spirituum ordines dignitate, ministerio, potestate longè excellentem colo. Etiam iis, qui non septies tantum, sed septuagies septies à lege sua prævaricati sunt, aditum in patriam aperiri vult Dei Filius. Tu me, Pater mitissime, qui Christi vestigia in terris jam, non ut antea sequeris, sed tenes, suscipe quæso, tuoque in grege annunera: non qui ab tui Apostolatus confessione declinaverim unquam, sed qui ad te jure optimo me volens, ac libens adduxerim, tum & filii tui Principis mei institutione verum te, atque unicum gregis dominici Pastorem summum & corde crediderim semper, & ore confessus sim. Hoc meæ professionis est, devotionisque, ac privati studii: alterum, quod ad Principem meum pertinere dixi, muneris est publici. Id attentè ut audiat Beatitudo tua, idem ut clementer exaudiat, per Deum obsecro, Sanctissime Pater. Memoria tenet Beatitudo tua &c.

GUI-

* Alphonsum Primum Regem Neapolis,

O R A T I O N E S. 41
GUINIFORTI BARZIZII
BERGOMATIS

O R A T I O

AD LUDOVICUM DUCEM SABAUDIÆ

In morte Amedei VIII. primi Sabaudiae Ducis

CARDINALIS SABINENSIS.

Non potuit hoc tempore, Illustrissime Dux, gravius conso-
brini tui Joannis Marchionis illustri animo vulnus inferri,
hoc uno, quod accepit, audito nuncio de morte præstantissimi
Principis, & excellentissimi in Ecclesia Dei Episcopi Cardinalis,
summique Apostolicæ Sedis Legati patris tui, avunculi sui. Cum
enim magnitudinem jacturæ cogitat, quam tanti patris amissio-
ne incurristi: non potest hic tibi naturâ consobrinus, charitate
vel filius, vel frater, non graviter mœrere dolore tuo, & dam-
nis angi, atque sollicitus esse. Cum verò pro sanguinis arctissi-
ma necessitudine, qua devinciebatur avunculo, paulò liberiores
habenas propriis relinquit affectibus: tantus animi ægritudini cu-
mulus accedit, ut luctus tui socius, ac comes, longè cæteris, ad
quos ea res pertineat, pietate præferendus vidèri debeat. Est
enim hæc, vel sola jactura per se grandis nimium, & quæ com-
pensationem non facilè sit receptura; neque solum pondere suo
premit, sed etiam obitus illustri ejus matris amitæ tuæ memo-
riam renovat: ut cum avunculum eâ quidem excellentiâ Anti-
stitem se nunc amisisse cogitat, etiam avunculi sororem matrem
suam, Principem inter primas ætatis nostræ immortalitate di-
gnissimam, paulò ante ab humanis excessisse recordetur, in quam
fuisset singulari veneratione, & cultu. Hunc mœrorem suum: ne
vel severioribus minus dignum forti Principe animum gerere,
vel fastidiosius mollem in re luctuosa ambitiosè ostentare vi-
deretur: solitudine aliquamdiu, atque ipsis ædium parietibus
texit,

texit, inclusumque tenuit. Postea verò quàm naturæ, piisque lacrymis fatis indulsisse est visus, & modum casuum suorum deplorationi poni oportere animadvertit: omnis in te, Illustrissime Dux, cogitatio resedit, quem non dubitat, quò in patrem amore, quàm in talem patrem observantiâ fuisti, incredibili dolore affectum esse. Is igitur: quoniam sibi non licet coram, neque lenire condolendo (id enim commodi asserere nescio quo pacto solent propinquorum, atque amicorum lacrymæ) nec consolando depellere mœrorem tuum: hic præsentem Venerandum Abbatem Bernardum ex Marchionibus Saonæ, meque una cum eo delegit, qui vices suas geramus; & quantum omni officio assequi possumus, te à summo luctu ad consilium, rationemque vocemus. Non enim ignorat, maxima in te, firmissimæque præsidia esse collocata: modò ipse te collegeris, meminerisque, tametsi amantissimi filii sustinenda fuerit, Ducis tamen invicti minimè deferendam esse personam. Nos ad prudentiam tuam longè, latèque illustrem ut te recipias, mitissime Dux, petimus, hortamur, atque exoramus. Ea commemorabit homines hac lege natos, non modò aliquando ut moriendum sit; sed etiam ut filii parentum mortem (nisi fatis hic ordo, aut casu aliquo prævertatur) videant, & in eorum quasi locum succedant. Dicit non esse nobis hic Civitatem permanentem, sed indictam peregrinationem quandam: quam qui piè, castè, religiosèque peregerint, recipiantur magno supernorum civium plausu in patriam cœlestem; ubi inaccessibilem lucem inhabitent. Quare patris tui excellentissimi primum viridiori ætate Principis, post procedentibus annis magni in Ecclesia luminaris, rebus tuis justè, severè, fortiter, magnificè, tum mansuetè, clementer, moderatè, sapienter, sanctissimè gestis, ordine expositis, commemoratoque ejus ex corruptibili carne felicissimo excessu, fidem propè certam de æterna ipsius beatitudine faciet. Monebit deberi à te Reipublicæ studium, & Regni tui gubernandi curam eò majorem oportere suscipi, quò magis ad te unum res omnis spectat, eo è medio sublato, ad quem consilia tua referre solebas: non satis autem ægrum animum, ac nimio dolore saucium, quid in re quaque verissimum, quid optimum sit, perspicere. His excitatus molestiæ rationem habendam

dam statues, Illustrissime Princeps, nec te piis affectibus totum permittendum putabis. Simul & justitiæ esse animadvertes, acquiescere sive fati dixerim, sive divinæ potius voluntati: præsertim cum grandævus hic pater, non intempestivè præreptus, sed multis impletis annis, membra solvisse, ac reddidisse naturæ quod debebat, videri possit. Grati verò filii esse intelliges, lætari magis optimè meriti patris quiete, ac beatitudine sempiterna, quam propriis incommodis finem aliquando accepturis torqueri; teque ita confirmare animo, ut ejus memoriam cum gratiarum actionibus & assiduè colere, & celebrare quàm sæpissimè valeas. Nam & immortales habendæ sunt Deo gratiæ, quòd tanto, ac tali te patre genitum, quòd sub eo educatum, atque ad firmiorem ætatem perductum, quòd ad Regni gubernacula eruditum, perfectumque, illo vivente, esse voluerit; nec memoriâ excidere unquam debet, quanta pater ipse egerit, ut quam à suis majoribus acceperat, gloriam, multo ampliorem ad te, illustrioremque transmitteret: quem virtutum æmulum, atque imitorem esse videbat. Tux denique magnanimitatis non immemor, erecto contra, immò & supra adversa excelsò te animo esse docebis; nec committes, ut vel à tempore: quod etiam iis, qui dejecti nimium, consternatique sint, subvenire diuturno lapsu ad dolorem mitigandum, nonnunquam etiam ad abolendum proficere solet: beneficium expectasse, vel aliunde mutuari, quàm ab tua constantia petere auxilium maluisse, non injuriâ quicquam judicare possit. Contraque omnibus, qui vel hoc casu inæreant, vel ad sua tempora, quæ tibi evenerunt, cogitationem referant, te quasi signum quoddam insigne, atque illustre præbebis, ut exemplo tui, æquo animo, quæcumque audiverint, ferant. Sed & cogitationes ipse tuas in meliora convertes, illud perpendens, quod maximè omnes, qui tux Celsitudini favent, recreat: quod non ad Ducatus fastigium nunc primum accedas, sed dudum ipse, & Dux, & rerum omnium moderator fueris: quod Regni primoribus fide obstrictis, quod populis ad nutum obtemperantibus, quod pacatis rebus omnibus, solus in Imperio relictus sis. Neque leve erit solatium unanims & genere, & moribus regis illustrissima conjux, liberorumque optimæ spei, ac præcla-

præclaræ indolis multitudo * cum nuribus, quæ patrum Serenissimorum Regum tum potentiâ, tum splendore domus tuæ hinc muniant incrementa, inde lumen adaugeant. Succurrent & alia complura sapientiæ tuæ cum ad dolorem minuendum, tum ad abdicandos luctus. Ad te ipse ut redeas, te tibi commendes, ex te solatia adversus acerrimum istum, vehementissimumque dolorem, ut repetas, sapientissime Dux, earum, quæ sibi in mentem venerunt, rationum commemoratione te provocat, hortatur, excitat tui amantissimus consobrinus Joannes Marchio illustris. Eodem in te sunt studio & ejus fratres, Theodorus Apostolicus Protonotarius, Guilielmus, & Bonifacius, & belli & pacis artibus, ac studiis clari, atque insignes. Leniat, oramus, tot, ac talium fratrum, & ea quidem necessitudine tibi conjunctorum singularis pietas, ac summum studium, acerbitatem doloris tui. Recreet te ratio benè, ac beatè vivendi magistra: confirmet ipsa tibi insita virtus, innatumque animo robur. Nempe ò Dux: cui ad gloriam omni laude cumulandam jam nullâ in re deesse materies potest. Marchionem habes & generis, ac majorum claritate inclytum, & suâ, fratrumque virtute, Principatusque Montisferrati nomine, ac viribus præpotentem: qui & omni tum ratione, tum pietate contendat, ut te adversus casum hunc gravissimum confirmes; & nullum pro tuis commodis, pro dignitate, pro amplitudine prætermisurus, quæ est in te charitate, officium sit. Nos verò, illustrissime Dux, hoc à præstanti virtute tua precibus imploramus, ut nobis per te liceat ad illustrem consobrinum tuum Principem nostrum, cujus reliqua omnis consolatio ex tui doloris moderatione pendet, non obscurum de magnanimitate tua testimonium cum laude referre.

GUI-

* Anna Jani Cypri Regis filia sexdecim filiorum numero illustris.

hora, tum denique, si parum antea fuit intellectum, præterita omnis vita, quasi torrens quidam affluxisse noscatur, & omnis siue percepta, siue concupita voluptas pro nihilo habeatur, quia post nulla futura sit; tantum autem id remaneat, ac proprium fore confidat animus sibi recti conscius, quod virtute, atque officio sit consecutus. Ita dum humanis affectibus indulgemus, ac die funebri agendo, simul & mortuos benevolentiam prosequimur, & merore affectis viventibus, vel adesse consolando, vel commonefaciendo prodesse volumus; etiam in ipsam nostræ humanitatis, hoc est figmenti nostri profundam, ad nos ipsos, quæ aliis acciderint, referentes, cogitationem descendimus. Verum, quod non eâ in primis ratione, ut ad hanc meditationem revocemur: à qua tum voluptatum illecebris, tum occupationibus variis plerunque distrahimur: frequens ad funera conventus haberi solet; sed ut quos dileximus, observavimus, coluimus, iis è media hac luce subtractis, Supremum vale dicturi publice, quoniam ipsorum deinceps præsentiam sit cendum, exquisitos impendamus honores; ego uniuscujusque tacite menti, quæ ad novissima sua pertineant, recensenda relinquam; ad immortales autem divi hujus, quem terras deseruisse dolemus, Patris laudes, quantum & memoriâ, & ingenio assequi potero, repetendas, atque oratione explicandas me conferam: quarum prædicationem ad se potissimum, tum è more majorum, tum pro sua in illum observantia pertinere cum animadverteret Joannes Montisferrati Marchio, ac Princeps illustris, vices suas, quoniam præsentem adesse non satis licuit, venerando, quem hic stantem videris, Abbati, ac Juris Pontificii claro interpreti Bernardo ex Marchionibus Saonæ, & mihi Oratores mittens, delegavit. Itaque ut rem propè immensam aliquando ingrediar (nam meus collega hic, qua est & gravitate, & omnibus in rebus modestia, hoc omne ad me unum, quod commune erat, orandi munus deferendum putavit) vos appello, quicumque in hoc amplissimo confessu estis, Regum Serenissimorum, illustrissimorum Ducum, excelsoium Principum, florentissimarum Rerumpublicarum Legati magnifici: vos item Reverendi Episcopi, magnanimi Proceres, clarissimi Doctores, gravissimi Viri: omnis denique tum
 reli-

religiosorum hominum, tum civium optimorum coetus, vos, inquam, appello. Quò tandem convenistis? Ad ejusne exequias peragendas, cujus aut laudes certis ullis quasi limitibus contineantur, aut virtutes uno aliquo in genere vitæ spectatæ sint? Nempe maximâ frequentâ conventus habetur ad ejus memoriam colendam, ac summo studio immortalitati consecrandum nomen: qui nullius ætatis, nullius status expers, mirificum se hominum generi exemplar, ac splendidissimum jubar, ad omnem in suo lumine bene, honestè, beatè transigendam vitam præbuit. Pueri quidem, claris præsertim majoribus orti, quibus in primis rationibus, atque institutis & muniram innocentiam suam, & eruditum ingenium adolescentiæ commendunt, ab hujus incunabulis, qui ad tantum conscendit culmen, repetent. Adolescentes, quâ curâ, continentîâ, moderarione, tolerantîâ sese immaculatos custodiant, & ad optima quæque adunda comparent, atque conforment; æstuosumque ejusce ætatis mare, quod innumerabilibus, vehementissimisque tempestatibus, atque procellis agitari suapte naturâ solet, sine naufragio trajiciant, in hujus unius pubertate investigent, quam in maxima rerum omnium afiluentia, & copia facillimè transigit. Confirmata jam ætate viri, ut exploratè cognoscant, quo ritu, quâ modestiâ, quâ æqualitate, justitiâ, clementiâ, severitate, quâ fortitudine, veritate, constantiâ, quâ prudentiâ, quâ gravitate vita degenda sit: ut senectuti cum auctoritas, & honos, tum quies, ac reliquæ vitæ tranquillitas præparetur, animum advertant ad hunc summâ integritate, ac per omnes perfectâ numeros virtute Principem. Senectutem minimè molestam eam haberi oportet, quæ rectè decursis cæteris vitæ spatiis consequatur, securoque ex bene ante partorum memoriâ animo expectari mortem debere, liberi formidine sentient quicumque & supremos sapientissimi hujus, ac firmissimi Ecclesiæ cardinis annos recordabuntur, & felicem animæ ejus ex humanæ carnis diverforio exitum audierint. Habent verò singuli, quod ab hoc discant, qui ad sese rectè componendos, ac benè formandum, instituentumque animum curam suspiciendam putant. Habent patrefamilias quod mirentur: qui domesticarum rerum administratio-

ni, cujus rationem græco vocabulo œconomicam dicimus, castè, integrèque præesse cupiunt. Habent Reges, ac Principes quod probent: qui populos, qui Regna in fide, amore, pace, continere, ac gubernare, ad felicitatem suam pertinere arbitrantur. Habent denique quod suspiciant, atque admirentur: qui ad Ecclesiæ Dei gubernacula promoti, se in quamvis alto fastigio, humilitatis illius, quam Christus Jesus magister noster Dominus, & Salvator docuit, custodes, & mandatorum, quæ ab illo accipimus, cultores studiosissimos esse oportere intelligunt. Sed ne ab instituto divertere, ac in aliorum bonis, quæ ex hujus, & præstantissimi Principis virtute, & Pontificis integritate haurire liceat, vagari quodammodo oratione cuipiam videri possim; colligam me ad ejus inius, cui hæc viro optimo solemnitas debetur, gloriam celebrandam. Spectatur in homine fortunato splendor generis, parentum, atque majorum claritas: multæ atque amplæ ditionis jus: affinitatum, societatum, clientelarum & munimen, & ornamentum: divitiarum, atque opum multiplex vis, & rerum copia, quæ abundè suppeditare non ad utendum solum, sed etiam ad largiendum, atque spargendum possit. Expectuntur hominis fortunati commoda tum corpori, tum animo à natura data, valetudo, agilitas, robur: ut & dolore careat, & ad res gerendas idoneus sit, & laboribus fungatur corporis, cum usus venerit: memoriæ præterea firmitudo, ingenii calor, ac lumen quoddam, animi tum gravitas, tum lenitudo, quæ vi quadam sua, ac ductu allicere ad se hominum voluntates, ac studia quàm facile solet. Effertur laudibus fortunatus homo, atque in Cælum, ut ita dicam, tollitur: qui vel comparandæ, vel cumulaudæ gloriæ cupiditate, ac studio flagrat, nec ullos pro ea labores, non sumptus ullos fugiendos, nullum metuendum periculum ducit; sed nullis rerum detrimentis, aut damnis à suscepto proposito revocatur. In quo hæc suspexit vulgus, atque alia hujus generis, hunc admiratur, hunc habet in ore, hunc veneratur, hunc colit. Sed qui rectius de rebus humanis sentiunt, eos non aliter in lauta parte habendos judicant, quod nuper expositis commodis abundant: nisi honestis illa rationibus comparanda duxerint, nisi moderatè tractanda meminerint; nisi nul-

lam

Iam ad se licentiam inde, vel ad segnitiam, atque desidiam, vel ad turpe quidpiam transmitti putent: nisi se ad virtutem, atque officium eò propensiores, atque paratiores esse animadvertant, quò pluribus ad ea, majoribusque adminiculis fulciuntur; atque, (ut uno concludam dicto) nisi omnia virtute condienda irremissibili ipsi sibi lege sanxerint. Ita qui fortunatus sit, cum felicem fieri posse fatendum est. Beatus verò profectò nemo sapientissimorum hominum sententiâ est habendus: tametsi felicitatem inter mortales consecutus dicatur: nisi rerum divinarum agnitionem ad veram, absolutamque beatitudinem sibi necessariam existimaverit; & se cum ad superna, quantum & acie mentis, & querendi sagaci diligentia assequi possit, comprehendenda: tum ad comprehensa, quantum humana utilitas feret, imitanda contulerit. In hunc nostrum & excelsæ gloriæ Principem, & verendissimæ integritatis Patrem omnes felicitates ad eum beandum consensisse plane constabit; si quædam rerum capita (nam omnia exponere prolixum nimis, singula verò prosequi propè infinitum esset) quamvis brevī narratione percurrero. Amedææ Domus & suave Cœlestibus etiam Spiritibus, & inter mortales illustre cognomen, aliquot ante sæculis claruisse cognoscent; si qui veteres annales rerum pro Christi populo adversus salutiferæ crucis hostes magnificè, præclarèque gestarum attentè perlegerint. Ac ne cætera, quæ nimis ab hoc remota sæculo præcesserunt, repetam; tulit ea Domus Amedeum hujus, quem nobis sublatum lugemus, si rectè à me digesta omnis est series, avum, * fortissimum quidem exercituum Ducem, inclytum adversus barbaros pro Christi nomine athletam. Is re Christianâ sæpius ex sententia gesta, incredibili tandem virtute stravit, profligavit, atque delevit hostium copias; quâ victoriâ dignus est habitus, ut inter cætera in eum collata ornamenta, etiam candidæ crucis insignibus, in cuius signo vicisset, primus à summo Hierosolymitanorum militiæ Magistro donaretur. Subsequenti una penè ætate sunt & is, qui Achajæ Principatum: & alius,

qui

* Fuit hic Amedeus sextus, qui Turcis è Græcia pulsus Varnam obsedit, ac Joanni Paleologo Imperatori à Bulgariz Rege libertatem obtinuit. Cuspinian. de Cæsar., & Imperat. in vit. Joanni Paleol.

qui Nemuricensem Comitatum obtinuit, & hujus, de quo à me habetur oratio, pater: quem ditione perpetuâ in Allobroges, atque in omnem Sabaudiam ab Romanorum Imperatore * in se collatâ, multa præclarè gessisse non obscura literarum monumenta testantur. Media post tempora magnanimos, atque illustres tulerunt Principes, quorum nemo fuit, qui non majorum sibi famam suis laudibus æquandam videret: donec ad hunc unum perventum est, in quem tantæ Domus, & gloriæ splendor, & rerum omnis summa devolveretur. Hanc majorum lucem, hanc fortunarum amplitudinem, ut non solum tueri, sed etiam augere posset, ultro cum natura iis bonis armavit, quæ ab se peti ad difficillima obeunda negotia non impudenter possent. Quod beneficium nulla in parte negligens, validum ipsâ naturâ corpus, atque aptum, & exercitationibus honestis, atque industriis ad labores duravit, dexteriusque reddidit, & summâ temperantiâ incolume ad extremam usque senectutem perduxit. Ingenium verò, quod eruditionem recusaret nullam, honestissimis disciplinis, atque artibus maximo Principe dignis, exactissimâ diligentia ornavit. Mentem denique sua spontè humilia contemnentem, atque alta spectantem, ad ea pertingenda excitavit, omni-que virtute instruxit. Quorum rerum fiducia fretus, non dubitavit se magnificè consequuturum, ut & ditionem, quam à suis majoribus accepisset, certissimis ipse titulis stabiliret, ac firmissimis rationibus ampliaret; & suâ ipse gloriâ non solum illustres illorum laudes anteciret, sed propè in Cælum usque conscenderet. Is itaque Ducatus nomen, atque insignia primus ad Comitatus, & ad Principatus prisca jura adjecit. Is Regni sui fines tum consilio, tum auctoritate, tum rerum gestarum magnitudine prorogavit. Is aviâ paternâ prognatus Serenissimi Francorum Regis sorore, matre verò natus splendidissimi, ea tempestate, Biturigum Ducis filiâ; ipse ex ejus, quem ætas nostra fert præstantissimum Ducem, Philippî Burgundionum Ducis amitâ, quam sibi adolescens matrimonio copulaverat, susceptis liberis, unicam sibi, geminas filio nurus ex tribus Serenissimis Regibus in familiam suam traduxit; excel-

sis

* Vences'ao

sis præterea affinitatibus aliis, tum sororum, tum filiarum loca-
 tione Domum suam & ornavit, & sepelit. Is denique matrimo-
 nii defunctus munere, virtutumque suarum æmulo, atque imita-
 tore, quem præsentem cernimus, filio in Ducatus fastigio con-
 stituto, cum ipse se sibi vindicaturus in solitudinem secessisset, ne-
 que diutius ibi relictus fuit; tanta de ejus sapientia longè, ac latè
 vulgata erat opinio, & magno tandem Catholicorum Principum
 consensu, amplissima in eum collata à summo Pontifice Legatio-
 ne, præstantissimus est habitus in Ecclesia Dei Cardinalis Epif-
 copus. Admonet me hic locus, ut quâ sapientiâ ætatis suæ tem-
 pora diversis vivendi rationibus distinxerit, quamque scitè ad
 quodcunque vitæ genus propria accommodaverit singularum
 virtutum officia, exponam: ad quod animos quæso diligenter
 advertite. Debuit omni tempore se ipsum Deo in eum gratissimus
 hic Princeps, sed primâ quidem, ac mediâ ætate debuit propter
 Deum parentum memoriæ pietatem: populis sub ditione sua re-
 lictis benè gubernandi curam: fortunæ; si fas est hic fortunam
 nominare; vel potius hominum de se existimationi, à majoribus
 suis benè parta servandi, atque ampliandi diligentiam. Itaque
 dum ætas, dum tempus tulit, dum suis necessarium se esse puta-
 vit, se virum, se patrem, se Principem gessit. Eo tempore pru-
 dentiæ esse animadvertit, ad rationis normam, quæ cogitaret,
 quæ ageret, universa dirigere; ac nihil præter rectum, nihil non
 decorum facere, humanisque actionibus quodam quasi divino
 arbitrio providere. In consilium vocabat rationem, intellectum,
 circumspèctionem, providentiam: docilem se præbebat: opportu-
 nè cavebat rebus. Fortitudine animum supra periculorum me-
 tum agebat: nihil timere, nisi quod turpe esset; tolerare autem
 fortiter adversa, constanter prospera consueverat. Ea virtus
 magnanimitatem, fiduciam, securitatem, magnificentiam, con-
 stantiam, tolerantiam, firmitatem præstabat. Ita se à tempe-
 rantia non discedere censebat; si nihil appeteret poenitendum; si
 moderationem legem in nullo excederet; si sub jugo rationis cu-
 piditatem domaret. Ei suffragabantur ad hoc institutum vere-
 cundia, modestia, abstinentia, castitas, honestas, moderatio,
 parcitas, sobrietas, pudicitia; justitiam verò, in qua mens, ani-
 mus,

mus, consilium, sententia Regnantium posita esse debet: cujus beneficio commoda omnia, jura, dignitatem, salutem, & qui imperant, & quibus imperatur, obtinent: quâ velut nervis universi Orbis compages servatur, sibi in primis colendam duxit: quæ, cum suam cuique tribuat dignitatem, communi utilitate conservata, innocentie custodiam deberi: amicitie, pietati, religioni, gratie impendendum studium: humanitatis, affectus, veritatis, boni denique, & æqui rationem esse habendam meminit. Itaque; si superiorem illam Principis hujus, ac Patris vitam pervestigabimus; innumerabilia comperiemus, quæ piæ, quæ mansuetæ, ab coque justæ, quæ tum severæ, tum clementer, quæ fortiter, magnificè, constanter, quæ moderatè, continenter, castè, quæ graviter, quæ prudenter tum in suos, vel filios, vel cives, tum in externos, vel finitimos, vel procul distantes, tum domi, tum militie, tum pace, tum bello, vel consilio, vel re, vel manu gesta sint. Postea verò quàm grandior natus factus filium, in quo expressam suæ virtutis imaginem cernebat, ad ætatem firmam perductum vidit, & ad populos bene regendos, atque imperii sustinendum munus abundè institutum cognovit; ad summam tandem assequendam beatitudinem se expedivit, & Reipublicæ administratione sequestravit. A contagiis igitur corporis animam purgaturus, & quadam humanorum fuga, solis interfuturus divinis, prudentiam suam excitari oportere videbat, non ad humanas, ut hæcenus, actiones dirigendas; sed ad Mundum hunc, & omnia, quæ in Mundo sunt, divinorum contemplatione, despicienda, & ad cogitationem omnem in sola re divina ponendam. Huic temperantiæ præscribebat modum, non modò ut prænitendum nihil appetcret; sed omnia ut relinqueret, quantum natura patcretur, quæ corporis usus requirit. Fortitudine se ita præditum fore intelligebat, non si animum supra periculi metum ageret; sed si à corpore sapientiæ ductu quodammodo recedente anima, interritus ipsè permaneret, nec altitudinem perfectæ ad Superna ascensionis horreret. Justitiæ denique munus arbitrabatur, non si juris pro dignitate cujusque tribuendi curam gereret; sed si ad unam ineundæ cum divina mente societatis, perpetuæque servandi cum ea foederis viam sibi vicissim con-

consentiret uniuscujusque virtutis obsequium . Quis unquam Philosophus acutius vidisse : quis divinæ legis Doctor expressius virtutis vim tradidisse , aut ad veram , perfectamque beatitudinem certiorē monstrasse viam perhibetur ? O virum sapientissimum , qui hunc statum pervestigavit ! O magnanimum Principem , qui appetierit ! O Pontificem felicissimum , qui attigerit ! Fortunatus ergo , qui genere illustri , & magnis parentibus sit procreatus : qui amicitias , opes , potentiam , dignitates & à suis majoribus in se usque transmissas acceperit , & auxerit ipse ! Fortunatus , cui ad dilatandos supra modum Imperii sui fines ; si bellis omnia præter fas miscere , labefactare , proterere voluisset ; explorata opportunitas sæpius sit oblata : cui nihil ad explendas voluptates defuerit , si se illis permittere maluisset ! Fortunatus , quem Reges amaverint , veneratæ sint Gentes , sui coluerint ! Fortunatus , in quo effingendo etiam natura ipsa artificii sui meminisse , ac studium non mediocre posuisse videatur ! Fortunatus item , qui longâ decurrendâ vitæ viâ neminem unquam offendisse dicatur : qui diutissimè vixerit , qui filium virtute præditum , cunctorum hæredem , moderatorem , ac dominum volens , ac libens ipse viderit : qui sobolem ex filio pulcherrimam , copiosam , suavissimam intra sinum suum persæpe collegerit , ac fovērit , in qua cœlestis quædam indoles appareret ! Felicitatis autem particeps maximè , qui hæc commoda virtute circumspexerit , munierit , solidaverit , & ut bona verè nuncupari possent , effecerit . Qui non satis in his Principum felicitatem constare arbitratus sit , sed felices nulla eos posse ratione esse Augustino crediderit : nisi justè imperent , nisi inter linguas sublimiter honorantium , & obsequia nimis humiliter salutantium , de se ipsi modestè sentiant , & se homines esse meminerint : nisi tardiores ad vindictam sint , neque ad eam pro saturandis odiis , sed pro necessitate regendæ , tuendæque Reipublicæ erumpant : nisi ad viciam propensiores , non iniquitatis præ se impunitatem ferant , sed spe correctionis indulgeant : nisi quod durius coguntur plerunque decernere , misericordiæ lenitudine , & beneficiorum largitate compensent : nisi luxuria tantò sit eis castigatior , quantò posset esse liberior : nisi malint cupiditatibus pravis , quàm qui-

Guimf. Barz. Pars II.

h

bullibet

buslibet Gentibus imperare. Beatus verò, qui hæc omnia, non ardore inanis gloriæ, sed felicitatis amore facienda curarit. Qui humilitatis, & miserationis, & orationis sacrificium Deo vero sedulus immolarit. Qui se ipsum difficillimâ etiam in re, atque omnium maximâ abnegaverit sibi, & suam potestatem ad Dei dilatandum cultum majestati ejus famulam exhibuerit. Qui Deum timens, diligens, colens plus adamaverit illud Regnum, in quo cupiat omnes habere consortes. Beatus, inquam, in carne adhuc mortali positus, qui hoc sensu, qui hoc animo, qui hoc studio vixerit: beator, cum hac corruptibili veste exueretur, ut ascensus ei tandem ad immortalem vitam pateret: beatissimus æternorum perceptione bonorum ut fieret, emeritis militiæ suæ stipendiis, ac peracto vitæ cursu, has vivendi rationes, quas exposui, perfecisse piè credamus licet. Hunc, mitissime Dux, cum naturæ consentiens, ac piis indulgens affectibus, tum etiam magnitudine jacturæ perculsus, primus antè cæteros: quos penè innumerabiles tui mœoris vel socios habes, vel participes: è media hac luce subtractum desles. Sed quanquam firmissima quæque ex tua virtute ratio tibi est repetenda; tamen non dubito, quin etiam maxinus hic coetus magnum te in modum moveat, animumque à summo dolore ad meliores cogitationes revocet, si ejus amplitudinem paulò diligentius considerabis. Leva, quæso, oculos in circuitum, & ex quot Populis, quot Nationibus, quot linguis, quantâ frequentia, quàm propè infinita multitudine, ad declarandam cum in te vel fidem, vel benevolentiam, tum observantiam in patris tui excellentissimi Principis, atque Pontificis nomen, conventum sit, vide: quorum certè studium & acceptum tibi, & gratum, & inter ipsa suspiria, atque singultus suave esse debet. Quæ verò gravitas hominum, quæ dignitas, quæ auctoritas in his subselliis, atque intrà hos cancellos conspicitur? Quantus Principum, ac Ducum splendor? Quanta Regum majestas sacratissimum hoc templum explet, atque omnem locum? Noli enim cogitare aut me, qui loquor, aut venerandum hunc Patrem collegam meum; sed confobrinum tuum Joannem Montisferrati Marchionem, justitiâ, liberalitate, beneficentiâ, mansuetudine, gravitate, magnanimitate, sapientiâ illust-

illustrem, atque excelsum adesse existima, ac secum adduxisse tres præstanti virtute fratres: Theodorum Apostolicum Protonotarium, quem honestissima, quibus à pueritia deditus fuit, studia magnum in Ecclesia Dei fore pollicentur: Guilielmum, quem & comitas singularis, atque benignitas mediâ pace mirificè commendat, & scientia rei militaris, ac cæteræ Imperatoriæ virtutes bellicis laudibus extollunt; & utrique temporis pacis scilicet, ac belli, prudentia, ac eleganter inserviens eloquentia commodissimum reddunt; & Bonifacium, qui haud dissimili æmulatione virtutum, neque inferiorem se fratribus genere, & gloriam generis magnificè sustinere contendit. Quatuor hos consobrinos tuos tum ad exequias avunculo, cumulatissimè undique in eum congerendis honoribus, celebrandas, tum ad te consolandum, atque confirmandum, & ipsos omni officio, ac pietate adesse puta; & parentum, atque majorum suorum non solum Marchionum illustrium, sed etiam Regum Serenissimorum, partim qui in Thessalia regnaverunt, partim qui Constantinopoli imperarunt: ex quibus eos non longissimâ annorum computatione prodiisse constat: memoriam effundentes, sub tuæ mentis oculos, quantum cogitatione assequi potes, ac sub tuum aspectum pone. Sed & cæteras Legationes amplissimas, quæ circum te sedent, cum intueris; veniat in mentem illustrissimæ sororis tuæ vir Ludovicus Bajovariæ fortissimus Dux, atque in sacrosancto Romani Imperii Senatu unus è septem: idem & animi magnitudine, & Comitatu, sacrique palatii Præfecturâ clarissimus Princeps: veniat in mentem & consobrinus tuus Burgundionum Dux Philippus, Dux, inquam, præstantissimus: in quo non virtutis simulachrum, sed viva ipsa virtus cernitur: quem non inanis gloria delectat, sed ad veram gloriam cum cæterarum usus virtutum ducit, tum beneficentiæ prope divinæ laus eximia quàm latissimè vulgata perducit: cujus tanta est auctoritas, ut magnis etiam Regibus nomen ejus in veneratione sit; veniant & alii in mentem Duces illustrissimi, ac Principes inclyti, quorum Oratores, qua sunt in obeundis mandatis fide, ac diligentia, quo in Principes suos cultu, qua in rebus, quamvis gravibus, administrandis solertiâ, non dubito, suo accuratissimè munere perfunguntur; veniant deni-

que in mentem Serenissimi Reges necessarij tui, quorum præclaris Legationibus hic illustratur locus : in primis autem excellentissima te majestate sua ad constantiam magnanimo dignam Duce revocent , atque reducant Carolus * Francorum Serenissimus Rex , inclyti Principis Amedei primogeniti tui Socer , & ejus primogenitus Ludovicus * Delphinus illustrissimus Princeps : quorum alter eam de se toto Orbe terrarum admirationem , rebus supra hominum opinionem gestis , peperit ; alter aliis in Regno feliciter administratis , aliis extra Regnum cœptis , magnificèque agitatis rebus , eam de se expectationem omni Europa excitavit : ut sinè invidia fatendum videatur , eos clementiâ Dei , ac summa bonitate è Cœlo demissos ; ac populis suis ad sananda tam generosæ Gentis vulnera , ad sarcindas tanti Regni scissuras , ad mirificè illustrandam excellentissimi Regum Francorum generis gloriam datos esse , in aperto sit divini hujus doni magnificentia : tum verò neque est hîc de tam excelsis rebus , tam incredibili virtute , tam ineffabili gloria dicendi locus . Tot igitur Nationum humanitatem , officium , studium complectere , illustrissime Dux , ac mitissime Princeps : tam gravium virorum auctoritate permovère : tantorum Principum , Ducum , Regum majestate confirmare : tuis ipse animi bonis fruire , & deposito mœrore , illud omni tempore providendum memento : ut pro tanti Patris gloria , cujus te , & hæredem appellas , & filium , in Deum optimum maximum , à quo id acceperis , quàm gratissimus inveniare .

GUI-

* Carolus Septimus .

* Ludovicus Undecimus .

ORATIONES. 57
GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

ORATIO

AD SUMMUM PONTIFICEM PIUM II.

*A Galeatio Sfortia Francisci Mediolanensium Ducis
filio pronunciata.*

A Nimadverti nonnunquam, Beatissime Pater, hoc ab iis, quidicendi rationem egregiè callere existimantur, pro lege haberi: ut cum apud homines præstanti aliquâ vel dignitate, aut statu, vel auctoritate, aut sapientiâ præditos habenda est Oratio, ad causam ipsi se quàm amantissimè insinuent. * Id quidem certè, si in illis est probandum, cò diligentius à me faciendum videri potest, quò magis & tua Sanctitas omnibus majestate præstat, & ætas mea minus audere ad rem tantam debet. Sed duo sunt, quæ me hac exordiendi necessitate exinunt. Primum est (ad vos enim me tantisper converto, Reverendissimi Patres, & firmissimi Ecclesiæ cardines) primum, inquam, est, quod ad eum mihi est dicendum: qui non magis cogitat eminenti-

* „ Postera die, dum Chartusiam peterer Pontifex, Faventinum, Foroli-
„ vensem, & Corneliensem Vicarios occurrentes invenit, & paulò post
„ Galeatium primogenitum Francisci Sfortiæ Mediolanensium Principis.
„ Adolescentulus hic egregia specie nondum sextum decimum impleve-
„ rat annum: verùm his moribus, eâ eloquentiâ, eo ingenio, atque in-
„ dustriâ præditus, ut plusquam virilem prudentiam præferret: erat in
„ vultu, gestuque gravitas digna Principe: loquebatur ex temporibus, quod
„ vix alius diu cogitans effari potuisset: nihil pueriliter agebat, nihil le-
„ viter: stupor fuit audire seniles ex juvenili ore sententias, & nondum
„ barbatus cani hominis sensa proferre. Hunc genitor ex Mediolano cum
„ quingentis equitibus splendido, & ornatissimo comitatu Florentiam,
„ eosque misit Pontifici obviam, qui ad tertium lapidem paulò citra Char-
„ tusiam ei occurrens, & ab equo desiliens sacros de more pedes exoscu-
„ laus est. Gobellinus Comment. Pij Papæ II. lib. 2. pag. 8. Anno
„ itaque 1459. habita est hæc Oratio, quo Pius Mantuam profectus
„ est, ut ex eodem Gobellio lib. 2. pag. 105.

tissimam se, atque omnibus verendam Sedem tenere, quàm meminit se esse patrem: cujus aures in filiorum etiam infantium nondum satis vel exposita, vel expressa verba intentas esse oporteat. Alterum est, Beatissime Pater, quod si res penitus inspiciatur, non ego sum, qui loquor, aut cujus hic vocem exaudis; sed filius tuus is, qui me genuit, Princeps, ut vera non taceam, observantiâ in sacrosanctam Apostolicam Sedem, ac studio nemini cedens: animi autem magnitudine, ac rebus gestis, (ut modestissimè de patre prædicem) non in postremis habendus. Is enim est, qui per me, quasi per organum quoddam, ab intimis suis præcordiis spiritum capiens, exponendos animi optimi in te sui affectus putavit. Fretus igitur clementiâ tuâ, ad eam rem propè nudis, ut ita dicam, verbis accedo: eò brevior in dicendo futurus, quò & purior est mea fides nullo infecta fucò, & tibi notior, pro tua sapientia, omnis patris mei sensus, mensque optima esse potest. Priora illa non repetam, Sanctissime Pater, quanti superioribus temporibus tuam genitor meus, & in omni laudis genere præstantiam, & erga se benevolentiam fecerit; quantâque, ex quo tempore ad summum Pontificatum assumptus fuisti, curâ, diligentia, studio in te ad omnia Catholici Principis vel suscipienda, vel ultrò adeunda, sustinendaque officia fuerit. Dico in eo tantum potuisse incredibilem, quæ ipsum crepuit, magnitudinis animi tui, atque immensæ in commissum tibi populum charitatis admirationem: ut, cum tu, cujus vel solis nitibus omnis anima vivens parere debet, vix te longæ, atque difficili pro communi salute, posthabita valetudinis, ac vitæ ratione, exposueris: existimet ipse sibi se nunquam satisfacturum, etiam si cogitationes omnes suas, & consilia, si thesauros, si exercitus, si Urbem, ac Statum pro te posuerit: nisi etiam corpus, atque animam, quantum à se fieri possit, non verbis tantum, sed re ipsa exhibeat: in causa præsertim tam iusta, tam necessaria, tam ad immortalem gloriam aditum referante, ad quam ultrò Catholicos Principes omnes, ac Populos undique uno consensu concurrere oportuisset. Id autem quoniam ipse per se ut perficiat, neque horum temporum admittit ratio, nec sapientia tua expectat; ea potissimum ratione faciendum curavit, quæ
una

una, cum apud omnes probatissima, tum clementiæ tuæ acceptissima fore videretur; filium enim primogenitum, ut vicem ejus gerens tuæ Sanctitati in via cum lætissima militum manu occurrerem, & ad imperia præsto essem, me præmisit per vivum quoddam simulachrum: in quo expressam cerneres ejus imaginem, certissimaque immensæ suæ, ac perpetuæ devotionis documenta acciperes. Milites quidem: quod & tuæ sapientiæ id acceptius, & ad multa aptius fore intelligebatur: trans Apenninum relictos, Bononiensi in Urbe locavi, qui tuum ibi adventum operirentur. Ego verò Florentiam usque progressus, sub tuum, ut vides, conspectum sanctissimum veni. Orat autem pater meus, Beatissime Pontifex, sic me suscipias, ut non filium adolescentulum, sed se, qui miserit cum unani mi conjuge sua matre Principe: cujus in tuam Sanctitatem & religio, & observantia tibi non est, opinor, incognita: jam videre te putes, sese, liberos omnes, suas opes, & Statum largissimè offerentes. Sic de parentibus meis judicet sapientia tua, Sanctissime Pater, ut de iis, qui Æneæ tibi primis in cunabulis inclytum nomen omni laude prosequuntur: qui Pii summi Pontificis majestatem divinâ providentiâ replentem Orbem terrarum, summâ veneratione, incredibili pietate, exactissimo studio, exquisitissimâ religione colant; sic eorum fortunis, sic me filio, atque iis copiis, quibus hac primâ adolescentiâ meâ, in tui, & Ecclesiæ tuæ sanctæ obsequium præesse cœpi: sic omni exercitu, quem florentissimum genitor meus, ac robustissimum habet: sic genitore ipso meo utatur sublimitas tua, ut patri, ut domino iis rebus utendum est, quas sibi & omnium paratissimas esse intelligat, & non minimo fore & honori, & commodo sperare possit.

GUINIFORTI BARZIZII

BERGOMATIS

EPISTOLÆ.

the first of these is the fact that the system is not in a steady state. The second is that the system is not in a steady state.

The third is that the system is not in a steady state.

The fourth is that the system is not in a steady state.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
BERGOMAS
BARTHOLOMÆO VICECOMITI
NOVARIENSI EPISCOPO.

*De illustribus rebus Alphonsi Aragonia Regis apud Gerbim
Insulam gestis.*

Æpenumcro, Pater Reverendissime, cum literas, ut debui, ad te dare instituerem, occurrebat semper honesta aliqua ratio ab hoc me officio revocans. Cum verò, aut illam ex animo divellere, aut ejus non meminisse volebam: nunquam victor in hodiernum usque diem evadere potui. Non intelligebam hujusce rei causam, neque animadvertēbam divina id voluntate procedere: ut qui nihil novi, nisi quidpiam de mea penes Serenissimam hanc Regiam Majestatem promotione allaturus fuissē, primas nunc ad te literas, non secundi mei successus explicatione, sed ejus gloriæ prædicatione celebres obsignarem: quam sibi, nobis omnibus, qui cum eo eramus, universis Dei Filium Jesum Christum colentibus, immortalē nuper invictissimus Princeps Rex Aragoniæ in Libya comparavit. Vide Præsul clarissime, quo pacto vel censuram tuam, si forte severus in me iudex esse intendis, evadere; vel alienum istud æs, quo tibi ad scribendum astringor, si avarum te creditorem exhibiturus es, persolvere studeo: qui & Dei nutu,

Guinif. Barz. Pars II. i 2 non

non meâ culpâ, tarditatem, qua extiti, evenisse dico; & magna pro parvis, communia pro privatis, castrensia pro domesticis tux humanitati annunciare constituo. Auditorus siquidem cras; si jam pridem, ut conabar, literas meas accepisses; quantâ hujus Principis clementia in me fuisset, quàm honestum apud suam Majestatem locum tenerem, quibus à se beneficiis ornatus essem. Neque ignorasses, quam ingenti me charitate, ac beneficentiâ, ejus à secretis, vir in maximis Regni rebus administrandis prudentiâ quidem nemini cedens, auctoritate verò multos antecellens prosequatur. Nunc autem non modo hæc ipsa meas solum rationes contingentia his verbis intelligis; verum etiam alia cogniturus es: quæ cum adversus improbum, universalem, potentissimum hostem mirâ celeritate, ac virtute à catholico Rege confecta sint, dignissima scitu apud religiosissimum etiam quemquam virum esse negabit nemo.

Tunetani namque Regis * Barbarorum omnium bellicosissimi gentilitiam perfidiam, ac piraticam quandam potius, quàm Regiam adversus Christianos hostilitatem non ignoras: qui assiduas ejus clandestinas de navigantibus rapinas commemorari sæpe audivisti; privatas autem cum Rege nostro inimicitias, post varias probationes doce instructa illa, anno ante hunc tertio, barbarica adversus Insulam Melitensem, parum tamen fortunata classis. Hujus itaque hostis nimiam insolentiam Aragonensis Rex magnanimus ultione dignam judicans: cum aliam ob causam validissimâ classe circumseptus suum in Regnum Siciliæ navigasset: dum principale institutum non temere tractat, magnū illum Regem Pœnorum interim bello aggredi, & ab omni fidelium infestatione abstertere cupiens, commodâ aliquâ ratione id tentare statuit. Celerrimè verò quod optabat, exequi se posse animadvertit, si pretiosum aliquem Africani Regni locum impeteret, obsideret, atque hostiliter urgeret; sic enim futurum Princeps sapientissimus prævidebat, ut avarus hostis, ac fortunarum suarum tenacissimus non per exercituum Duces, sed proprio ipse corpore cum suis copiis subsidium obsessis afferre cura-

* Bopherius erat tunc Rex Tunetanus, ut ex Facio rerum gestarum Alphonsi Regis lib. 4. pag. 85.

curaret. Est insula Gerbis populosa, fertilis, opulentissima, illius dominio subjecta, circiter sex, aut septem millia passuum à littore Punico distans: quam littori solida quædam lapidea moles miro artificio constructa, medium fretum intersecans, transitumque ad instar pontis subministrans, copulat. Illud verò fretum propter nimias syrtes à celsis navibus minimè, à triremibus, ac reliquis vix navigabile: celsis quidem solum in suo ingressu, cæteris autem etiam usque ad molem portuosum redditur. Aberat inde Rex Tuncetanus duas tantum dietas, cum ingenti militum, peditumque multitudine expectans, quam sui Regni regionem primo impetu fulmen hoc classicum feriturum esset. Semper enim ex eo die, quo regium hunc apparatus in Siciliam applicuisse certior factus fuerat, omnem hanc * fabam in suum caput cudi metuebat; quamobrem molem, atque Insulam, cæteraque loca maritima diligenter munierat. Neque id sibi satis esse putabat, nisi & ipse in delecto loco, velut in specula quadam, Regis nostri adventum obvius sibi futurus opperiretur. Cognitâ igitur & Insulæ hujus, ac molis opportunitate, & proximâ hostis manu, Princeps noster triremi propriâ cæteris iter navigando patefaciens, primâ adventus sui die, quæ solemnisi Virginali assumptione habetur, ad molem hanc cum aliquibus triremibus properat: eam in sui medio, invitis hostibus, inter primos conscendit, occupat, munit: resistentes Centuriones, qui plures ad custodiam, ac defensionem positi erant, intrepidè oppugnat, oppugnatos configit, confictos ad eò cædendo insequitur, ut ipsius nomen jam tremendum illis esse inciperet. Reliquis triremibus, quæ à Rege præmissæ nusquam ab Occidentali parte Insulæ navigabilem alveum in freto invenerant, nos alii cum celsis navibus supervenientes jungimur: arte quadam proximè, quantum profunditas maris passa fuit, inter Africanas syrtes anchoras jacentes. Distabamus autem per xxv. ferè millia passuum a mole, in qua sedem suam Rex collocarat; nec prius hinc abire decrevimus, quam nova regia mandata susceperemus. Interim tamen, ne otiosi essemus, cum hoste quotidie non

* Apud Terentium in Eunuchis; *ut enim isthæc in me cadetur faba.*

non semel, sed sæpius in pugnam descendebamus: donec & latius nobis complures ad reficiendam classē armis, ac vi usurpavimus, & Insulæ Præfectum fortiter agentem ad tartara, ut mansiones his præpararet, qui eum secuti essent, transivimus. Erant quippe militum nostrorum animi adeò concitati, atque accensi, ut iis innata potius, quàm insita virilis audacia videretur; eos enim intuebar, ardentibus oculis, facie impavidâ, erecto collo, constanti voce, minaci dexterâ non aliter ad bellum, quàm ad rem summè jucundam, summèque affectatam, in qua nihil horroris, nihil periculi, nihil timoris, laboris, anxietatis resideret, incedere. At totis viribus curabat hujusce exercitus insignis Dux Joannes Capraria Comes Mohac, ut nostri homines ante intellectam regiam voluntatem stationibus non egredierentur: vix poterat, non dicam minis, aut poenæ alicujus indictione, sed & acerbâ mortis mulctatione immensam hanc nostrorum adversus perfidos barbaros indignationem continere; atqui potius eorum desideriis nonnunquam indulgère, copiamque sibi cum hoste certandi concedere necessarium erat. Quamquam autem barbari Principes, dolis, quasi nuper sub magno illo Annibale militassent, diversis modis uterentur, plus tamen virtus pro nobis, quàm astutia adversus nos semper valuit. Duo itaque Insulæ imminabant exercitus; alter regius in mole, non quidem copiosus, sed validissimus; alter ad Septentrionalem plagam numero major, virtute non inferior. Quorum unusquisque, relictis præsertim in mole custodibus, singulariter ad Insulam invadendam, ad immensas opes diripiendas, ad omnes utriusque sexus, & cujusvis ætatis homines in captivitatem redigendos, ad cætera incendio, ruinæ, vastationi subjicienda potentes erant. Sed Astra, Deo non repugnante, pro Insularibus iis laborarunt. Nam & Princeps gloriosus regii animi Rex Alphonfus: dum inimici Regis adventum primum sua sponte, post etiam literis ab illo requisitus læto animo complures dies expectat: Insulæ hujus ingressum postponit, & navalis exercitus Dux: dum nil arduum, inconsulto Principe, ut sua exigebat fides, attentare vult: indubitatam penè ingentem prædam è manibus nostris excidere patitur. Ita & excelsa Regis magnanimitas,

mitas; & integerrima Ducis fides, cum tempus ad subvertendam Insulam commodissimum datum esset, salutem sibi, de qua sperare defierat, contulerunt; fuit enim reliquum omne tempus ad gloriam comparandam, non ad thesauros cumulandos adhibitum. Approximante interea multos dies non sine jactura nostra expectato Rege barbaro, navigavit ad nos transmissus à Principe nostro vir gravissimus Joannes Olcina à secretis Regis, in mandatis habens, ut singula navigia fretum Insulam, & litus Punicum profluens, per tantum spatium ingredi juberet, quantum in freto latentis alvei profunditas pateretur. Dedimus ergo sine mora vela ventis, pervenimusque eò loci, quo Rex mandaverat. Naves in distantia decem millium passuum procul à regia mole se locarunt; non enim ulterius progredi valebant, nisi naufragium incurrere vellent. Cætera navigia partim Regi contigua, partim satis proxima fuerunt. Neque velim, Præsul humanissime, credas exiguum fuisse proprium numerum; audeo namque penes te: in quem, & reverentiâ singulari, & exquisitâ diligentia sum: affirmare, centum & his plures veliferas potentissimum Regem Dominum meum in Africam comitatas. Nihil equidem pulchrius me vidisse memini, quàm id erat, cum aliquando celsæ naves in laro mari à cæteris non tam longè aberant, ut non invicem conspici possent: tum enim tot carbasa & flante vento prægnantia, & splendente sole micantia sese ordine quodam subsequencia intueri, jucunda nimium, & mirum in modum læta res erat. Itaque, ut unde diverti, eò redeam, suis quodque locis, ut alveus ferebat, navigium collocatur. Nunc tempus est proximum, dignissime Pontifex, quo fortiter à fidelibus divina potius manu, quàm humana virtute dimicatum, atque omnem barbaricam arrogantiam repressam fuisse intelligas. Sed pauca prius de utriusque exercitus copiis commemorabo. Eramus ex omni classe, qui in pugnam descendere valebamus, catholici homines numero circiter quindecim millia; hostium autem, qui in Insula pro patria, conjugibus, liberis, pro fortunis, pro penatibus diis, pro sua denique libertate certamen susceperunt, duodecim ferè millia esse constabat. At de Rege Tuncetano quid dicam? Quot legiones cum eo fuisse asse-

asseram : cum tanta eum multitudo secuta sit , ut ipsius adventu magna ob telorum copiam sylva in littore maris nata esse videretur ? Utuntur namque hastis eximiae longitudinis cuspidem ex omni capite habentibus , quas zegajas nominant , easque inusitatâ quadam apud nos militari arte quàm aptissimè tractant . Sed fuerunt transfugæ quidam ad sanctam fidem , à qua dissenferant , redeuntes , atque ad nos confugientes , qui certum hostium numerum nunciarunt . Aiebant enim fermè sexdecim millia equitum , & quinquaginta millia peditum in regio exercitus esse . Ita omnis hostilis exercitus septuaginta octo millibus hominum quintuplò nos , atque amplius excedens complebatur . Hic , si Principes virtute animi comparare invicem volumus , Barbarum Hispano longè imparem dispiciemus . Noster enim , cùm Insulam primo adventu invadere posset , non id regium esse duxit , nisi prius capitali hoste , quem adventurum cognoverat , devicto ; nec veritus est tantum barbaricum furorem multos dies cum paucis suis militibus in mole media expectare : non immemor à Philosophis , ex quorum assidua lectione voluptatem summam percipit , dici solere , præstantiam virtutis circa maximè difficilia consistere . Barbarus autem non modò , cùm Regem nostrum moli insedisse nunciatum est , moram eò loci , quò convenerat , dies aliquot traxit , donec trepidantem animum confirmaret ; verùm etiam , dum tempus ad consertâ manu dimicandum instaret , primum id minimè tantis viribus , quantas secum adduxerat , tentare præsumpsit : nisi & insulares suos tum secreto aliquo nuncio fretum nando transeunte , tum etiam nocturnis focis , diurnisque fumigationibus promoveret , ut eadem , qua ipse , horâ in pugnam coirent . Neque hoc solum quidem suæ pusillanimitatis indicium dedit ; atqui etiam metuisse videtur , collectâ utrinque omni barbarie , adversus nos certamen inire , si omnes uno in loco essemus : cùm ejus quoque temporis commoditatem captarit , quo nondum ex navibus celsis , quæ nuper applicaverant , in castra quispiam se contulisset . Excelsi ergo animi Rex noster Alphonsus , neque aurum sitiens , & inimicum minimè formidans , non temporum ad assequenda commoda opportunitatem , sed quæ Rege digna sunt apertâ fronte sinè dolo sequitur .
Tunc-

Tunetanus verò assiduus ille bellator, ante hoc tempus invictus, nec in quibus rebus dignitas, ac splendor consistat, vel quibus rationibus laudem, & gloriam assequamur, attendens, novos undique machinatur dolos. Quare non se gloriæ, sed possessionis cupidum, ac de propria virtute non mediocriter diffidentem ostendebat. Hæc ut tibi faciliora sint cognitu, ad rei gestæ narrationem redibo. Cum enim Rex noster, firmatis in mole crucifero, regioque vexillis, curat, ut qui in navibus sunt, compositè, atque ordinatè in eam descendere valeant; pridie quàm ea de re mandatum ullum faciat, Rex Poenus & per literas, ut submersa quædam infidelium cum chirographis reperta corpora conjecturam faciunt, & focorum significatione Insulares ad impetum pariter cum eo faciendum provocat. Quamobrem tertio calendæ Septembris, qui tunc elucescebat, die, undique irruptio in nos fit. Nam qui cum Rege illo castrametati erant, iter habentes per molem, quam sua in extremitate munierant, nostras usque proximiores sibi stationes attingunt. Sed cum Regni Valentia Gubernatorem Petrum Corellam magni animi virum, comitesque suos insignes milites ejus præsidii custodes, robore, ac probitate præditos invenissent, Insularesque ab altera parte nihil proficere, at potius graviter opprimi ex suis speculatoribus cognovissent; sese prudenter à nostris sejungentes, intrà castra sua cum parva quidem jactura, sed non sinè ignominia contulerunt. Qui verò ex Insula in prælium proficiscebantur, ita suas acies composuerant, quasi omnis vel salutis, vel exitii terminus in ea die reponeretur. Congesserant enim se in unum omnes, qui ad arma ferenda non inhabiles essent; uxores præterea, virgines, atque infantes secum adducebant, ut hac præsentia confirmati pro sua salute morti se exponere, quàm in perpetuam calamitatem, ac servitutem cum illis ruere mallent. Horum igitur pars, cum ad inolem perventum est, agmine denso ad oppugnanda nostra præsidia præmittitur: reliqui juxta ingressum molis cum fræminca turba rei eventum expectaturi, pugnamque, si opus fuerit, dehinc suscepturi, gressus figunt. At contra hujusce præsidii nostri Præfectus, miles præclarus, ex illustri Aragonum genere Jacobus, ætate quidem adhuc adolescens, vir-

Guinif. Barz. Pars II.

k

tute

tante verò nemini cedens, cum barbaram procellam approximare non sine periculo nostro videt, è castris profligendum censet. Primus ergo cæteris viam in hostem pandit, eumque armata juvenis ad numerum trecentorum sequitur. Acerrimus hoc in loco fit concursus, barbaris mortem contemnentibus, Christianis eam nihil abhorrentibus: illis pro salute, his pro sua dignitate, Principis laude, ac Dei gloria certantibus. Erat autem Princeps in loco, ex quo omnia rectè in tanto discrimine speculari posset; neque cessabat, quæ est, propè divinâ sapientiâ, cuncta moderari, ac providere. Appetentes enim ad bellum prodire, & jam eò properantes, hos continebat, illos magis incitabat: alios ad præsidia in locum eorum, qui primi ad dimicandum ierant, mittebat: hinc tormenta bellica amoveri, illuc constitui jubebat. Neque ita unam in partem intentus erat, ut alteram negligeret; sed omnia mirâ celeritate procurabantur, quasi duo haberet corpora, unum adversus Pœnos, adversus Insulares alterum summo studio intentissimum. Aliquamdiu incertus fuisse Mars visus est, in quam partem inclinaret; sed tandem æquus iudex: qui tanti roboris trecentos esse, quanti barbarorum millia plura intuebatur: milites nostros vehementer confirmat, ut hostes vim tantam sustinere non possent, ac gressu retrogrado nos victores esse fortiter tantum resistendo patebantur. Tum Hispanis adauctæ vires; idque perfectum est, ut pluribus interemptis, ac mole undique barbaro sanguine respersâ, inimicos sæpius se instaurare conantes, per duo millia passuum supra molem insequendo, confossos vulneribus, atque exangues in suam Insulam rejicerent. Constantè & novam cum reliqua acie, quæ adhuc innotâ perstiterat, pugnam suscepturi erant, non dico exsuscitaturi, temerarium enim id fuisset; sed posteaquam illos certamen non appetere cognoverunt, ipsi quoque victores ad signa redeunt. Gemina hæc de gemino exercitu eadem horâ parta victoria Serenissimi Principis nostri mentem sollicitat, ut quod mente gerit, maturare non tardet. Diem igitur secundam mensis Septembris ad extremam dimicationem cum Tuncetano Rege committendam designat. Interea ordiuntur acies. Tum nobiles, ac cæteros insignes viros, tam armigeros, pedi-

peditesque secundum gradum, probitatem, telorumque, atque armorum diversitatem, certis quosque locis collocat. Scaphas, lintres, ac scalmos, omneque minutum navigium, quod nuper in centenario illo numero non computaram, diligenter artificibus, solertiâ, ad belligerandum instrui mandat. Balistarios, pixidariosque, plerosque item alios & missilia, & non missilia tela gerentes ex omni cohorte deligit, qui cymbas illas præstitutâ die conscendant. Audi, obsecro, Pater optime, quæ Principem meditatio ad hoc moverit: cernebat hostes in mole per satis notabile spatium remotè à terra *barrerias*, (sic enim ea præsidia, quæ nos *bastidas* dicimus, appellant,) munitissimas nobis oppositas struxisse, quibus proxima erant sui Regis tentoria: ut nullus ad ea per molem transitus, nisi validâ exercitus sui parte prostratâ, devictisque munimentis, patère posset. Quare intelligebat, ita se illos aggredi oportere, quod dum superantur, ac præsidia invaduntur, nulla Regi barbaro facultas ad fugam interrim superesset. Itaque se, quemadmodum dictum est, parat: ut dum acies pugnant in mole excitabunt, navigia illa per exiguum mare circa latera molis remigando, partim ad litus usque penetrent, hoste cum barbaro comitatu medio inter ipsa, & acies relicto: partim ante ipsius hostis faciem se constituent. Dehinc in circuitu cædendo, pixidibus, balistis, missilibusque illos premant. Sic factum esset, ut à dextris, atque sinistris, ante faciem, & post terga oppressi, vel universi perirent, vel depositis armis, ad Regis nostri clementiam implorandam confugerent. Erant enim navigiola hæc plura centum quinquaginta; si & ea, quæ *brigantinos* vulgus vocat, numeramus. Hac in sorte Rex ille inter barbaros præstantissimus cum filio Rege, cum primogenito Regni, cum septem nepotibus, cum plerisque agnatis, cum pulcherrimo Procerum choro extitisset. Appropinquabat dies hic præclarissimus, quo facinus hoc immortale perpetraremus: cum tantam gloriam invidens fortuna è nostris manibus eripit; ea tum ut non prorsus iniqua judicaretur, celeberrimâ aliâ nos victoriâ potiri non prohibet. Calendis namque Septembris, cum undique ad molem conflueremus: suspicatus Rex Tuetanus magnum aliquid agitari, omni sublatâ morâ, priusquam

nos componere valeamus, suos prodere, & in certamen diſtis, ac factis nos provocare jubet. Tum ex illis ferino impetu in præſidia, quibus præerat magnanimus Comes Regni Siciliæ Joannes Admiratus, viginti millia feruntur: ea totis viribus oppugnant: in propugnatores, cum ſui copiam, regio mandato vigente, non niſi ad deſenſionem facerent, verbis impudenter, ac latratibus invehuntur; neque ii tantum pertinaciter contendunt, verum etiam alii inceſſanter ſuperveniunt. Tandem qui in præſidiis erant, neque tantas contumelias ſuſtinendas, neque majorem vim expectandam putantes, nonnulli in medios hoſtes irruunt, ſequæ illis virtute ſuperiores, cum numero longè impares eſſent, reddere ſtudent. Utrinque initio fortiter pugnatur, nec quiſquam loco referre pedem cernitur. Cum verò ex paucis cadere unus, ac plures cœperunt; vidiffes cæteros pedetentim, quò magis valebant, retrogradi: rurfus & occurrentes alios, atque aciem inſtaurare volentes vulneribus confodi, Manibusque Diis dono dari. Amiffimus & nos præcipuum militiæ decus, ac ſpecimen nobili ex Aragonia, ac præclaro Herediæ genere ortum Joannem Ferdinandi. Is dum ſtrenuè in hoſtem lævit, exanimemque unum poſt multos ad terram dejecit, à ſuperveniẽte alio ingentis proceritatis barbaro huic guttur, atque inguem *zegaja* transfoditur, non prius tamen ſpiritum exhalaturo, quàm ſe de occiſore ulciſceretur; verſus namque in illum pugione vibrato, morienti prius hoſti, ipſe Deo devotam animam reddens, omneſque omnis ſtatus homines, qui in exercitu eſſent, deſolatos, infelicem verò parentem unico, atque unicè dilecto orbatum filio relinquens, incubuit. Jam magnus ad utranque aciem fiebat concurſus, coacervabaturque utrinque virorum globus. Sed barbari molem cadaveribus ſuorum ſtratam intuentes, de fuga potius, quam de nova reſiſtentia cogitare incipiunt. At verò nos, & hoſtiles vires debilitatas, & noſtras adauctas intelligentes, multò illos gravius inſequimur, confodimus, jugulamus, atque ita deterremus, ut plures ſe in mare armati præcipitent; reliqui ad ſuas illas arces trabecas conſugientes occaſionem nobis ad eas ipſas occupandas præbeant. Nam, dum eas metu attoniti, ac velut amentes ingrediuntur, cum

cum illis pariter eò intrudimur. Hoc in loco quibusdam ad eos, quos ibi comperimus, trucidandos, ad structuram omnem di-ruendam, ac solo æquandam relictis, fugientes cæteros usque ad Regis sui tentoria insequimur. Tux sit sapientiæ, Pater præstantissime, cogitare, quis Regis illius animus, quæ mens fuerit: cum exercitum suum, cui victoriæ palmam parabat, vel dispersum, ac turpiter fugatum videt: cum trabeas suas turres, quas tanto studio munierat, nusquam apparere conspicit: cum eum Regem suis stationibus imminere cernit, quem ex solido solo dejicere, atque in volubiles carinas eo ipso die cogere sperabat. Fuit tamen non exigua ipsius in tanto stupore, ac tumultu calliditas: qui cum dubitaret, an sibi tuta superesset fuga, nisi fortius nobis obstaculum objiceretur: dum senio ferè, ac mœrore confectum celeri equo imponere sui custodes volunt: renuens, atque dissimulans se mortem potius appetere, quàm fugam, ita circumstantium plurium illustrium Principum corda incendit, ut statim sinè cunctatione obvios se nobis exhibeant; præliumque id, quod pene irreparabile videbatur, instaurent. Sic partâ securitate, callidus Rex docuit, nuper dicta illa verba virtutem redolentia non vera, sed fucata fuisse: à pugna enim equo se subtraxit, persequentem se, vel mortem, vel captivitatem, donec evasisset, fugiens: vitam, ac libertatem fugientes, donec comprehendisset, persequens. Eundem in modum ejus filius Rex Bogix, nepos ex filio in Regum successione primogenitus, nepotes alii, duobus exceptis, primorum, atque insignium militum sinè nomine multitudo, ingentisque illius telorum sylvæ quod reliquum erat, vincula nostra, gladios, bipennes effugerunt. Qui verò certamen constanti animo inierant, fortiter, atque intrepidè pugnando cæsi, cruore suo nostræ hujus victoriæ cursum, quam alioquin sui Regis captivitas usque ad sydera tulisset, interruperunt. Eam tamen clarissimam esse, cunctisque thesauris anteponendam moriendo falsi sunt. Erant quidem inter eos duo Regis nepotes: erat gener unus, erant alii de Regia agnatione. Asserebant, me audiente, qui se novissimè ad nos contulerunt, Christiani transfugæ, hîc præter eos, quos explicavi, fuisse interemptos viros amplissimos, ac Regni Proceres

ceres triginta primos : qui vel regio lateri assidère solerent , vel auctoritate , sapientiâ , dignitate apud eum plurimum possent . Taceo , quem aliis egregiis viris numerum facerent , quam plebis stragem referrent . Horum necem subsequitur tentoriorum invasio ; idque actum est , ut cui victo in crastinum invictissimus Rex noster daturus hospitium fuisset , ejus ipse Regis umbraculo victor nunc tegeretur . Accedit ad hujus victoriæ splendorem , quod Regis inimici prima vexilla , quod clypeus , galea , pugio , quod pleraque alia suo usui deservientia in nostram potestatem pervenerunt : quod viginti duo muralia tormenta , quæ *bombardas* appellamus , atque alia bellica munimenta delata in nostra castra conspeximus . Frustra erat hostes celeribus equis fugam facientes , sole præsertim fugiente , per terras incognitas insectari : quare mandato accepto , in suas quisque stationes regreditur . Nihil jam superest , nisi ut Insula nostra fiat . Itaque superiori illo consilio , cujus omne implementum in diem secundum mensis congregabatur , mutato : quia hostis , cum quo dimicaretur , non aderat , victricia , eo ipso die , signa in Insulam dirigimus ; successissentque nobis ad votum omnia , si non plus hodie alimentorum penuria , quam infinita heri , ac nudius tertius hostium cohors ad nos , vel ex mole , vel ex omni Punico mari pellendos potuisset . Excesserat enim mensis , quo ex Regno Siciliae navigaveramus , exhaustaque erant alimenta ob diutinam illam moram in sterili mole factam . Jacebat sitibundus miles exanimis penè , reditum potius ad Syracusanos fontes , quàm ad Gerbinianas opes progressum desiderans ; nec satis unde sitim excuteret , inveniebat . At quippe Rex barbarus penuriæ nostræ ignarus , calamitatem verò suæ Insulæ impendere videns , Legatos pro pace , amplissimis oblati conditionibus , impetrandâ , confestim ad Principem nostrum mittit : quæ dum sedulo tractatur , Rex noster misericors , optimè de se meriti exercitus incommoda sustinere amplius non valens , ac illis & molestiam rapiens , & occurrere , ac mederi satagens , infecta pace , atque illæsa Insula , prorsus in Siciliam celebri Virgineæ nativitatæ die vertit . Nullam , quam dies corrumpere , nobiscum prædam reportavimus ; sed victoriam , si tempus attendimus , mirâ celeritate : si locum , magnâ con-

stan-

stantiâ? si copias, incredibili corporis, atque animi robore partam: victoriam conflictu, cæde, prædâ nobilem, nullaque avaritiæ fæce coinquinatam: victoriam, quæ non modò Principis nostri nomen, sed etiam omnium, qui à Christo vero Dei, ac Virginis filio nos Christianos vocamus, perfidis barbaris dehinc tremendum reddit; victoriam denique, qua nemo non expertis rationis præstantiorem, pro suis sudoribus, fructum nullum in se conferri posse credit. Hujus unius conscientiam cum Rege nostro victore fruemur, laudemque omnem exemplo ejus, non propriæ virtuti, sed Dei, ac Domini nostri Jesu Christi clementiæ tribuemus. Quod si fortè sacra illa fames auri nos aliquando sollicitarit, qua non, (ut plerique immodicè affectabant,) saturati fuimus, excellentioris hujusce præmii compensatione reficiemur. Rem omnem, Pater Reverendissime, ab initio ut gesta est, tenes, pluribus fortasse verbis, quàm dici potuisset; paucioribus tamen, quàm ipsius dignitas exigebat. Sed mos temporis, atque instituto meo gerendus fuit: ut qui epistolam ad te maximis rei Catholicæ curis intentissimum daturus essem; neque historiam hodierno die conscriberem, nec tuam mihi semper verendissimam Dominationem nimiam prolixitate, rerumque singularum diffuso processu, tædio afficerem. At verò; si hanc dicendi copiam non me defugisse contendere voles, equidem non contradicam; si te, qua es animi mansuetudine, exorari patière: ut cum id vel propositæ rei amplitudini, vel meo in te amoris, qui me ab hoc ipso tecum inito sermone divelli non patitur, magna ex parte attribuendum videris; tum etiam illud officii fuisse animadvertas, non modò rerum comprehensarum fuco meam illam ex scribendi tarditate contractam maculam me diluere; sed etiam ubertate, quicquid in me noxæ fuerit, corrigere, ac refarcire. Vale ex Syraculis Decimo Calendas Novembris 1432.

AD JACOBUM DE ABIATE

DUCALEM CAMERARIUM

Epistola in suos Commentarios in Dantem.

ET si Ducis nostri invictissimi voluntas, Jacobe vir clarissime, tanti à me fieret, quanti par est ejus Principis imperia existimari: cui me, ut naturâ procreatum, ita mea sponte devotum profiteor, divinoque munere acceptum, charumque sentio; nullâ profectò ratione impelli potuissem, ut Theologi Poëtæ excellentissimi Dantis Comœdiam, opus nempe difficillimum enucleare, insolito mihi dicendi genere, tentarem. Deterret enim me, (ut alia pleraque taceam) rei ipsius amplitudo, quam planè video nobilium omnium disciplinarum poëticæ præsertim, historicæ, moralis, ac theologicæ cumulum in se coarcevasse: quæ quidem vel singulæ non segne, ac jejunum, quale meum esse non nego; sed & perspicax, & eruditissimum ingenium desiderare noscuntur.

Quàm novum autem mihi latinis literis dedito futurum sit, secreta, abditaque altissimarum doctrinarum verbis vulgaribus aperire: ethrusco sermone, quæ mente conceperim, non incorruptè depromere, faciliè quisque rerum non prorsus ignarus judicare potest. Sed prævaluit & veneratione, cultuque dignissima Ducis nostri excellâ præstantia, & integerrima in Celsitudinem suam devotio mea: quibus efficitur, ut minimè viribus meis diffidam, quas tam debito officio subeundo erigi, ac roborari necesse est. Quis enim ei Principi non libentissimè obsequetur: qui suorum progenitorum splendore illustrissimus, nunquam tamen id sibi ad veram gloriam satis esse putavit: nisi & ipse non modò similem se illis redderet, sed eorum etiam laudes anteiret? Quis in eo Principe colendo non maximè confortabitur: qui cum sapissimè adversam fortunam, præter multorum expectationem, suâ & fortitudine, & prudentiâ superaverit, eâ modestiâ semper extitit, ut nunquam à secunda se vinci passus fuerit? Quis ejus Prin-

cipis non diligentissimè inserviet commodis, in quo (nisi mentiri volumus) heroicus omnis Italiae status, externorumque populorum, Ducum, ac Regum, qui suam latè potentiam terrà, marique extenderunt, tranquillitas non mediocri ex parte recumbit? Hunc tanto dignum cultu Philippum Mariam Ducem Mediolanensem intuemur: quem rebus vel pacis, vel belli antiquitati planè adæquabimus; si gesta sua non quasi agrimensores latitudine terrarum, aut nummularii multitudine hominum; sed quasi virtutis exploratores magnitudine animi, ratione consiliorum, negotiorum explicatione, administratione rerum metienda putaverimus. Injusto Marte sæpius agitatus hic Princeps magnanimus, vehementissimèque ab his concussus: qui vel pro ipsius incolumitate sese morti exponere humano, divinoque jure debuerant, vel nullà injurià laceffiti, felicitati magis invidebant suæ, quàm ullum ab eo metuerent detrimentum: eà semper fortitudine, & constantiâ impetus hostium excepit: eà prudentiâ, rebus etiam interdum penè desperatis, extrema cum à se, tum à sociis pericula propulsavit, ut conservatis illis, eminentissimum ipse dignitatis suæ fastigium contra omnem vim teneat. Rebus autem secundis quanta moderatione sit, certissimum tu afferre testimonium potes, vir integerrime: qui cum pro sua in diligendis hominibus sapientiâ, tuæque spectata fide, modestiâ, sedulitate, solertiâ, cum ipsius quotidie lateri assistas, eandem sibi faciem, eandem sermoneis, ac gestus gravitatem, eandem in convictu humanitatem semper inesse conspicis, nec ullum insolentiae, aut fastus in eo signum percipere unquam valuisti. Ejus verò clementia jam non singulis hominum linguis, sed uno, & quidem clarissimo Orbis rumore prædicatur. Ea enim tam latè, longèque diffusa est, ut & casibus adversis aliundè jactati nobiles, ac generosi viri, quicumque ad ipsam confugerunt, se inani spe ductos minimè adhuc querantur: & qui ad eam extinguendam armati sæpe conatus omnes adhibuerunt, victi non modò illam non obscuraverint, consueta bellorum præmia referentes; sed facilè indulgentiam assecuti, beneficiisque insuper cumulatissimè ornati, ampliorem multò, illustrioremque reddiderint. Quorum seriem attendere paulò diligentius si quis volet, nullum hostilitatis ge-

nus ejusce clementiæ expers inveniet. Ex eorum namque numero, qui desiderio dominandi cupidè in dimicationem prodierunt: qui gloriæ ambitione ducti superbè magno apparatu bella moverunt: qui rerum novarum studio temerè ad arma concurrerunt: qui detestabili consilio sceleratè, crudeliter, perfidè gladios in viscera patriæ converterunt; nec magis Regnum, quàm ipsam Principis salutem impetere videbantur; ex horum, inquam, numero tam vario, tamque multiplici, plerique mira virtute superati, & in victoris potestatem redacti, plus ferè commodi captivitate reportarunt, quàm victoriâ se adepturos speraverant. Non hæc pro libito ipse confingo. Requirantur omnes oræ Italiæ, quantum se Apennini juga ab Alpibus usque ad gemini maris confinia porrigunt: singulæ certè sententiam meam confirmabunt. Ejusce rei se conscias, atque participes Transalpinæ quoque nonnullæ, ac Transmarinæ celeberrimæ Regiones aperta voce fatebuntur. Nulla tam semota ab hominum congressu barbaries convenietur, quæ sibi tunc primum hoc auditum, cùm eam conveneris, dicat. Reliquum illud ordine prosequendum esset, quod tertio loco paulò ante proposueram: commune scilicèt præsidium multorum & populorum, & Principum in nostro hoc potentissimo Duce repositum. Id equidem prosequerer, & planum facerem, nisi tacitè ab his, quorum interest, animo adverti mallet, quàm mea oratione explicari. Quanquam enim ex eis nonnulli monitore indigere se doceant, quos pium esset vel quasi dormientes expegefacere, vel tardos incitare, vel pertinaces arguere; is tamen ego non sum, qui mihi tantum vel auctoritatis, vel eloquentiæ arrogare velim; ut quemadmodum in fabulis Orpheus vel movere montes, aut flumina sistere me posse confidam. Cæteras virtutes, quas à plerisque negligi, ab hoc ipso, de quo loquimur, Principe studiosissimè coli intelligimus, enumerarem: innumerable penè sua fortiter, & magnificentissimè facta huic de se inchoato sermoni infererem: ex sapientissimis ejus dictis saltem aliqua recitarem: quæ me in conspectu vocem ipsius audientem, oculorumque, ac faciei gravissimos fixè intuentem motus, in tantam aliquando sapientiæ suæ, magnitudinisque animi admirationem duxerunt, ut nunquam in eorum profundam cogitationem

tionem descendam, (mihi testis est Deus), quin totus ob stuporem & sanguine, & capillis sensibilibiter rigeam; denique vel singula prædicatione dignissima, vel saltem eorum genera, quam impari oratione, percurrerem, si differendas laudes suas hoc loco desumpsissem: quarum aliquas meo incompto sermone recensere volui, non tam celebrandi nominis sui causa, quod summam eloquentiam meretur, quam ut me intelligeres, in Deum conjecta spe, minimè subvereri: quin & tanti Principis imperio, & mea devotione impulsus animus ipse meus sibi deditissimus, quò magis ardua, insuetaque aggreditur, eò firmioribus nervis, validioribusque ad ea insurgat viribus; nec sibi quicquam difficile putet fore, ad quod transigendum non prorsus ineptus à tanto Principe iudicetur. Hinc igitur confirmatus, vir spectatissime, huic negotio me implicari non solum patior, verum etiam gaudeo. Ac eò quidem alacrius ad illud accedo, quod tantum in hoc philosophico, vel potius theologico Dantis poemate artificium, tantam suavitatem, tantam ad extirpanda vitia, ad reformandum animum, ad inferendas virtutes doctrinam inesse: tantum ad omnem vitam, sive politicam sequimur, sive contemplationi inagis vacare libet, rectè instituendam, auxilium inde repeti: tantam utilitatem hauriri conspicio, quantum haud scio, an omne reliquum sit, quod ipsa humanitatis studia conferunt. Hoc verè dici confirmarem, nisi & tu, quem nihil dignum scitu latere potest, exploratissimè id teneres, & statim res ipsa probationem de se certam esset paritura. Sed jam quid verbis minimè necessariis te detinco, nec iussa exequor, nec ad id, quod novissimè dixi, ad rem scilicet animos eorum converti sino: qui meam hanc scribendi prolixitatem contemnere fortassis pro sua humanitate nolunt? Equidem has ob res hinc finem statuam, nec diutius morabor. Sed qui meas potius exaudire increpationes, quam aliorum querelas expectare interdum soleo, perdifficile, ac longum mihi propositum iter in Sancti Spiritus lumine ingrediari. Erit autem ea mihi præcipua cura, ut quæ aspera invenero, lenia reddam, quæ dura, molliam, quæ ardua, explanem, ac veluti solo exequem. Humile sequar dicendi genus, quantum rei natura, & sententiarum permittet gravitas;

Guinif. Barz. Pars II.

l 2

neque

neque exquisitis vocabulis, ethruscis præsertim ab nostra locutione remotis, uti pulchrum existimabo, Cum enim plebejis verbis locuturus sim, quemadmodum & Auctor noster, quem sequimur, cum literatissimus esset, agere prælegit; patriæ certè nostræ, quod optimo placet Principi, in primis consulendum est. Ita fiet; ut peregrina quæque vocabula, ab nostrorum civium sermone multum abhorrentia, non ex eorum vel ignorantia, vel contemptu, sed & consulto, & iusta ex causa relinquamus. Illud quoque me observaturum profiteor, ut neque in obscuris sententiis declarandis varias opiniones, vel ad ostentationem adducam, vel si res postulet, prætermittam; neque illas ad inanem quamdam gloriam, quasi acie instructa, singulas oppugnem. Neque verò laudabilem apud omnes scholasticum potius in commentando, quàm aulicum imitabor modum. Sed quacunque id ratione fiat, eorum inservire conabor studiis, quos potissimè ad hoc opus se applicaturos puto. Si quid minus scitè, minusve compositè à me dicetur, quod pluribus locis futurum vereor; tua quæso prudentia, vir humanissime, apud excelsum Principem me ab omni & temeritatis, & negligentiae culpa protegat: qui neque hanc sarcinam à sua Celsitudine mihi, te referente, imposuit expetivi, sed devotè, ac reverenter excepi; & posthabitis magna ex parte non solum rei familiaris, sed & conservandæ valetudinis meæ, & rerum curis, nullum temporis spatium studiis vacuum prætermittere fas putavi. Imperitiæ verò argui minus timeo; in tua enim benevolentia, tuoque ingenio & acutissimo, & in primis erudito conquiesco: quibus meam velare inscitiam & voles, & aptissimè poteris. Tu ad defensionem pro me, si opus fuerit, subeundam paratus eris. Ego divina ope, ut spero, sustentatus id curabo: non ut ejus, quæ de me habetur, expectationis tuendæ patrociniū à te suscipi oportere videas; sed meæ dignitatis amplificandæ rationem haberi æquum esse intelligas. Jam ergo in rem præsentem veniam; manus tamen ad Poëtam nostrum celsi ingenii, ac multæ scientiæ Dantem Aligerium non prius extendam, quàm rationibus altius repetitis, causam docuero, quæ ipsum ad morales, theologicæve sententias, & quidem poëticè vulgari lingua sub titulo Comoediæ tradendas

dendas moverit. Manusculum hoc, qualecunque est, illustrissimo Principi nostro, & excellentissimo Duci velim offeras: quod suæ Majestati Guinifortus Barzizius tuus ad Dei, & Domini nostri Jesu Christi laudem, sub Beatæ Mariæ Genitricis ejus semper Virginis protectione humiliter, ac devotissimè consecrat.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JACOBO DE ALZATE

S. P. D.

Magnas habeo tibi gratias, mi Jacobe, quod solus ex omnibus literas ad me dedisti; temporum autem perturbationi attribuo, si unas tantum accepi: cum tibi vel loci frequentem mutationem, vel tabellarii penuriam impedimento fuisse conjecker. Ego verò si nullas unquam vel minimas quidem ad te scripsi, non id oblivioni, aut negligentie imputabis; satis enim tibi meus in te animus perspectus esse debet, qui tantus est, ut tui nunquam immemor fieri possim; neque ignoras, quàm abhorrens semper otii, & quietis fuerim. Sed quanquam hæ rationes à calumnia defensare me videantur, necesse tamen est, fatear, me in scribendo victum esse, cum primus interpellaveris, diuque solus velut in campo constiteris. Te, mi Jacobe, laudo, hortorque, ut tuis me sæpe literis excites; hoc namque unum est, ex quo maximam voluptatem suscepturus sim. Ego quidem quidquid temporis studiis meis, atque assiduis exercitiis surripere potero, id ipsum libenter in transmittendis ad te epistolis consumam: quanquam enim aliorum in me benevolentiam ex absentia minimè labefactatam existinem: habeo tamen meo judicio neminem ex omnibus, cui æque, ac tibi amore devinctus videar. Vale, & me, ut facis, non minus absens, quàm præsens ama. Huic colligatam ad te mitto eam oratiunculam, quam superioribus diebus in hac Civitate habui, non quod dignam existinem, quæ divulgetur, sed ut morem tibi geram. Ex Novaria decimo nono Calend. Septembris 1431.

GUI-

82 GUINIFORTI BARZIZII
GUINIFORTUS BARZIZIUS
FR. NICOLAO ANSALONO
CARMELITÆ

S. P. D.

Quo die spectatissimum virum Joannem Olcinam Regis à secretis cum explendi officii mei, tum & amicitiae suae impetrandae causa, conveni, ex ejus sermone te in hac Urbe esse cognovi. Ajebat enim te proximis diebus, cum fortè patris mei Oratoris, & Philosophi memoriam ageretur, multa non solum ad immortalem ejus laudem, sed etiam ad singulare meum ornamentum spectantia, quae tua in nos erat charitas, disscuisse. Incredibilem certè ex integerrimi hujus viri testimonio voluptatem suscepi; tum quod te praesentem intelligebam, quem à teneris usque annis amare didiceram; tum quod veteris illius consuetudinis, quam cum optimo patre habueras, longa primum internitio, ac deinde ipsius morte superveniente privatio, non modò jacturam nullam pristinae benevolentiae attulisse, at potius illam vehementi & in nomen suum, & in posteros desiderio cumulasse videbatur. Tua verò dignitas, Pater venerande, illius, penes quem ea referebas, praesentia, integritas, sapientia, temporis occasio, atque opportunitas maximam huic meae voluptati adjectionem fecerunt. Nam cum ex patria in hoc celeberrimum Regnum ea solum ratione profectus essem, ut Serenissimo huic Principi, ac Regi clementissimo animum deditissimum patefacere, omnemque industriam meam, quantacunque est, devoverem; quid aliud esse poterat, quod mallet, quam ut ab homine & gravi, & religioso bona de me existimatio penes eum excitaretur: cujus non solum fides, atque solertia ab illustrissimo ipso Principe delecta est, sed etiam opera, atque auctoritas apud suam Celsitudinem plurimum potest. Tua enim bonitate effectum est, ut non tam pro humanissimi hujus viri nova gratia inunda laborandum per me fuerit, quam per te instructa fruendum. Tanta quidem mansuetudine, & primo congressu meo, & quoties dehinc suam praesentiam adire contigit, tanta affabilitate semper

semper in me fuit, ut non solum in sua virtute singularem spem collocaverim; sed & mea omnia consilia ad hunc unum referam, ad eum cum fiducia concurram, ejus patrocinium implorem, judicium observem, beneficium complectar. Cujus rei, tametsi primas virtuti suæ gratias debeam, copiosas tamen etiam in te congeri oportere nunquam negabo. Quod si me aut ingratitudinis, aut negligentiae accusabis, quod non statim ad tuum conspectum, & salutem pro mea in te benevolentia, & gratias pro isto tuo in me collato munere dicturus accessi: cum me culpæ omnis expertem affirmavero, tum fortunam accusabo, quæ duos me continuos dies ludibrio habuit, totam penè Urbem, nec solum Urbem, atqui etiam suburbanos vicos discurrere incassum permittens, donec te ad coenobium Divi Hieronymi profectum intelligerem. Accessissem eò loci, nisi & mansuetissimi Regis à secretis sermone de tuo celeri ad Urbem reditu monitus essem; & me interim literis hoc penes te officio fungi posse animadvertissem. Nunc itaque has ad te scribo, Pater optime, quæ meam omnem in te benevolentiam declarent: quæ pristinam olim cum patre Gasparino Philosopho, ac Rhetore, cum Nicolao fratre juris Pontificii, atque artium Doctore amicitiam tuam vel renovent, vel confirment: quæ mentem meam ab ipsa pueritia tibi devinctam denuo astringant. Instarem precibus, ut illas benignè suscipias, attentè perlegas, libenter exaudias: peterem, ut gratum sibi hospitium præbeas, nisi tua mihi perspecta natura, & consuetudo ad ea ipsa te invitaret, atque instrueret. Vale Pater optime. Barcinonis duodecimo Calend. Aprilis 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JOANNI HOMODEO

S. P. D.

Non prius ad te scribere institueram, Doctor clarissime, quam de meo apud Serenissimum hunc Regem, & Principem clementissimum statu plenè conclusum esset. Sed Impelleres constantis animi viri, cum quo mihi non parva & benevolentia, & familiaritas contracta est, respectus effecit, ut præmatu-
turas

turas à me literas acciperes . Cupit enim sub illo Principe vestro Mediolanensi Duce militare , suamque pro eo virtutem exercere : ad quam rem ea præsertim ratione inflammatus accedit , quod hunc unum Principem esse arbitratur , in quem dignissimè officium tale impendi conveniat . Judicavit autem commendatitias meas non mediocre sibi adjumentum allaturas . Ego verò cum id ipsum muneris pro se impigre suscepturus essem , te unum delegi , penes quem preces meas plurimum valituras putarem . Neque ab re alienum credidi , quod Doctorem celeberrimum in literarum studiis enutritum , ad militaria negotia patronum invocem : tum quod tua cunctis in rebus integritas mihi perspecta est : tum etiam quod auctoritatem ab iis magni fieri non ignoro , ad quos vel deligendorum , vel admittendorum militum provincia spectat . Hunc itaque virum egregium in annis sæpe alias , ut percepi , exercitatum , cui neque animus , neque fides , neque vigilantia ulla in re defutura est , tanto studio tibi commendo , ut nihil abs te majori desiderio exposcaturus sim . Fac quæso intelligat , quàm præclaros in ea Urbe amicos reliquerim , quam , ut me ipsum magnificentissimo huic Regi condonarem , deserui ; nec suam pariaris , quam in me reposuit , spem falli . Tua in hoc prudentia versetur , ut ea in legione sit , in qua ejusce probitas potissimum clarere possit : tua solertia sibi opem in hoc ferat , ut non diu in ambiguo pendeat : qui , ut otium fugeret , immo ut majus negotium inveniret , vestram in Regionem se contulerit . Non dubito te pro tua & excellenti natura , & in me singulari charitate omnem operam in hoc viro promovendo adhibiturum . Ego quoque , si quid in hoc Regno pro tua dignitate , pro amicorum subsidiis vel in præsens , vel in futurum potero , non solum tuis monitis , sed etiam , quàm longè prævidero , diligentia , & solitudine præveniam , atque anticipabo . De meo successu ex his , ad quos proximis diebus scripsi , intelliges ; ex me autem scias velim , quod ex eo die , quo Serenissimi Regis verbo in sum clementer assumptus fui , nihil aliud confectum est , maximis occupationibus aliis , ac Status sui curis & sententiam illam , quam de me tulerat , & votum meum retardantibus . Interim tamen suavissimo , ac pretioso quodam fructu locupletatus sum , qui eximiam

miam gravis, ac sapientissimi Viri Joannis Olcinæ à secretis Regis amicitiam familiaritatemque mihi pro sua humanitate comparavi. Cujus cum maxima penes Regiam Majestatem sit auctoritas: tum & singulare in his honorandis, atque augendis studium, quos aliquando in benevolentiam suam recipiendos putarit; spero brevi diem illum, suo beneficio, videre, quo status mei certior sim. Tunc copiosas ex me literas habebis. Vale, meque, ac meos omnes, quos in patria reliqui, ut commendatos habeas, vide. Barcinonis nono Calend. Aprilis. 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

DALMATIO CÆSAREÆ AUGUSTÆ

*Archiepiscopo, & Serenissimi Regis Aragoniæ
Generali Cancellario, ac Senatori.*

S. P. D.

Hesternæ die, Reverendissime Pontifex, tanta in me fuit tuamansuerudo, atque benignitas, ut nullum dehinc temporis spatium præterierit, quo non meam mentem humanissimus ille tuus sermo, verendissimusque aspectus memoriâ tui, ac devotione sollicitaverit. Hodie verò eximia illa, qua in me tum audiendo, tum monendo extitisti, charitas, eas animo injecit faces: ut nimia tui veneratione incensus, hoc unum officium meum putarim dignissimum omnibus his rationibus, quas meæ mihi facultates concedunt, singulis momentis, sempiternas tibi pro merito in me tanto gratias agere. Itaque, Pater humanissime: cum & in hoc mihi Regno; in quo adhuc peregrinus sum, ad gratiarum actiones lingua tantum, & calamus succurrant, nec te pro tua virtute aliud desiderare coniectem: voce quidem apud omnes tuam in me clementiam prædicabo; stylo autem id perpetuis literarum monumentis, ut committam, summum aliquando studium, atque operam adhibebo. At verò ut apud te sit, quod dies, ac noctes nunquam tui me immemorem futurum affirmet, has quasi testes mei in te desiderii literas inscribo. Di-

Guñif. Barz. Pars II. m cent

cent quidem, præstantissime Præsul, cum superioribus temporibus celeberrimâ tui nominis famâ impulsus te amaverim, præcipuèque animo veneratus sim, nunc in admirationem quandam, atque immensam tue virtutis existimationem adductum esse. Audiebam enim antea cum multorum sermone, tum certissimò strenui militis Hugonis de Villafranca, quem hujus meæ professionis ducem divinâ providentiâ habui, testimonio, maximam tibi præstantiam omnibus penè in rebus, quibus immortalitatem mortales adipisci videntur, attribui. Nobilitatem generis, ac splendorem, patriæ celebritatem, clarissimarum in his Regionibus affinitatum viâculum, potentiam, opes commendabant: eminentissimam Pontificatus in Aragonia dignitatem, gravissimam in Senatu auctoritatem, præclarum de tua sapientia Sere-
nissimi Regis judicium in aperto esse dicebant: cum & Cæsareæ Augustæ regis Urbis Archiepiscopus præsideas, & amplissimi Senatus princeps, ac veluti caput, totiusque Regni generalis Cancellarius appelleris. Prudentiam, verò in cunctis rebus dispiciendis, ac maturitatem: pulcherrimarum disciplinarum cognitionem, ac scientiam; justitiam, fortitudinem, constantiam, magnanimitatem, magnificentiam, affabilitatem, mansuetudinem, benignitatem; ac denique in omni tua vita castitatem tantam, modestiam, atque integritatem esse aiebant, quantam vix in alio invenimus. At quamvis ea ipsa dum audirem, singulariter, atque exquisitissima latere aliqua dignissimum putarem; tua tamen præsentia, quæ multò illa dilucidius oculis subiecit, quam prius mente concepissem, quantum admirationis attulerit, dici vix potest. Nam quid est per immortales Superos, cur eum non admiremur: qui cum omnibus fortunæ bonis gaudeat, atque adedò abundet, ut quasi felicitatem quandam adeptus in hac vita videatur: tamen ita se modeste gerat, ita se affabilem cunctis præbeat, ita de se humiliter sentiat, ut cum summa dignitate homini etiam inferioris sortis, ea in virtute, quam Theologi humilitatem vocant, non injuriâ comparandus, atque anteponendus sit? Quod si eum laudamus, qui in adversitate potius, dum à se illam declinare non valet, constanti, atque infracto animo perferit; quid de eo censebimus, qui positus in prosperitatis cul-

mine,

mine, ac rerum omnium copia, cum voluptates sequi, cum desideria explere, cum inferiores parvipendere, spernere, contemnere, cum se extollere, atque non ferendum præbere potest: cum ad nulla necessaria suppeditanda, sed tantum ad sobriè, castè, integrèque vivendum, frugalitate, ac temperantiâ sibi opus esse intelligit; tum ea virtute præditus est, ut se hominem esse meminerit, ut his bonis non abutatur, ut id agat, quo sicut opibus, potentiâ, splendore, gloriâ cæteris præest, ita facilitate, benevolentia, humanitate, continentia, moderatione cunctos antecellat? Itaque, Pater optime: quoniam in te cum cætera, tum & splendidissimum hoc virtutis ornamentum, specimen, ac decus elucere alienâ primum asseveratione credidi, post autem proprio sensu percepi: tanti charitatem in me tuam facio, quanti & ego ipse mihi sum conscius, & hæc una ex animo observantissimo procedens epistola significat. Cujus meriti præmium, si quod præter verba expostulas: unum illud, quod summum habeo, persolvo, immo etiam non petenti offero, tradoque, me ipsum videlicet. Quod munus si fortè minus dignum pro tanti crediti compensatione existimabis; quæso ut meam, quæ in eo exornando, cumulandoque accessura est, industriam tuo beneficio adjuves. Nam cum idem ego & donator sum, & quod donatur; quidquid certè ad me augendum impendes, id omne, nisi me respuendum prorsus arbitraberis, in tuo ære collocaturus aliquando eris. Vale. Barcinonis ex ædibus præclari militis Hugonis de Villafranca tertio nonas Aprilis 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JOANNI OLCINÆ

Regis à secretis

S. P. D.

EX strenuo, ac generoso milite Hugone de Villafranca, mei omnis desiderii non solum conscio, verum etiam auctore, quanta voti mei explendi cupiditate detinear, copiosius multò, apertiusque inrelliges, quàm vel superioribus literis complexus

Guinf. Barz. Pars II.

m 2.

fue-

fuerim, vel novis explicare valeam. Neque verò tanti viri officio in re mea uti erubui, atqui suam operam ultimò imploravi: quam & tantum efficaciz habituram confido, quantum sua virtus expostulat; & fidei tantum, quantum auctoritas multis in maximis negotiis asserre consuevit. Quo etiam fit, ut brevis in scribendo sim, ne meas apud te literas sermonibus suis prætulisse videar. Statuo igitur epistolæ finem, militi huic sapientissimo causam omnem perorandam relinquens; si tamen illud unum obsecravero, quod te concessurum non ambigo, ut me cum præsens, tum & absens diligas, tuæque operæ ornandum censeas. Vale. Barcinonis tertio idus Aprilis 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CORRADINO VICOMERCATO

DUCALI SÉNATORI

S. P. D.

Non prætermittam, vir magnifice, quin te mei successus certiore faciam: ut qui semper avidus boni mei, atque in me cum dignitate promovendo studiosissimus pro tua humanitate fuisti, nunc pullulantis prosperitatis meæ conscius fias. Non es nescius, quàm celebris, quàmque illustris fama non solum in patria nostra, sed etiam apud omnes populos, Gentes, Nationes de incredibili penè virtute, de potentia, de gloria Serenissimi Regis Aragoniæ pervagetur. Ejus ergo vi solum impulsus, cogitationes meas ab his, quæ penes illustrissimum Principem nostrum sedulò tractabas, ad devotionem huic uni clementissimo Regi exhibendam converti, & raptus ex patria, in Regnum hoc celeberrimum me transtuli. Prædestinata quippe, ut opinor, mea hæc profectio fuerat, qua singularissimi Principis, ac Regis fortissimi gratiam conciliarem: qua meum jamdiu in incerto vacillantem animum confirmarem, ac stabilirem: qua me ad certum vitæ genus cum dignitate, cum honore, cum utilitate applicarem. Nam & ipse clementer in suæ Celsitudinis familiaritatem me suscepit, & copiosum mihi suæ largi-

tatis

tatis munus præstitit, atque etiam contulit; & ut suæ Majestati affisterem, illum comitarer, omne ingenium, omnes curas, omnia studia mea sibi soli præstarem, decrevit. Quid dignius, quid præclarius, quid optabilius contingere in vita potuit, quando ego vel mediocres Deo, ac Domino nostro Jesu Christo, cujus miseratione ad hoc culmen perveni, gratias vel habeo, vel dicavi? immo potius quid agam, ut non immemor tanti accepti beneficii, (cætera enim, quæ innumerabilia sunt, taceo) atque ingratus dicar. Id certè agam, quod Deum ipsum rectorem metum velle existimo: in hoc Rege excolendo omnes cordis medullas, nervos ingenii, vires animi adhibebo; daboque operam, ut intelligat, Majestatem suam quasi Numen quoddam in terris me venerari, devotionemque illam, quam sibi maximam debeo, non aliter quàm religionem quandam fideliter, atque integerrimè observare. Hæc apud te libenter commemoro, vir humanissime: quem in officio Principi exhibendo & diligentissimum, & magnanimum cum omnes judicent, non dubito meam hanc intentionem tuæ virtutis æmulam approbarurum. Ego verò in hoc statu, atque in his Regionibus positus, si quid pro tua dignitate, pro commodis efficere poterò, ut me admoncas, exigas, & tibi vindices, oro, atque obsecro. Invenies quidem hominem acceptorum beneficiorum & memorem, & gratissimum. Vale. Barcinonis duodecimo Calend. Junii 1432.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

STEPHANO CACCIAE

S. P. D.

AD te, mi desideratissime Stephane, quid scribam non satis habeo. Non enim de rebus novissimè per Serenissimum Regem Aragoniæ in Africa gestis admonendus videris, cum ex literis ad humanissimum Pontificem Novariensem copiosè datis omnia cogniturus sis: non afferenda est mei ex patria tibi incogniti discessus ratio, qui post firmatam meam hanc sententiam, non satis ad eam explicandam fuisse temporis, eo ipso mane te

No-

Novariam proficiscente, meminisse potes. Neque à me leniri vis, si te mei status ignarum tamdiu esse passus fui. Credo enim, quod verum est: existimas, non id oblivione, sed quod aliqua honesta subesset causa, evenisse. Cum ergo calamum quasi vacillans, & certum nihil gestiens, sumo, cogit amor, cogit sanctissima illa nostra consuetudo, ac vitæ societas, animorumque inseparabilis unio. Quoties inter odiosa maris otia mente te volvi! quoties sub silentio penè lacrymans vocavi, mi Stephane doctissime, cur non ades, ut dormientem spiritum excites, languentem foveas, jacentem erigas! Fuit enim omne hoc navigationis tempus inutiliter à me summa cum molestia consumptum: nisi eos fortasse dies, quibus & in Syracusano portu, & in Africa moram fecimus, detraxero; his enim in locis tum animo, tum menti exercitium tribuere vel licuit, vel officiosum fuit. Te, inquam, vocabam, mi Stephane, non ut maritimorum incommodorum particeps fieres, sed ut tuis ego suavissimis colloquiis recrearer; sed ut in nostris illis quotidianis disputationibus diem omnem, immo & noctis eam partem, quam somnus non occupat, contereremus. Quid tibi evenerit, satis suspicor. Unum ego sine meorum fratrum invidia dictum velim, non sæpius me illorum memoriâ, quam tui recordatione commotum esse. Nunquam de virtutis semita prosequenda, nunquam de amicitie colendo officio, nunquam de jactura temporis effugienda cogitabam, quin tua statim oculis meis imago representaretur. Eras tunc una mecum, haud scio, an dixerò moerorem augens, quod tuâ in mente mea infixâ præsentia carebam: an oculis lacrymas abstergens, quod dum tecum spiritu essem, omnes interim curas alias deponebam. Nunc verò posteaquam Siculos attigimus portus, otio meliori dato, rebusque meis, ut in Deo confido, ad majora spectantibus, jam ut non afflictio, sed ut instauratio, & ad meliorem vitæ cursum properanti semper ades. Idem & in posterum fore ne dubita. Ego verò de te mihi tantum persuadeo, & polliceor, quantum de me tibi, ut conscius fias, volo. Vale, & tuum Barzizium tui, tuorumque in se officiorum & memorem semper, & nunquam ingratum fore crede. Ex Syraculis decimo Calend. Novembris 1432.

GUI-

IN EPISTOLÆ: 92
GUINIFORTUS BARZIZIUS
STEPHANO CACCIAE

Apud Synodum Basileensem Concistoriali Advocato

S. P. D.

Medio itinere, Stephane mi, tuas intercepti literas, quæ ad me alioquin in Siciliam frustra navigantem fuissent. Quam suaves illæ extiterint, facile perspicies, si quam illas affectarim, conjecturam feceris. Nullas quidem tuas superiori ullo tempore acceperam: quod quamvis in tua vel negligentia, vel maximarum, in quibus cum laude versaris, rerum occupatione accidisse, & nunquam putarim, & alieno testimonio aliquando didicerim: tamen non poterat in expectatione positus animus non moerore quodam contaminari. Illud verò, dum hæc mihi in Januensi Urbe tradebantur, ad voluptatis cumulum accedebat, quod de te percunctanti clarissimus S. Ambrosii Abbas referebat; narravit enim rem non quidem novam, & inexpectatam, sed certè summe, atque incredibiliter gratam: tuarum virtutum splendorem, qui semper cuique notum se exhibuit, eò in dies majus incrementum suscipere cum fortunarum augmento, quò majoribus difficilioribusque negotiis implicaris. Non subijciam oculis tuis elementorum figuras, quibus meum, quo tum eram, ac semper sum, quoties de te cogito (quod quotidie facio) animum describam; animus ipse tacitus tui verè præsagum secretò alloquatur volo. Sed in hac re scio, te neque iusjurandum à me, neque asseverationem vel simplicem exoptulare. Est fortassis aliud, in quo me accusaturus es, nisi dubitationem tuam dicto inco prævenero. Quæris enim, ut opinor, quæ me in patriam causâ reduxerit: hoc jam tibi prædico. Serenissimam Regiam Aragoniæ Majestatem, cui me dedicatum non ignoras, exploratâ jam, ac planè cognitâ meâ erga se fide, nonnulla mihi apud * hunc Principem maturanda commisisse, fuit in causâ quamobrem in patrios me receperim lares. Fungor itaque apud
invi-

* Philippum Mariam Vicecomitem.

inviſtiſſimum Ducem Oratoris officio: quo tu, ſi nominis æquiva-
cationem admittimus, penes ſacroſanctam generalem Syno-
dum clarus habéris. Non ambigo tibi fore jácundum, quod pro-
ximior ſolito cum dignitate factus ſim. Ego certè hoc eodem
gaudeo, ſi modò meus in te amor integerrimus fructum aliquem
tuæ in me benevolentiae accéperit. Quis verò alius deſideran-
dus eſt fructus, quàm ſapientiſſimarum epistolarum nova inſpe-
ctio. Tu ſi me amas, quem ſummum in modum pro tua virtute
facis, fac cibo hoc ſæpe reficiat; eandem quippe tibi operam
præſtabo. Reverendiſſimis Patribus, ac firmiſſimis Eccleſiæ co-
lumnis, Placentino, & Sanctæ Crucis Cardinalibus: Reveren-
diſſimis Pontificibus, Cumano, Laudenſi, Papienſi, Parmenſi,
cæteriſque omnibus, quos tuâ prudentiâ dignèris, commenda-
tum me fac. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

DUCALIS VICARIUS GENERALIS

JOANNI SERENISSIMO REGI CASTELLÆ

S. P. D.

Sæpe antea, Sereniſſime Princeps, & Rex feliciffime, prope
divinas tuas laudes ex multis, & quidem graviſſimis viris
prædicari audiveram, quibus in ſacræ tuæ Majeſtatis admiratione-
nem ducebar: cùm ſtrenuus miles Hugo de Villafranca, olim
imperialis apud te Orator, clariffimum earum testimonium affe-
rens, ita me ad tui devotionem inflammavit, ut nihil mihi dein-
ceps poſt Deum magis celebre, aut ſanctum, quàm nominis tui
memoria fuerit. Is enim ſuperiori anno, cùm in Siciliam, quo in
Regno tum erat, navigaſſet, poſt longam de ſumma tua gloria,
de regia felicitate narrationem: tandem quâ in me clementiâ,
quo deſiderio tuſponte affectus eſſes, quàmque amplis tum re-
rum, tum & dignitatum propoſitis præmiis, ut ad te proficiſceret
me provocares, tuo mihi mandato expoſuit: atque una te potiſ-
ſimum

simum ad id ratione te inclinari aiebat, quod oratoris, philosophicisque disciplinis apprimè delectaris, à quibus me non prius alienum intellexisses. Ego verò, gloriosissime Rex, cum hæc ab eo nunciari audiebam: quanquam, eo tempore, neque tui voluntati obsequi possem, neque tunc id à me tentari honestum videretur: tamen cum vel ad animi tui præstantiam, vel ad pulcherrima hæc humanitatis studia, quorum præsertim gratiâ me tantopere expetis, cogitationem referebam, incredibile est, quanto colendi tui desiderio flagrarem. Neque verò me ad hoc tam privata mea ratio, quod amplissima ex te ornamenta, ut statueras, consecuturus essem, quam ingens quædam tui admirationis impulsit: quia te Principem esse intuebar, qui cum nemini ex his, quos nostra ætas fert, virtute, ac gloriâ cedas, tum etiam veteres illos nominis famâ immortales viros eo potissimum laudis genere, quod hæc ipsa studia secum afferunt, exsuperare videaris. Proponebam enim ante oculos quicquid me unquam dignum laude legisse de aliis meminissem, atque in hoc quidem sic comperiebam, qui difficillima bella, plurimaque feliciter gessissent, neque aliam penè de se prædicationem ullam præter hanc posteris reliquissent, eos quidem in admiratione hominum haberi; apud graves tamen, ac sapientes viros non aliter promereri laudem, nisi & suscipiendorum bellorum causa probabilis exitisset, & gerendorum ratio non ex temeritate, sed ex fortitudine, junctâque illi prudentiâ deducta esset. Atqui & hanc laudem non illorum propriam, sed cum multis esse communem animadvertēbam: quod ea sæpe ex temporum, ac locorum opportunitatibus, variisque adminiculis, quæ nunquam sine militum vel fide, ac virtute, vel copiâ queratur. Qui autem in armis ita versati sunt, ut nunquam propterea togæ studia neglexerint, hos profectò & cum laude in admiratione haberi, & cum admiratione laudari videbam. Ex quorum numero: ut Solonem, ut Biantem, ut Pithacum, ut Periandrum, innumerabilesque alios Urbium suarum Principes omittam, qui non tam libero arbitriò, quàm sapientiæ auctoritate imperare visi sunt: Zoroastrem illum antiquissimum Bactrianorum Regem priori loco nominabo. Nonne plus ad nos laudis ex fama ingenii, quod ipse

Guimf. Barz. Pars II. n ma-

magicas artes, & Mundi principia, quòd syderum cursus primis investigaverit, quàm ex sua regia dignitate transinisset? Quid Ptolomæos Ægypti Reges enumerabo: quorum tamen plurimæ tum belli, tum & pacis extent clarissimæ laudes: illa tamen præstantissima est, quam de studiis sapientiæ post se reliquerunt? Quantis præconiis Philadelphum illum Ptolomæum extollimus, qui tanto studio in transcribendis in omni genere doctrinæ, atque omni literaturæ libris fuit, ut ad varias Orbis partes librariorum suos miserit, ingentia illis munera conferens, qui sibi vel solam transcribendorum facultatem fecissent; non dubitavit enim Principi Judæorum, quoniam scriptoribus suis Hierosolymam transmissis divinarum traditionum copiam exhibuerat, circiter centum millia Judæorum, quos in Ægypto captivos tenebat, donare, patriæque suæ, extra quam nati erant, restituere. Quis est, qui Regis hujus munificentiam laudare, qui sapientiæ amorem admirari satis dignè queat? Quæ res bellica cum hac una comparanda est? Quid enim gloriosius fuit, an magno Alexandro Macedoni pro inexplebili cupiditate Imperii LXX. millia Persarum una acie occidere, XL. millia manu capere: an Philadelpho pro eo, quo flagrabat, sapientiæ amore, centum millia captivorum libertate donare? Nemo est, qui non videat. Ita cum cæterorum Ptolomæorum, tum hujus præsertim diligentia eò excrevit regia bibliotheca, ut XL. millibus librorum voluminibus constaret. Mirabile hoc quidem auditu; sed illud mirabilius, quod in tanta Regni potentia, tantis opibus, tantis deliciis, quantis hi Reges maximè affluebant, ea fuerint moderatione animi, ut se à cupiditatibus omnibus, perturbationeque, & tumultu segregare, ac rerum altissimarum speculationi tradere potuerint. Qua quidem in re non minus cæteris philosophantibus excelluerunt; non enim in rerum inferiorum perscrutatione demorati sunt, sed in Cælum usque os miserunt; atque ita de super cœlestium corporum natura, & motibus locuti sunt, ut omnis astrorum lex, solidaque disciplina ab his Regibus profecta dicitur. Avicennam autem Regem non populis suis solum, sed universo generi humano non ad breve tempus, sed in perpetuum à Superis immortalibus datum credimus. Sed qua ratione in hanc fidem

fidem impellimur? An quod strenuè in bellis egerit; minimè hæc enim multis perniciem, paucis salutem, & quidem instabilem, pariunt. An quia fortunæ bonis uti modestè scivit? at neque hoc satis valet; sibi enim, præsertim in hoc, profuit. An quod iustus, quod clemens, quod liberalis habitus sit? in suos tantum, ac sui sæculi homines hæc redundant. Quid ergo est, cur Deo gratias pro homine dicamus? quoniam sibi eam ingenii viam contulit, ut quæque ad corporum nostrorum salutem conferentia rimari possit: eam temperantiam, ut se à voluptatibus ad acres studiorum labores, scribendique studium traduceret. Sed hos prætereamus, qui fortassis ea ratione majorem ex literarum studiis, quàm ex armorum agitatione laudem invenerunt, quoniam propensiores ad studia, quàm ad bellum fuerunt. Eos attingamus, quorum gloria bellica ex sapientiæ laude quàm maximè illustratur. Alexandri illius Magni, qui sibi universum penè Orientem non magnis militum copiis subegit, dum maxima gesta legimus, obstupescimus quidem; sed nonnihil vel fortunæ suæ invidemus, vel acre ingenium accusamus. At cum eum Philosophiæ studiosum, cum Aristotelis discipulum observantissimum, cum excellentium Philosophorum amantissimum fuisse percipimus: diluitur omnis, quæ de illo erat oborta, indignatio, statimque nos suæ gloriæ prædicatores præbemus. Cæsaris verò (ut Scipiones, Lucullos, Catones, ac cæteros missos faciam) Cæsaris cum innumeras de fortissimis Gentibus victorias, plurimosque triumphos mente recolimus, non ne magnis eum laudibus ornamus? Sed certè laudes hæc à plerisque fortunæ potius imputarentur, quàm Cæsari, nisi universa penè in eum literarum studia, quibus apprimè deditus fuit, congererent. Ea enim faciliè nobis persuadent, ipsum & difficillimis rebus modum quàm celeritimè imponere, & futura longè antea prævidere non fortuito, sed prudentissimè potuisse: qui cum solertiâ suâ, tum aliorum exemplo, quod ex literarum monumentis acceperat, quid in quaque re agendum esset, quàm faciliè scrutari sciret: qui summâ eloquentiâ milites non solum ad virtutem accendere, sed etiam ad spontaneam mortem ultrò impellere posset. Illud quoque huic accedit rei, quod paucos invenies, qui Cæsaris ne-

nece ea ratione indignam putent, quoniam ipsæ rei militaris scientiâ omnium Gentium omnis memoriæ Duces superaverit. Nemo autem est, qui si audiverit, quâ diligentia ad res pacis, atque otii componendas, quo studio ad construendas copiosissimas bibliothecas, ad eas suo quoque ingenio vel amplificandas, vel excolendas post assumptam perpetuam Dictaturam se transtulerit; nemo, inquam, est, qui non Brutum, Cassiumque, ceterosque complices parricidii accuset, Cæsarisque mortem non indignissimè ferat. Nemo est quoque, qui si mansuetiora ejus studia considerare voluerit, non eum ab omni civilium bellorum scelere absolvat: non omnia, quæ sibi feliciter obtigerunt, virtuti attribuenta censeat: non eum vel immortalem fuisse cupiat, vel præmaturè à nobis ereptum quàm maximè doleat. Hunc in Cæsarem etiam defunctum, amorem, hanc de se existimationem, hoc judicium, non militaris virtus, in qua cæteris præstitit; sed ea, in quibus multos & pares, & superiores habuit, literarum studia ingenerant. Quid de Trajano dicam, eo, qui Monarchiam Orbis decimus quartus à Cæsare tenuit? Juvat enim & hunc nominare: tum quia singulares, ac prope divinæ de ipso laudes prædicantur: tum etiam quia ex Hispania, in qua tu primus feliciter regnas, originem duxit. An putamus, hunc Imperii vires per duo jam penè sæcula sopitas exsuscitaturum fuisse: nisi quæ à Plurarcho sui temporis clarissimo Philosopho, atque Oratore puer adhuc didicerat, quæve per totam dehinc ætatem varia Philosophorum scripta legens memoriæ commendaverat, illo ipso Imperii tempore ad actum deduci maxime oportere intellexisset? Nunquam, ut opinor, Dacos bello non dicam subegisset, sed ne tentasset quidem; non Armenos recepisset; non Sauromatas, Bosphoranos, Arabes, Colchos ad præstandam fidem compulisset; non Corduenos, non * Mardomedos, non magnam Persidis regionem, non Seleuciam, & Ctesiphontem; non Babylonem, Assyriam, Mesopotamiam occupasset; non mare rubrum classe attentare ausus esset; non ad Indos usque penetrasset: contentus fuisset his finibus, quos sibi Nerva reliquerat. Sed animad-

* Mardi Populi Medix finietimi à Mardo flumine sic dicti ut ex Ptolomæo.

maadvertēbat ea lege Romanum Imperium ad se delatū videri,
 ut non solum quale accepisset, tale id conservaret; sed etiam ut
 pristinam dignitatem, quam olim superiorum Imperatorum in-
 curiā amiserat, & sarciret, & amplificaret. Dabant sibi ad hoc
 perficiendum non exiguam spem, quæ à Cn. Pompejo, quæ à
 Cajo Cesare, quæ ab Octaviano Augusto gesta legerat: dabant
 hæc eadem non mediocrem doctrinam, quibus hæ Gentes viri-
 bus, quo ingenio superari possent. Inflammabat illum exsupe-
 randæ majorum gloriæ ingens cupiditas, quæ magnos animos sti-
 mulare acriter solet. Adversus autem pericula omnia, labores,
 metum etiam mortis, cum sapientiorē, tum etiam fortissimū
 Philosophiæ præcepta reddebant. His igitur rebus confirmatus,
 splendorem ipse Imperii, qui penè extinctus videbatur, restituit,
 atque illustravit. Neque solum ad bellicas res literarum studia
 illum exacerunt; sed etiam tantā continentia, æquitate, modē-
 stiā prodiderunt, ut per excellentiam sibi titulus bonitatis, quem-
 admodum Augusto felicitatis, adjiceretur. Nam deinceps cum
 sequentibus Imperatoribus milites acclamare vellent, illos ut
 Augusto feliciores, ita & Trajano meliores dicebant. Successit
 huic Ælius Hadrianus, ipse item ex tuo Hispaniæ Regno trahens
 originem: cujus nomen cum multis, ac magnis rebus gestis ce-
 lebre habeatur: nulla tamen est res, quæ posteritati commenda-
 biliorem eum faciat, quàm quod in plurimis nobilissimis discipli-
 nis apprime eruditus exitit; fuit enim tum geometriæ, arithme-
 ticæ, ac musicæ peritissimus: tum & Oratorum, ac Poëtarum
 studiosissimus; harumque artium professores magnis affectit ho-
 noribus; opibusque abundantissimè cumulavit. Possem hoc lo-
 co Marcum Antonium Imperatorem, ac Philosophum, possem &
 alios adducere: qui cum sibi gloriam immortalem vel animi vir-
 tute, vel rerum gestarum magnitudine comparaverint, illam ta-
 men literarum studiis maximum in modum ornasse videntur: ni-
 si & longius ipse jam progressus essem, quàm initio institueram;
 & tu pro summa tua sapientia hoc ipsum multo latius intelligeres,
 quàm ego sermone ullo explicare valeam. At verò de te (ut eò
 redeat, unde hæc omnis fluxit oratio) quid dicam, Rex fortissi-
 me? An tuas ego regias virtutes: quæ tantæ sunt, quantæ vix de
 alio

alio prædicari possunt: te audiente, proferam? Pudet me, Princeps mansuetissime, de tua præstantia penes te loqui; atque id quidem cum longè à consuetudine mea, nisi honesta impellat ratio, alienum sit, tum etiam tibi, & grave, & permolestum fore arbitror: quippe qui tuæ gloriæ non tam apud te prædicatores aliquos habere, quàm tu ipse apud alios & auctor, & comprobator esse vis. Non ero igitur occupatus in eo, ut qua in Deum religione, qua in homines charitate, qua in subditos pietate, iustitiâ, æquitate, qua cum in omnes, tum maxime in malè de te meritos clementiâ, in bene meritos largitate sis, dicam; neque tuam animi magnitudinem, tuam in consiliis gravitatem, in dictis rectitudinem, in promissis fidem, in factis constantiam, in omni denique vita moderationem, atque integritatem commemorabo. Prætermittam & clarissimas tuas victorias, quarum illa præsertim omnem antiquitatis gloriam adæquasse videtur, quam de ferocissimis barbaris in planitie Granatæ mira virtute consecutus fuisti. Hæc omnia, quamvis summa sunt, missa faciam: in eo potissimum versabitur oratio mea, ut cum his virtutibus, quæ in primis in optimo Rege desiderari solent, neminem tibi anteposucro: tum his tuis ornamentis splendorem illum, quem literarum studia conferunt, non modò non deesse, verùm potius; si tam rerum, ac temporum, quàm personarum habenda est ratio; clariorem in te, quàm in alio ullo judicari oportere doceam. Ac mihi quidem in hoc superiores omnes consideranti, qui aliquo doctrinæ genere præditi fuerunt, illud exploratum sit: vel ejusce doctrinæ adminiculis eos sibi Regna comparavisse, ut neque difficile fuerit, dum inferiori fortunâ essent, sapientiæ studiis se tradere; neque novum, postquam altius conscendissent, qua ratione acquisiverant Imperium, eadem illud tueri, ac conservare: vel eo tempore natos esse, quo apud omnes bonarum artium studia maximâ in veneratione habebantur, ut penè illis necessarium fuerit, nisi majestatem imminuere vellent, sese adea convertere. Tu verò, Princeps illustrissime, in deliciis natus, hæreditario jure, unoque omnium consensu florentissimum Regnum à patre Serenissimo Rege accepisti: atque eo quidem tempore, quo non modò studia hæc à Principibus non coleban-

tur,

tur; sed etiam penè contemnebantur. Non igitur superiores illos vel appetibilem rerum copia, ac voluptatum facultas, vel sui temporis consuetudo facile à studiis literarum distrahere potuit. Rursum te nec magnæ alicujus rei literarum subsidio obtinendæ cogitatio: nec ejus ignominie metus, quam negligentia olim afferebat, ad virtutis, ac sapientiæ cupiditatem impellit. Sola ipsa per se studia sapientiæ, sola, inquam, te in sui dilectionem duxerunt; tuque ad ea non cujusquam persuasionem, non imitationem, sed naturæ tuæ immensa bonitate, animique excelsa nobilitate commotus es. Quanta sit eorum dignitas, quanta amplitudo, quanta vis, diligenter animadvertisti: quàm animum oblectem, instruant, excitent, considerasti: quod ornamentum, quem splendorem afferant, quid leporis, quid fructus in se habeant, quàm nobis ipsis nos, quàm multis aliis & gratiosos, & utiles reddant, sapientissimè ut cætera, perspexisti: judicasti, nihil te dignius esse, quàm si vel naturæ, vel animi tui dotes, & exemplis aliorum, & præceptis confirmares. Neque solum ad tui ipsius perfectionem, sed ad totius Regni compositionem his adjumentis, quæ tibi literarum studia subministrant, usus es. Nam cum tua Majestas Serenissima per te adeò sublimata sit, ut cunctas alias & potentiâ, & felicitate, & gloriâ nunc exsuperet; tum etiam universum tuum Regnum, quod semper clarissimum fuit, jam inter cætera multò eminere dignoscitur. Tibi Pontifices reverendissimi, tibi Proceres splendidissimi, tibi Senatores gravissimi, tibi Judices & severi, & æquissimi assistunt. Tuis imperiis milites cum virtute animi, tum corporis etiam robore præstantissimi, cives honestissimi, vulgus & pacis, atque otii amantissimum, ita & ad bella promptissimum, parent. Hos tu, Rex sapientissime, tales effecisti: hæc tua laus est. Nam si Platoni credimus: qui tales in Republica esse dicit, quales ipsi Principes sint; nulla certè laus subditis attributenda erit, cujus origo non ex ipso Principe, velut ex fonte quodam repetatur. Neque tamen istud à me dictum alios perperam interpretari velim: quasi non ex tua virtute, sed ex aliena tuam hanc laudem deducere videar. Tu enim hujusce rei, & institutionem, & exemplo es auctor. Nonne intestina tuorum inter se odia, civilesque discordias summâ prudentiâ sedasti? non ne latrocinia, quæ per

per tuum illud Regnum vagabantur, penitus extirpasti? non ne his, in quibus virtutis vestigium apparet, plurimum semper detulisti, eosque summo sæpe in gradu honoris collocasti? Quid hoc est aliud, nisi quæ impedimentum solent esse virtuti, refecare: quæ virtutis præmia dignissima putantur, ea copiosè tribuere? Non dubito, clementissime Princeps, hæc ipsa te solâ tuâ sapientiâ providisse; fateberis tamen, ut opinor, tunc maximè in susceptâ sententiâ te confirmari, vehementerque solitari ad eam implendam, cum similem aliquando vel sapientissimos homines aliquos, vel maximos Principes cum laude secutos legis. Quinimmo & tibi te gratulari solitum dices, quoties in idem cum illis iudicium concurris. Hanc literarum studia, Philosophiæ præsertim, atque Oratorum, commoditatem inter innumerabiles alias afferunt. Major ea est, quod non solum nos ad excogitandum perspicaciores faciunt, sed etiam ab antiquis excogitata, consiliorumque suorum exitus referant. Est verò incredibilis ea opinio, quam apud alios de nostra sapientiâ exsuscitant: quasi & rerum omnium præteritarum experientiam teneamus; & ad futura consilio providenda non solo nostro ingenio, sed gravissimis plurimorum sententiis utamur. Præter hæc autem omnia inenarrabilis quædam his humanitatis studiis occulta vis inest: quæ studiosos eorum, quod majoris gradus, atque eminentiæ sunt, eò magis commendabiles reddunt, atque hominum cordibus imprimunt. Quantam itaque de te apud omnes & præsentibus, & in posterum nascituros gratiam, credis, ingenerabit? quàm te in omnium prædicatione ponent? Equidem alii quid sint iudicaturi, satis intelligo; ego verò quid jam sentiam, quo animi ardore, quo desiderio exæstuem, nulla ad id explicandum verba idonea reperio. Sed plerasque alias velim tu ipse causas, mitissime Rex, quæ ad id me impellunt, consideres. Judicabis quidem, quod ipse initio professus fui, tibi me incredibili amore affici: qui Principem excellentissimum his deditum disciplinis videam, quas ego cunctis aliis, tametsi honestissimis, anteposuerim. Infallibilem autem in te devotionem meam esse intelliges; si me gratum, si memorem, si tuæ gloriæ non ignarum putaveris. Quæ enim poterunt unquam mea officia in te esse tanta, ut non ea præ-

præclarum de me iudicium tuum longè antecedit : qui in epu-
lum hominem Rex, cui parem vix fert Orbis terrarum, nescio
qua ingenii, & doctrinæ meæ opinione adductus verbis huma-
nissimis ad te vocare, qui plurimis honorum, ac fortunarum mû-
neribus allicere studuisti : qui tam diligenter hanc rem narran-
dam claro illi militi commisisti : qui, ut miles is cognitâ meâ
voluntate, speciales tabellarios ad te mitteret, mandasti : qui te
chirographum dehinc tuâ manu, tuâ, inquam, illâ victrice ma-
nu ad me scripturum non sinè magna immensi tui desiderii signi-
ficatione dixisti ? Neque verò est quicquam in causa, Rex cle-
mentissime, ut me suspiceris vel non magni hoc tuum iudicium
fecisse, vel tuæ voluntati obtemperare noluisse : propterea quia
neque à milite illo tabellarii profecti, neque ullæ à me literæ in
hodiernum usque diem ad tuam Majestatem absolutæ sint. Non
enim hoc ex contumacia, non ex desidia processit : aliud nostro
in te officio, quo minus id tempestivè impleremus, impedinen-
to fuit. Nam cum in patriam suam miles hic, cui mandata de-
deras, abs te rediisset : jam ego Serenissimum Regem Arago-
niæ, cujus inter Consiliarios assumptus fui, classe maritimâ se-
cutus eram ; eaque ratione miles ipse nihil ad me literarum tum
propter incertitudinem loci, in quo essem, tum etiam propter
fidelium nunciorum inopiam, dare voluit. Expectavit autem
sux in Siciliam navigationis tempus. Ac ita quidem fors tulit,
ut cum ipse in Siciliam applicuit, ego indè in Lombardiam navi-
gaturus ad Duccm Mediolani cum Regis mandatis essem. Qua-
re tunc pro rei propositæ qualitate, ac multo maximè pro meâ in-
tegritate fidei, visum est, ut ejusmodi consultationem aliud in
tempus differremus. Itaque nunc, illud necessitate quadam per
divinam, ut confido, providentiam mihi impositâ, supervenisse
cum primum sensi : animum statim ad meam erga te devotionem
his literis aperiendam adhibui. Illis enim fermè diebus, quibus
hic miles tua mandata exposuit, in acerrimam ægritudinem in-
cidi, quæ & navigationem meam retardavit : & cum mediâ de-
hinc hyeme per maximas procellas, ac tempestates, nondum va-
letudine satis confirmatâ, navigandum fuerit : tot incommodis
meum affecit corpus, ut nunquam penè deinceps vel à gravi ali-

Guinif. Barz. Pars II.

o

quo

quo morbo, vel à morbi metu liber extiterim; meque ad id tandem redegit, ut medicorum judicio, ad navigationes in posterum nunquam sinè aperto vitæ meæ discrimine rediturus sim. Ita mihi necessarium fuit à Serenissimo Rege, cui obstrictus eram, absolutionem petere, ac de vita in his regionibus honestè producenda cogitare. Atque eâ per magnificentissimum hunc Ducem Mediolani dominum meum cognitâ, ipse copiosis de publico proventibus assignatis, in generalem Vicarium suum me assumpsit. Agitur autem jam quartus inensis, Rex Serenissime, quo & variis ægritudinibus magna ex parte, quanquam non omnino alleviatus, & ab eo, quem dixi, Rege misericorditer absolutus, Principi huic Mediolanensi devinctus sum. Per universum igitur hoc tempus quadrimestre (nam id prius non licere arbitrabar) attentissimè odoratus fui, quisnam ex hac Urbe ad sacram tuam Majestatem profecturus esset, cui literas (quod semper animo gessi) deferendas committerem. Obtulit nuper mihi Dens virum cum in primis & honestum, & prudentissimum, tum etiam tuæ Serenitatis observantissimum Joannem de Turres. Multum verò gaudii ex hominis hujus consuetudine percepi: cujus sermo, quoties per nostras occupationes una esse potuimus, semper in tuarum virtutum enumeratione, in tua laude, in tuæ gloriæ prædicatione versabatur. Ex hoc Joanne Regni tui amplitudinem, Urbium nobilitatem, populorum multitudinem, militum probitatem, doctissimorum in omni genere virorum copiam, Procerum præstantiam, inter quos magnum illum Comitem Alvarum de Luna summæ sapientiæ virum præcipuè nominabat; religionum item hominum continentiam, Pontificum gravitatem: quanquam ea mihi antea non prorsus incognita essent: enucleatius didici. Ex hoc Joanne politiam per te in toto Regno expositam, hominum ingenia erudita esse, aëris temperiem, frugumque ubertatem à summo Deo benignius, te regnante, concessas audiui. Hic mihi de Serenissima Regina conjuge tua laudes propè cælicas accuratissimè prædicabat: hic illustrissimi Principis Henrici filii tui primogeniti angelicam indolem, plurimaque de illo non humani, sed cœlestis ingenii tantâ festivitate prosequabatur: ut quoties de hoc divino puero loqui cœpisset, nil sibi dictu suavius,

avius, auditu nil mihi jucundius videretur. Quibus in rebus, uxore scilicet, ac nato, cum tua felicitas magna ex parte non aliter, quam in proximè antedictis majestatis splendor reponi debet: meritò te ur Serenissimum, sic & felicissimum inter cæteros Principes apud omnes habendum esse docebat. Neque tamen & hoc sibi satis esse putavit, nisi & apud te ipsum quanta esset tua felicitas, ostendisset. Parvi enim refert, beatissimos nos ab aliis judicari, si qua interius miseræ nostræ conscientia malè urat. Igitur cum felicitas humana ex operatione secundum optimam virtutem in vita perfectâ quærat: propositâ rerum omnium affluentia, quàm pacato, ac tranquillo animo te ad virtutis opus conferas, singulas virtutes attingens, multis indicis declaravit. Sed meum non est propositum, quæ ab eo dicta sunt, omnia commemorare. Huic itaque viro & modesto, & probatissimo, quàm ardenti animo in te sim, patefeci; literasque has meæ devotionis indices ad tuam Serenitatem perferendas commisi. Nempe ad id subeundum, ad quod tua Majestas me invitat, Rex sacratissime, non mihi animus, sed facultas deest. Ea enim judicatur ægritudo mea, ut ejus origo altius lateat, periculosaque mihi futura sit omnis peregrinatio; præsertim si diu, & extra illud, in quo natus sum, clima, & procul ab his, qui diligentem salutis meæ curam habent, manendum sit. Sed hæc ipsa incommoda satis, ut opinor, magnitudo devotionis leniret, ac temperaret. Validius autem occurrit aliud obstaculum quoddam; meam enim operam, cum adhuc de solida convalescentia penè desperarem, illustrissimo huic Duci, fidemque adstrinxi; eamque ob rem & non mediocria emolumenta, & honores complures consequor, ut jam neque regionis, neque status mei mutatio ex me solo pendeat. Quoniam igitur certis quasi metis circumscriptâ corporis libertate, quod meum non est, spontè offerre non valeo: certè quod liberum mansit, libentissimè dedo, voluntatem scilicet. Tuo nempe in animo dies, noctesque versabor cogitatione: te contemplabor, te colam, tibi serviam. Specta, obsecro, deditissimam tibi mentem; credeque hanc meam sortem, quæ propriâ mihi in patria honestissimè obigit, toties acerbam videri, quoties tuis illam optatis quominus obtemperem, impedim.

dimento esse recordeor. Meum non est majora polliceri: tuum erit tamen quæcumque voles imperare; tantum enim mihi de tua propè divina & æquitate, & sapientia promitto, ut nihil me dubitem recti semper tenacissimo arbitrio tuo committere. Ero itaque animo quidem absolute, quoniam meus ipse est, corpore verò non ex mea facultate, sed ex tua indulgentia, qui nihil non honestum requisiturus es, tuæ sacræ Majestati subjectissimus. Tu verò, quæ es clementiâ, inter servos tuos me numerare dignaberis, pietateque tua dignum judicabis. Vale, Rex sacratissime, tuæque immortalis felicitate perpetuò gaude. Mediolani nono Idus Aprilis 1433.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
CHRISTOPHORO BARZIZIO

S. P. D.

RE pariter, ac famâ, te, fratremque item nostrum Joannem Augustinum magis in dies, ac magis proficere, ex Nicolao Cucco necessario nostro proximis diebus certior factus sum. Is tametsi nihil sermone suo novi mihi attulerit, propterea quod de vobis ira esse jam pridem mihi ipse persuaseram; non enim sinister de absentibus, meticulosusve, ut plerique alii, augur esse soleo; tamen voluptatem novam addebat veteri, cum suo testimonio à me de vobis jam concepta opinio terminos opinionis excedens in fidem indubiam transibat; confidoque vos meo bono, quod vobis omnibus commune esse cupio, lætari: nisi fortè haud viro digna pietas quædam, quod tantis à patria remotus maris, terrarumque stadiis vitam acturus sim, læticiam vestram moerore aliquo inficiat. Hæc si vos perturbatio tenet, deponenda est, reminiscendumque, nullam in hoc sæculo manentem patriam hominibus datam esse, idque in vobis ipsis speculandum: quare animadvertatis, non uno in loco firmandum esse animum, ut extra eum vitam esse miseram credatis. Sed de hoc plura, quàm sat est: hoc tantum dico, Mundus mihi universus patria est. Scribo, scripsique ad fratrem, ut quoniam hinc abire mihi non licet, ipse huc se, cum primum poterit, conferat: multis ratio-

tionibus desideranda est inter nos verbosa collocutio . Tuas quæso exhortationes , ut petitioni meæ satisfaciat , adhibeas . Vale . Mediolani pridie Idus Februarii 1434 .

GUINIFORTUS BARZIZIUS

BARTHOLOMÆO VICECOMITI

Episcopo Novariensi

S. P. D.

Cum longis itinerum spatiis , Reverendissime Pater , hinc aberam , animo æquiori ferebam , quod amplissimo tuo conspectu carerem ; postea verò quam nescio , quæ non parvificiendi ratio : dum vel unius Urbis mœnibus conjungimur , vel proximitate locorum confines sumus : meum ad te congressum prohibet , incredibile est , quanto desiderio clarissimam tuam Dominationem adeundi æstuo . Hoc regiâ , quæ me huc provexit , causâ non confectâ , minime licet ; còque me perductum video , ut ab honestissimo , summèque debito venerationis tibi exhibendo officio honestissimum aliud , sanctissimumque me aliquantum retrahat , ac retardet . Sed dabo operam , Pater humanissime , ut tua monita , votumque meum , antequam hinc discedam , cum primum opportunitas aderit , impleantur . Interim qua es inasuetudine , excusatum me habe ; persuadeque tibi æquè me deditum , cum essem modo , ac unquam fui . Vale Præsul præstantissime . Mediolani decimo tertio Calendas Martii 1434 .

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JOANNI AUGUSTINO BARZIZIO

S. P. D.

Literas proximis diebus ad te scripsi , quibus de meo in patriam adventu certior fieres ; precibus quoque abs te impetrare credebam , ut qui ego hinc abesse ante confectam processionis meæ provinciam non valeo : tu si potes , quod posse intel-

innocente, meo præsertim cliente, subire nunquam recusabo. Atque id in hac causa eò libentius, ac securius committam, quod & calumnia hæc non potest non aliquid in caput meum redundare: quasi videar sceleris non ignarus fuisse, qui tam repente Georgium ex Sicilia adduxi: & perfacilis mihi erit noxæ purgatio, & adversus eum instituenda questio, cujus insignis in tua re perfidia, ac post crimen perpetratum erga te contumacia perspecta tibi proximè anteaçto tempore fuit. Sed ad rem devenio: hoc dico primum, nullum ex Sicilia Ciceronem de Officiis Georgium Chatalam secum attulisse, neque ullo per totum hoc tempus, quo mecum fuit, usum fuisse. Affirmavit autem ipse mihi, neque ab hoc calumniatore, neque ab alio se librum talem habuisse, quem ei minimè opus erat ab alio mendicare; quoniam ejusce, quoties optabat, à spectabili viro Jacobo Peregro utriusque juris Consulto clarissimo, ac regio Vicecancellario copiam habere solebat. Præter hæc plures ego ad confutandam perfidiam tantam conjecturas facio. Georgius quidem ante suum ex Panormo discessum, quanquam repentinus fuerit, omnes sibi commodatos libros privatis personis, à quibus acceperat, restituere curavit; & nos quo consilio factum putabimus, ut exportaret Serenissimi Regis librum, qui ipsius subditus esset? qui suæ Majestati servire tantoperè cuperet? qui ejus in se clementiam aliquando consequi sperans, non dubitavit, hyemali tempore, maritimarum procellarum timidissimus, atque impatiens navigationi se ita mecum exponere, ac multis cum incommodis apud me animo non defatigari? Occurrit & alia conjectura; nam si sibi ipsi alicujus sceleris conscius fuisset, procurasset utique in hac Urbe, in qua virtus ejus nota est, remanere: quem tamen cognovi semper intentionis esse ad sacram Regiam Majestatem, & ad te redeundi. De eo quoque sæpe audiavi, quod cum à diversis hujus Civitatis Magnatibus cum pollicitatione præmii non parvi ad filiorum suorum doctrinam quotidie invitetur; nequaquam illis assensum præbet, dicens, velle se, quantum possibile erit, operam suam, dignumque servitium Principi suo exhibere. Neque illud silebo, quod rem satis dilucidam reddit; post nostram ex Panormo navigationem, antequam Siciliam relinqueremus,

remus, fluxerunt dies XLII.; fuimus enim Drepani usque in XVII. diem mensis Decembris. Non debuit calumniator noster adeò negligens in regio libro, quem in privata sua domo tenebat, custodiendo esse, ut per totum hoc tempus à Georgio subtractum esse ignoraret. Id certè si Georgius commisisset, ex Drepano in vincula tractus esset: nulla autem ne minima quidem mota est querela. Quinimmò neque ad Portum Veneris navigante calendis Januarii strenuo milite Joanne Flores tunc designato ejus loci Duce, literæ nullæ de hac re scriptæ, aut accusationes motæ fuerunt; cum tamen dubium non esset, illius nomine Mediolanum aliquos profecturos. Unde ergo tam diuturnum erga Georgium in re tanta silentium? Unde nihil fortasse in eum usque diem amiserat ille: aut si res perierat, non satis habuerat vel temporis, vel ingenii ad tale flagitium in hunc potius, quàm in alium quempiam conjiciendum. Potuit in numero aliquis oboriri, cum regiâ causâ nunc abesse intelligeret, cum Mediolano doctiorem solito paulo ante comperisset; suspicareturque, si adesset, altiore se locum in Curia, tuo, ac Vicecancellarii beneficio, obtenturum: potuit & stimulus alterius hæc confingere. Unum tamen maxime opinor fuisse in causa, quod regiam, quantam emeritus fuerat, indignationem facilius in absentem, præsertim indefensum, quàm in præsentem quentquam derivari posse credidit. Sed quicquid fuerit, hoc sincero animo affirmo, nihil de hoc nostro Georgio tale suspicari debere; atque ad id persuadendum plurima alia quoque non futilia adducerem argumenta: nisi brevi, dum tempus admittet, vivo me testimonio expositurum sperarem. Quod abs te precibus impetrare cupio, est: ut quam laudabilem, superioribus annis, de Georgio existimationem feceras, non patiaris ullius nequitia corrumpi; aderit enim propediem, qui hujusce criminis defensionem ipse per se faciet. Intelliges certè hanc unam, quæ sibi inuritur, notam, quàm maxime ab eo alienam esse; judicabisque ipsum dignissimum, non qui regionum codicum abactor dicatur, sed qui eorum custos, ac cultor. Regiæque Majestatis aliquo in genere officii servus non solum devotione, atque origine patriæ, sed etiam operâ constituatur. Vale. Mediolani tertio nonas Quintilis 1424.

GUI-

borum luculentia, suavisque, mirum in cantu melos, mirasententiarum inter se quasi harmonia quædam, mira hæc, inquam, non dubito, quin legenti oblectamentum allatura sint. Atque ex eo quidem genere, non quod diutius perceptum aures fastidio, aut animum satietate afficiat; sed quod etiam in attentione perpetua summa cum jucunditate retineat. Quid autem sententiam hujusce poematis commemorabo? Nonne omnis ferè in excelsæ tuæ Serenitatis laudes distribuitur? At verò à quo prædicantur? Nempe ab homine summx auctoritatis earum decantatio exordium sumit, qui & in omni vitæ actione id cavit, ut rectus, ut prudens, ut moderatissimus inveniretur, & semper in sermone veritatem servavit in primis. Progressus autem, & quasi terminus decantationis ejusce per splendidissimum illud sydy Juniperam Bripiam celebratur: quæ sicut literarum studiis liberalibus eruditissima est, ita & muliebrium virtutum omnium splendore nitescit, ut nihil in ea desiderari, præter immortalitatem, posse videatur. Quare Princeps Illustrissime, id futurum autumo, ut quoties epistolæ hujus metricæ lectionem repetieris, conscius ipse tibi rectè factorum, & de præconum fide certissimus, in regis tuæ virtutis amorem exardescas; simulque in illius contemplatione quò magis insistes, eò magis, ac magis sitibundus efficiaris: ut nulla temporis tam longa curricula fluere possint, quæ præstantissimam animi tui excellentiam in eo studio fatigare valeant. Sed & pretiosum illud, atque inestimabile munus tuæ clementiæ benignissimè complectetur, quod immensa virtutum tuarum gloriâ inductus vir iste clarissimus offert, dum se ipsum, ac suos omnes Celsitudinis tuæ imperiis subijcit. Hanc ego, Princeps mitissime, auream suam epistolam ad Serenitatem tuam summa cum diligentia transmittere studui: cujus in assidua lectione quoties eadem Serenitas oblectabitur, supplico toties ejusce auctoris Joseph Theologi gravissimi; ac viri integerrimi, toties & Guiniforti sui meminerit, quos semper ad ejus mandata exequenda promptissimos fore confidat. Mediolani quinto Calendas Septembris 1436.

Phœbus ad Hesperias jam prœmua, & aureus oras
 Flammiuomus properabat equis, curruque supina
 Ardebat pelagi spumantia lora profundo
 Mergere; cum Insubrium clarum decus illa deorum
 Junipera insignis, generoso sanguine creta
 E Bripio, dilecta mihi, & charissima neptis,
 Audisset nuper me laudantem ore rotundo:
 Esse tibi aspectum illustrem, faciemque decoram,
 Atque graves gestus, totum quaque corpus herile,
 Formosum, & dignum cultu, dignumque regendi
 Imperium, tanquam divo de sanguine natum
 Regali; sic leta refert. O patre dulcis,
 Omnia vera manent tanto de Principe dicta;
 Sed majora tibi, & longè præstantia pandam,
 Que magis, atque magis mirabere: rara modernis
 Principibus, vel nulla quidem tibi fariet ausim.
 Nunc igitur mea dicta velis attendere fixa
 Mente, pater, magni dignissima laude Maronis.
 Hic illustribus berus claro, præstanteque pollet
 Ingenio, atque ipsius (dictum mirabile) rebus,
 Et bello, & paci propriis feliciter apto.
 Hic si bella gerat, cæsus jam scires in hostes
 Armatas ductare acies: hic fortis, & audax,
 Aut eques, aut pedes occurrat, mucrone, vel hasta;
 Alter enim Eacides, alter fortissimus Hector,
 Irruit intrepidus, constans, animosus in hostem:
 Hic veluti obtulerint se tempora, factaque rerum,
 Novit & insidiis, & aperto vincere Marte.
 Sed si pacem agat, en nemo prudentior altis
 Consiliis, nemo doctrina edoctior heros.
 In regione sua, nemoque disertior ore
 Mellistuo; & tandem nemo est ad sæptra regenda
 Justior, ac morum gravitate modestior illo.
 Quid de uno loquar eximio, quod splendet in bocce
 Principe magnanimo? nam seu convivia mensa,
 Seu sermonem hominum communem, seu choreas
 Guinif. Barz. Pars II.

Hic ducat latas inter divosque, deasque,
 Mirifice tenet illud honestum, illudque decorum,
 Atque aptum, summo donatum à Numine paucis.
 Nam, mihi crede Pater, misceat tota illa venustas
 Corpore in egregio, at facies sibi desit honesti,
 Atque decori, aptique; nec ipsa accepta venustas,
 Nec cuiquam grata est, nec amata profecto videtur.
 Quid verò dicam de cantu, atque arte sonandi
 Dulcissima, variaque sibi? nam musica quaque
 Instrumenta velis vel mira scit ille peritis
 Tangere vel digitis, vel plectro, ac voce canora
 Mellifluos miscere sonos, quibus ille magistros
 Anteit eximios: quem nec regina fororum
 Calliope, nec Apollo Deus, nec denique vates
 Threjicius vario modulamine vincere posset.
 Sunt alia in tanto virtutes Principe; quas si
 Dinumerare velim, dignaque extollere laude,
 Desiceret mihi longa dies, nec copia lingua est
 Talis, ut innumeras possum depromere dotes.
 Dixerat; atque illam narrantem tam ore venusto,
 Facundoque simul proconia tanta tuarum
 Ordine virtutum, summe admirabar; at ipsas,
 O magis, atque magis de te, celeberrime Princeps,
 Virtutes dictas; quo si omni in Principe starent,
 Felices Domini, felicia Regna per Orbem,
 Felices populi per secula cuncta manerent.
 Quanquam in me vel nulla quidem, vel parvula virtus:
 Ipse tamen celsa, fateor, virtutis amator
 Quippe fui, sumque, & qui illam dilexisti, amavi,
 Et colui, semperque colam, dum in corpore stabis
 Spiritus, & vita vivet separatus ab ista.
 Unde ego magnificis virtutibus, inclyte Princeps,
 Afficior, cupioque tuis impendere grati
 Nonnihil obsequii, quarum offero meque, meosque
 Imperio, & nobis, precor, utere jure tuorum.
 Eja age, perge viam semper virtutis, ut olim

Feci-

*Fecisti, ac tandem te & laude, & nomine, & alto
Felicem faciet scepro, facietque beatum
Scandere cum celebri cælestia regna triumpho.*

Valc.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JOANNI AUGUSTINO, ET CHRISTO-
PHORO BARZIZIUS

S. P. D.

ET si nullum vos literis meis responsum nunc inter has bello-
rum difficultates daturos existimo, à quibus, etiam non-
dum violatâ pace, perraras accipiebam; de iis tamen, ad quæ
animum applicavi, scribendum apertè statui: ut ea, si non co-
hortantibus vobis, saltem consciis, & ut spero, approbantibus,
Deo favente, subeam. Crebris equidem suasionibus amicorum
in eam sententiam perductus sum, ut uxorem mihi desumendam
censeam. Ad quam rem cum illorum auctoritas non parum, tum
verò maximè & religio quædam, & ætatis, quam attingo, res-
pectus, & status mei ratio impulit. Id enim mecum ipse reputa-
vi à Christiano providendum, ne divina instituta contemnere
videatur: neve occasionem prætermittat, si quam sibi dari intel-
ligit, qua bona, quæcumque agat, Deo gratiora exhibeantur.
Animadverti quoque matrimonio votum inesse, quo tacitè, si
rectè attendimus, castitatem, obedientiam, & paupertatem
profitemur. De castitate, nisi intemperantiâ corruptus, negabit
nemo. Obedientiæ verò quis non intelligit ibi votum includi,
ubi & vir ita se uxori astringit, ut proprii deinceps corporis do-
minus esse desinat, jusque ipsius, Apostolo Paulo prædicante,
cum uxore communicet: rursus & uxor ita se viro subicit, ut sese
illi gubernandam, regendamque committat. Paupertatem deni-
que & eos paulò minus vovere, quàm qui monasticam vitam
ingrediuntur, verà mihi quadam ratione persuasi: quia ut mo-
nachi se nihil proprium habituros jurant à monasterii substantia
separatum, monasterii tamen proventibus frui, quinimmo &
ejus ampliare possessiones non recusant; ita & vir, & uxor non
solum

solum corporum mixtionem, atque animorum, sed etiam rerum communionem: ut neuter sibi uni proprium quicquam habere debeat: divino, & naturali matrimonii jure contrahunt. Divino, inquam, & naturali, ne quid in jus civile peccasse videar, quod in matrimonii dirimendi casu, ut conjugatorum utriusque prospiceret, nonnulla in præsens cavit, quibus inter ipsos rerum distingueretur potestas. Sed non de iis nunc disputemus, quæ ad forenses controversias pertinent. Ea definitio, quæ sentire omnes pro utilitate sua, pro Dei honore, pro nitida veritate decet. Quas ob res vel Clero aggregari, vel conjugio necti quemquam oportere satius judicabam: tum ne laicus caelebs, & characteris sacri genus ab Ecclesiæ Dei Pastoribus creditum parum probare, & matrimonii societatem summâ providentiâ institutam ab ipso Deo, ac maximâ benignitate conciliatam repudiare videatur; tum ut majus sibi quisque lucrum comparet, cujus opera bona longè præponderabunt, si voto adstrictus ea patrarit, quàm si solutus. His in primis rationibus matrimonium sanctè appetendum vidi. Id verò complecti, ne diutius morer, ætas admonet. Secundum enim ac trigésimum vitæ annum me implexisse optimi quondam patris nostri ephemerales libri indicant. Quamvis autem incerta cuique sit vivendi meta, quod juvenis pariter, & senex, quod puer, atque infans incognitâ nobis fati lege tollimur: non amentium tamen est cogitare terminos constitutos esse, quos præterire non liceat, eamque rem, dum viridis est juvenia, posteritati consulere: cui nos paternas ad morum, nobilisque alicujus disciplinæ instructionem, ad eminentioris ascensionem gradus, ad propagationem proles adjutrices manus, consiliaque patrii affectus, ac prudentiæ plena porrecturos haud stultum sit sperare. Sed & ratio illa non levis est, quam rei familiaris, quam rectæ valetudinis, quam jucunditatis animi, quam integritatis famæ & tuendæ, & amplificandæ cura producit. Nam per Superos immortales, quo pacto erunt diuturnæ, quo pacto opes dici merebuntur, quas divitias vulgus vocat; si diligens, si fidelis, si modestus, si vel prudens, vel liberalis & minister, & dispensator desit? Quem autem probæ uxori comparabo? Non me ipsum equidem; neque enim sustineo ab incorruptis

ptis literarum studiis ad caduca domestica ingenium declinare . Quàm bonæ valetudini conducatur cum uxore modeste vivere , atque jucundè , tuum sit Christophore , qui præclarus es physicus , judicare ; præsertim si me naturâ non imbecillum memineris , & animi nonnunquam supra æquum laboribus fatigari . Blasphemet conjugium quisquis velit , innumerabilesque molestias secum afferre calunnietur (quod neminem opinor facere , nisi qui aliud , quàm rem divinam in eo contrahendo potissimum secutus in fraudem inciderit) ego certè amœnissimam in eo tranquillitatem , cordisque hilaritatem suavissimam abundè me inventurum in Deo confido : à quo dum regor , nihil mihi deerit , quem in loco pascuæ collocarit . Nomen lædi à nemine , aut labe contaminari meum suspicor . Verùm ; quoniam pluriini reperiuntur , qui alienos ex suis mores iniquè existimant ; tutius multò esse reor portum , nisi potior vetet causa , petere , quàm tenui cymbâ in alto navigare : ubi quasi ventorum immanis rabies , repentinus populi rumor , faciliè in eam sævire posset . In rem itaque uxoriæ conversus , ab eo lumen , atque præsidium , à quo hanc mentem accepisse me agnoscebam , implorandum duxi : ut qui non libidinis ardore , non avaritiâ , non ambitione , uxorem me optare docuerat , mulierem ipsè animi scrutator , & cordium daret , cum qua unanimem in sanctitate vitam fecundè agam . Exaudivit , ut autumo , deprecationem meam Deus ; proposita enim mihi est virgo , in qua nihil exceptione dignum invenio . Ejus quidem placet ætas , nec formam repudio . Nulla quoque pro dote dissensio est . Genus autem omne in tertium usque ascendens gradum studiosè scrutatus , eo undique parentum comperio splendore conspicuum , ut nullam ei Mediolanensem civem nobilitate natalium præferendam , paucas æquandas putem . Magnificis enim Mediolanensibus Jacobello proavo , & Milano avo Ducali quondam Senatore Malabarbis : quorum & in hac Cispalpina Gallia , & per Marchiam Tarvisinam , perque Hetruriam apud grandævos in honore adiuuc habetur nomen , prognata , sub patre Joanne multi consilii viro , ac cive primario , ad ætatem penè adultam crevit . Maternam autem ex inclyto illo , & potenti Bergomate nostro heroe Baldino Suardo proavo , & magnanimo Equite

te

te Joanne avo ducens originem, moribus, ac prudentiâ matronæ integerrimæ Luciae matris sapienter educata, egregièque instituta est. Cæteros quoque majores, qui genituræ, intra quem dixi gradum, sibi jus vindicant, nobilitate præstantes fuisse accepi. Nam cum singulis hominibus paternos gradus, unicum avum, aviamque unicam, binos verò proavos, binasque proavias, par videlicet, alterum ex quo prodierit avus, alterum ex quo avia, cum & maternos totidem, Pontificio publico Jure servato, adscribendos non ignoremus; tres quasi ex composito cum Joanne patre generosæ in hanc virginem confluent ex Marchia Tarvisina quondam potentes familiæ: quarum duas matrona, ut omnes prædicant, suo tempore singularis Urfula virginis avia, tertiam altera proavia Milani mater adducit. Tres quoque haud dissimili viâ, sed ex multo diversis locis præclarissimas agnationes ducit puellæ mater Lucia: quæ cum matris suæ genus monstrat, consequens est, ut huic filiæ proavum ex Papiensium clarissima domo de Beccaria Zenonem Milani veteris filium, Equitem honoratissimum, conjugatamque illi proaviam patre Manfredi inclyto Salutarum Marchione legitimè genitam fuisse dicat. Cum vero maternam Joannis originem recitat, ex Cavalcabourum Cremonensium familia, excellentibus viris, Comitatusque illo sæculo, ac Marchionatus titulis splendidissimâ proaviam alteram produisse testatur. Cognationes non mihi singulas exquirendas sumpsit, quod earum indagatio tum in locis, ex quibus majores ejus ortos dixi, tum in aliis plerisque habenda esset. Facile tamen se mihi nonnullæ obtulerunt propinquâ vel consanguinitate, vel affinitate conjunctæ. Duo enim Milano avo filii mares, Jacobus, & Joannes: duæ item fœminæ, Catharina, & Angela in ætatem processerunt; horum majori natu Jacobo viro spectato, ac sinè toga literatissimo uxorem ex Vicecomitum illustri genere, affinitatibus plurimis circumseptam copulavit, quæ pulcherrimam ei prolem pareret. Joannis connubium, ut iteratò recitem, locus hic non admittit. Catharina, quam nou cùm nulla muliebris virtus fugit, sed & pericia literarum, elaborataque illorum temporum eloquentia latè stupendam reddidit, Mantuano Equiti Feltrino ex heroica stirpe Gonzaga

zōga marito superstites aliquot reliquit filios . Angela verò matronalis pudicitie singulare hujus sæculi exemplar, ac splendidum fydus : qua nulla corpore compositior , nulla heroicâ indole venerabilior , nulla spectabilior gestu , nulla honestate speciosior , affabilitate gravior , facundiâ suavior , mansuetudine mitior , puritate sincerior , nulla prudentior , nulla intra semitas magnificentior , nulla sinè arrogantia gravior , sinè jactantia melior , sinè superstitione religiosior , nulla vel propitioris ingenii , vel majoris industriæ , vel artium , ad quas honestè muliebri ingenium se accommodet , plenioris , elinatioisve peritiæ prædicatur in hac Urbe fœmina : claro ipsa inter nobilissimos Cribellos viro Jacobo nupta , eò rediisse media ætate creditur , unde ad nos delapsa videbatur . Præter hos alii uno gradu remotiores se offerunt ex Mediolanensium primoribus familiis cives egregii . Sed quid tantum perfecta commemoro ? pendentium maturitatem speremus . Ea certè pubes in hujus virginis domo est , qua ferè omnis in Urbe nobilitas necessitudine devinciri possit ; huic enim generosi animi adsunt fratres quinque , & soror unica . Ex Jacobo quoque patruels septem in utrumque partiti sexum . Igitur si quis in uxore splendorem generis , si patriæ celebritatem , si consanguineorum multitudinem , si claras affinitates plurimas posteritati suæ quærit , majora opinor hic se reperisse fatebitur , quàm optarit . Nunc quoniam alia quædam in matrimonio potiora expetenda sunt : quæ si absint , & fortunæ prosperitas conjugii tranquillitatem corrumpet , & perturbabit adversitas , immo & quæcumque alia secuti fuerimus in deligenda uxore , commoda , faciliè in detrimenta se vertent : nolo hunc splendorem , quem dixi , ad eò perstrinxisse oculos meos , vereamini , ut hæc mihi sufficere ad maritale jugum illico subeundum putarim . Concedam equidem ingenuè conjecturam me optimam ex parentum claritate sumpsisse , quod præexistens in parentibus vel virtutis , vel ad virtutem dispositionis vim ingignendis liberis non frivolum esse duco . Adjiciam & matronalem Malabarbam nitidissimam fœminam etiam atque etiam placuisse . Profitetur vehementissimum habere momentum , quod hæc ornamentis animi apud Luciam matrem sapientissimam studiosè erudita , quodque

Guinif. Barz. Pars II.

q

apud

apud amitam Angelicam Angelam amantissimè expolita fuerit ; veruntamen præter hæc , virginis ego & naturam , & consuetudinem honestâ viâ exploravi . Intellexi autem ejusmodi esse omnia : ut qui puritatem in uxore , innocentiam , humilitatem , operosæ vitæ amorem , sobrietatem , pauciloquium , timorem Dei : qui neque ruditatem incultam , neque exquisitum in exteriori apparatu studium , qui nec animum demissum , nec cordis elationem : qui & hilaritatem non levem , & gravitatem non odiosam , qui moderationem in cunctis agendis laudatissimam , benè flexibile , ac minime contra me pertinax ingenium : qui denique voluntatis consensionem , priusquam pulchritudinem , quàm opulentiam , quàm natalium splendorem à summo Deo precibus , ac votis assidue posco : intellexi , inquam , ejusmodi esse omnia , ut ne minimum quidem scrupulum in re ulla sentiam . Ab ejus itaque felici connubio nulla me ratio distrahet , si tamen huic cœpto præfuisse Dei voluntatem apertius novero ; hujus verò declarationem ex præstantissimi Principis Ducis nostri approbatione securus expecto . Nam cum apud suam Celsitudinem cum mihi gratiæ locum permisisse videatur , ut eo inconsulto rem tantam mihi subeundam non putem ; Deum invocavi , qui secundum beneplacitum suum os Ducis aperiat . Quod quia futurum spero , quicquid ille mihi mortalis Princeps responderit , ex immortalis Regum Regis mente id manasse tenebo . Ex vestro item , fratres optimi , judicio divinæ in hac re voluntatis conjecturam expectarem libens , si has incolumes deferri ad vos literas , rursus & vestras mihi deinde reddi constaret . Nunc , quoniam id dubium est , in omnem casum provideo , saltem ne per me stetit dicatur , quin mei consilii vos conscios facerem , Quod si rectè susceptum existimabiris , bono mecum animo fruamini : sin minus id Deum pro vestra in me pietate rogetis , ut vel non terminata impediatur , vel irrevocabilia placidè leniat , in meliusque reformet . Valete . Mediolani decimo quarto Calend. Aprilis 1438.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

EQUITI GUIDONI DE GONZAGA

S. P. D.

CUM literas ad te daturus essem, Eques magnifice, quibus & me tibi deditissimum pro tua dignitate, & arctius devinctum affinitate nova declararem, tuisque mandatis obsequentissimum filium subjicerem; attulit mihi humanissimam tuam epistolam generosus adolescens consobrinus tuus Jacobellus Malabarba: multis præterea verbis tuam in me benevolentiam, etsi de illa minime dubitabam, edocuit. Is mihi dies quantum jucunditatis attulerit, non facile dixerim. Simul enim & de tua incolumitate, quod summè audire cupiebam, & de paterna in me pietate cum ex hujus fratris mei suavissimo sermone, tum ex literis tuis cognovi. Quas vero tuæ humanitati gratias agam, quæ me prævenire scribendo dignata est, nullas certè dignas invenio. Sed quid in animo sedeat, dicam. Laudum quippe tuarum, atque virtutum contemplator ero semper, mandatisque tuis, ac voluntati obtemperabo. Catharinam autem consobrinam tuam, conjugem meam, cum divino, atque humano jure, meritisque ejus, volens quidem, ac libens amabo unicè: tum veneratione tui omni pietate studiosius colam, nec solum ipsam, verùm etiam omnem Malabarbarum domum, quæ esse tuam sanctissimè profiteris. Nemo erit præterea, quem, si ex tuis cognovero, non præcipuo amore prosequar. Hæc mea in te gratitudinis officia polliceor; ad ea si quid addi per me possit, attentissimè speculabor: quem si vel hebetioris in prævidendo ingenii, vel obtusioris esse perspexeris, non ab tua erit humanitate alienum, quid velis, dicere. Vale. Mediolani septimo Calendæ Maji 1438.

QUOD pro amico apud te honestissimum impetrare studeo, spectabilis Doctor, & vir gravissime, facile id pro tua cum æquitate in omnes, tum præcipuè & iu me charitate consecuturum spero. Superioribus diebus in æstimandis Papiensium facultatibus, gravatus supra vires suas fuit Hieronymus de Tinctoribus una cum Bartholomæo fratre suo; neque tunc sibi valuerunt querelæ. Nosti enim non semper, & ubique justas oppressorum querelas locum invenire. Nunc ego in integritate tua maximam collocare spem suasi, meamque sibi operam obtuli: non quod eà opus esse apud te putarem qui in causa honesta optimus apud te & monitor, & pro iniquè oppressis ipse adjutor esse consuevisti. Impulit autem me singularis, qua huic Hieronymo obstrictus sum, benevolentia, ut in hoc casu me sibi non defuisse intelligeret. Nam cum plurima, & quotidiana sua in me extent merita, utarque ego operâ suâ in his, quæ Papiensi in Urbe ad me spectant; dignum esse, ac necessarium putavi (nec ingratus videri volo) ut pro ipso me ultrò exhiberem, quem in meis rebus diligentissimum, ac fidelissimum semper, nullaque in re ad me pertinente unquam fatigatum comperi. Itaque, Pater singularissime, si meas semper apud te preces, quæ vel à solo amore, solave pietate manarent, tua pro humanitate plurimum valere semper voluisti; valeant quæso hæc plus plurimo, quæ non à benevolo solum, verum etiam ab memore, & grato animo proficiuntur. Non peto, ut his assensum neges, qui fortè ut se allevient (quod à plerisque fieri consuevit) de concivium suorum opibus de industria magna solent prædicare. Nota enim mihi est tua & gravitas, & sapientia; neque peto, ut iudicium, quod de Hieronymo, ac fratre suo facturus eras, ulla ex parte immutes; id enim rectissimum futurum fuisse non dubito.

Peto,

Peto, ut ei quod spontè pro æquitate facturus eras, quæcumque amoris, ac benignitatis significatio addi potest, eam abundantissimè cumules: ut is intelligat non solum rerum suarum per te rationem habitam, verum etiam se tuæ spectabilitati acceptum, charumque esse. Multis me beneficiis à te affectum confiteor, Pater mitissi me: hoc erit mihi inter cætera suavissimum, eoque tuæ amplitudini me devinctum, vix credibile est, quantum putabo. Vale. Mediolani quarto Idus Novembris 1438.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
GEORGIO CATHALÆ

Regis à Secretis.

S. P. D.

AD magnificum heroem Franciscum Scitigles de amore consultus, veritatem potius, quàm vanitatem secutus scribo. Nonnulla vix ea de re attingi indecisa percurrens, quæ, si discutienda fuerint, nos in Philosophiam ducent. Nonnulla ex mediis Philosophiæ claustris eduxi: cætera partim alieno testimonio comprobavi, partim cujusque tacito judicio ex rerum præteritarum memoria, præsentiumque respectu, partim ex his, quæ vel in se ipso quisque sentiat, vel in aliis cernat, fatenda proposui. Velim, qui & doctissimus es, & mea studiosè, & amanter legere soles scripta, paulò hæc diligentius consideres; eorumque interpretandorum munus, si opus videbitur, accuratissimè pro tua in me benevolentia subeas. Rem hanc te dignam feceris: illam verò mihi expectatam, si quàm probabilis, & apud prætextatos, & apud togatos, & laicos, & Theologos visa fuerit sententia mea, tuis me literis certiolem feceris. Vale, & me ama. Mediolani quarto Calend. Martii 1439.

GUL-

133 GUINIFORTI BARZIZII
GUINIFORTUS BARZIZIUS
EQUITI FRANCISCO SCITIGLES
S. P. D.

Audies profectò Judicem, vir magnanime, qui certissimam de amore sententiam feret, cum Guinifortus à te in concilium doctissimorum hominum, heroumque illustrium vocatus ipse confederit: quippe quo nemo vel amandi peritior, vel amori & magis deditus, & minus subditus sua ætate inveniatur. Quid de amore sentiam, quæris, nec de omni quidem, sed eo, qui generosos animos plerunque agitat. Digna hæc nempe tua nobilitate quæstio: & quæ, si vel ejus abstrusi fontes educendi, vel singuli perlustrandi sinus fuerint, in immensum nos Philosophiæ pelagus immissura, atque inde ad excutiendos annalium codices translatura sit. Postquam enim amplam, atque profundam ingressi disputationem constituerimus, quidnam sit amor: quemadmodum in animos hominum influat: num extra hominem, an magis in ipso sit amoris effectiva causa: quare hunc homini affectum natura permisit: quem inter cæteras animi perturbationes locum teneat: cur junioribus applicabilior, atque in eis vehementior, quàm ætate provectis cernatur: quot sint rerum amabilium genera: in quarum præsertim rerum amore animus conquiescat: ad quas res amandas se facilius applicet: quibus amabilibus potissimum inficiatur, quibus remediis vel sanetur prorsus, vel ab summa corruptione defendatur: postquam hæc, atque his similia de amore constituerimus, faciliè in eam disceptationem labemur, ut quæramus, plurane, ac majora tum ipsis amantibus, tum universo humano generi commoda, an detrimenta ferre soleat. Hoc verò quid aliud erit, quàm enumerandis amantium eventibus hinc secundis, inde adversis, universam penè ab Orbe condito historiam evolvere? Ita, vir ingeniosissime, unâ propositione tuâ & physicos, & qui benè vivendi rationem tradunt Philosophos, ita rerum & præteritarum, & præsentium gnaros negotio implicas. Verùm, quoniam hæc de amore, non differentiis ullis circumscripto, sed qui omnes complectatur amores, indagatio generalis, juvenilem illum, quem proponis, à commercio

mercio humano eliminaret : quia is ille est, ex quo innumera-
bilia mala, gravissima quidem prodixisse quàm sapientimè diceren-
tur ; ego hujusmodi consideratione aliud in tempus dilatâ, nunc
ad tuam me referam mentem, nec tam iis, qui multos oblectant,
flosculis te substernam, quàm suavi fructu satiare curabo. Ani-
madverto, heros clarissime, non de literarum, aut venationis,
aut militiæ, non de laudis, atque honoris amore te querere : qui
si fortasse fugiendus diceretur, politicos in eo defendendo Philoso-
phos rigidiori Theologorum sectæ oppones. De voluptuoso il-
lo queris, cujus fomitem natura nobis ingeneravit, amorem di-
co in mulieres, nec de asinino intelligo. Ego verò primum sen-
tio, non esse generosi animi, quam tu ames, eam segniter, aut
parum constanter amare. Quocumque enim se nobilitas appli-
cat, in id quodam rationis judicio fertur, ei firmiter inhæret,
totisque incumbit viribus. Quare illos ignobilitatem suam tur-
piter fateri censeo, qui & multarum se mulierum amori, uno tem-
pore, vacare, & prioribus relictis, novas in dies aucupari con-
suetudines gloriantur. In amorem autem solâ spectatæ mulieris
pulchritudine illiciti, minimè dignum puto. Nam cum forma sen-
sum moveat, nec animo quicquam offerat, quo maxime volun-
tas moveri sua spontè debeat; non iste amans ratione ducetur,
quæ sensum deinde secum ad amandum trahat, immo sensui po-
tius obsequentem habebit rationem; qua peste nulla in homine
foedior, nulla detestabilior. Nec verò constans, aut diuturnus
ille amor esse poterit, cujus unicuique fulcimentum venustatem &
ægritudine marcere posse, & aliquando ætate consumi oportere
non dubium sit. Itaque decet, quæ digna tuo amore haberi me-
reatur, in ea primum egregiam indolem virtutis indicem, tum
elegantem mores, tum pudicam oris festivitatem, ac sermonis
facundiam, tum in cultu, gestuque corporis modestiam cons-
pici, quæ animum pascant, ac mentis tuæ oculos perstringant.
Ita dum ratio tum hoc, tum illud approbaverit, haud temerè amo-
ris faces in sensum jaculabitur. Id re ipsa expertus es. In aliis
idem comperies. Quem enim mihi dabis magni animi virum,
qui mulieris formam tantum secutum fateri audeat? Nemo
quippe erit, qui non aliquâ ex iis, quas dixi, causis, commo-

sum.

tum se affirmet. Quanquam autem his rebus in amorem nos duci tolerabile concedam; habendus est tamen natalium respectus non levis, quamvis in multa rapiat amoris vehementia; nam qui splendidi familiâ natus abjectæ fortunæ mulieri se committet, cunctis ipse non imminerit se contemnendum præbebit. Cavendum quoque, ne ullius te amor illaqueet, à qua suspicari possis non te unice diligi; nobilis namque amor consortem non admittit. Hinc sæpe quosdam ridere soleo, eorumque socordiam admirari, qui mulieris conjugatæ amore ardent, rursusque ab illa se amari putant. Suscipe quæso illorum defensionem, ac mihi responde. Quam perfidam erga maritum adulteram noscis, cum sibi una domus, communes fortunæ, quotidianus convivæ, imperium in liberos, paulò minus & inseparabilis copula est, denique & quæ fidem solemniter vovit, eam tibi fidelem quam ob rem credes? Et quum intelligis multa penes virum falso fingere, ut ille se putet castissimè coli; cur ejus verba tibi de suo in te amore fidem facient? Dices, opinor, adversus id, quod primo loco proposui: non admittet alium: non aderit cuiquam tanta facultas, nec aditus incustoditos relinquam: exploratores quoque subijciam, qui omnia subtiliter odorentur, ne me facile fugiat, si quid latet. Non tibi animadvertis facultatem adesse viro incio, tamen ille domi singulis ferè sit horis? Quid autem facilius existimas te admitti, viro malè suspicante, & cautelas contra plurimas adhibente: an alium introduci, te ignaro? Quod si custodes, & exploratores adhibueris, non erit acutior tua, quàm viri zelotypi vigilantia ad facinus detegendum. Interea molestiâ non carebis. Quod verò de præsentis erga te amore minimè fidendum nuper ostendi: quoniam tibi fucata omnia, & ficta videri debent, nec credendum verbis, nec blandimentis acquiescendum dicebam: adversus id fortassè obijcies, longè impar esse viri meritum ad amorem, qui staturâ brevis, incurvus, edentulus, elinguis, pedibus laborans, infipidus, atque ineptus, supra hæc mala in senectutem vergat. Ego autem hic non de tuis meritis, quàm amandus, sed mulieris, quàm audienda sit, disputo. Mendacem illam, & simulatricem cum esse constet, quantum figmentis, aut assertionibus ejus acqui-

acquiescas, dubitabis. Stant, fateberis, per me superius adductæ rationes; sed apertissimas alias quoque afferro. Quis est verè magnanimus, qui filios ex se genitos non audeat ut proprios agnoscere, sed in aliena potestate relinquat? Hoc aut tibi de iis, quos ex te adultera conceperit, tolerandum erit, à non vero patre eos non vindicanti: aut illam te ipso suavi consuetudine chariorem in maximos luctus, atque immortalem infamiam conjicies; pariterque & levem te apud eam, immo perjurum (quod nimis à magnanimo alienum judicari oportet): fuisse ostendes. Illud postremum adjicio. Magnanimus perfidiam execrabili odio persequitur; nulla est autem major perfidia, quàm mulieris illius, quæ humana simul, & divina jura summam dissimulatione contemnit, pudicitiamque suam in primis commendatam fidei prodit. Sileant itaque, sileant, qui amorem in conjugatas laudant, quem minime dignum magnanimo demonstravi. In virgines amor delicatus, ac nitidus videri potest, cui tamen duo nimis detrahunt. Primum, quod non sine fraude virginem ferè in tuam sententiam trahes: quæ cum expers concubitus sit, tota contremiscet, atque horrebit, si tuam sibi mentem expresseris. Propalativus autem (verbo enim utar Philosophorum) & minime dolis utens, magnanimus ab Aristotele prædicatur. Alterum est, quod non licet diuturnum te virginis amorem sperare, nisi admisceri perfidiam velis. Nam quo pacto, si matrimonio dehinc mancipetur, pristinam consuetudinem servare tecum poterit, nisi superduatum sefellerit sponsum? Generosus verò animus perennem, singularem, atque immaculatum amorem colit: cæteros quasi vulgares, aut corruptos spernit. Viduam, scio, statim propones, cui nec supersit ætas, nec desit forma, & adsint ea, quibus antea commemoravi nos in amorem duci, nos inquam; inter magnanimos enim amantes me quoque numero, immo ducem offero. An tu illam omni exceptione majorem censes? Non concurrunt, fateor, adeò vehementes rationes ad viduam ejiciendam; veruntamen, si nonnullas ex iis, quas adversus conjugatam, virginemque adduxi, tu in consultationem hanc revocaveris, intelliges profectò nobilitatem politicam majus quiddam spectare, quàm viduam. Ince-

stuosas profectō moniales propulsemus, nec coetui nostro appropinquare sinamus, quas veluti prostitutas haberi convenit: non quasi stipem accepturas dico, sed execrabilis suæ libidinis explendæ gratiâ, facillè se multis exhibituras. Jam audire videor, Eques strenue, querelas tuas, jam & suspiciones intelligere. Quereris enim, quod tibi conjugatas inhibeo, quod nec virgines, nec viduas liberè permitto, quod ab Deo dicatis omnino deterreo; atque ita vereris, quò mea se intentio referat. Horret animus, cùm te cogito fortassis nefanda suspicari, quæ tam remota semper à me, divino munere, fuerunt, quàm Occasus ab Ortu, quàm à Superis inferi. Intra naturæ leges te contineo, & ad sanctissimum jus voco. Uxorem jubeo, nec damno viduam. Elige, cujus nec forina contemptui sit, nec tædio valetudo, nec ætas fastidio. Elige inclytâ patriâ, claro genere, spectatis parentibus ortam. Elige acuto ingenio, tenaci memoria, facundo eloquio præditam. Elige mitem, benignam, affabilem, modestam, quæ nec humilia vel superbè contemnat, vel quasi præclarum aliquid in se habentia adiniretur, nec altiora vel appetat arroganter, vel desidiosè negligat; sed ad omnia sese tum ingenuè, tum prudenter, ac moderatè applicet. Elige, quæ non se ad puerilem compta modum visendum ambiciosè ostendet populo; sed ea despiciens, quibus mulierum vulgus insudat, cultu ipsa magnifico in publicum prodeat, matronalemque animum in tenera fronte insignitum gerat. Mansuetioribus illis disciplinis permitto instructam quæras, quas in muliere peregrinas appellare libet. Placet enim, ut cantu, fidibusque sonoris te obletetur domi, ut compositis aulam choreis exilaret: ut & laudabilium rerum tum lectione, tum scripturâ, tum narratione, & factis, salibusque modestis nunquam vel in solitudine otiosa inveniat, vel in coetu iners, aut agrestis appareat. Elige, quæ rerum, personarum, locorum, ac temporum satis rationem internoscere valeat: quæ muliebrium artificiorum egregiè peritiam teneat: quæ neque intractabili, neque vario ingenio, sed disciplinabili, & in quam volueris partem, à te flexibili sit: quæ neque se laudantium quorumcumque moveatur vocibus, neque tamen, quid exteri sentiant, parvi existimet. Elige, cujus indo-

les

les puritatem redoleat, sanctimoniamque promittat. Talem & sapienter, & feliciter elegisse te gaudeo. Te namque digna est, nec alio quidem igne cor tuum incendi decet. Ignēs ceteri magnas opes devorant sæpe: valentes, ac robustos homines brevi debilitant, atque enervant: sæpe multorum ingenia peracuta obtundunt: sæpe memoriam exhauriunt, diligentiam extinguunt. Ignēs ceteri calliditatem, ac vecordiam ingerunt, mendacia, perfidiamque instruunt, atque ad omne facinus acuunt. Ignēs ceteri sæpe famam bonam consumpserunt: sæpe amicitias in pestifera odia commutarunt: sæpe jocos in luctum verterunt, maximorumque exercituum; & ornatissimarum classium miserandas clades, agrorum vastationes, Urbium incendia, Regnorumque ingentes ruinas secum traxerunt. Imminerabilia se mihi ad id improbandum exempla offerunt. Referti sunt ferè omnes historicorum, ac poetarum libri. Noster autem hic coelestis ignis, nullā permixtus sorde, purus, atque illustris irreprehensibilem, incorruptum, aureum, perennem, fecundum, salubremque amorem gignit. Superioribus illis petrarò uterque pari animorum motu, & conspiratione accenditur, quin aliquid alterutra in parte subit vel tarditatis, vel doli: hoc nostro ex duobus animis unum conflatur corpus, unus animus coalescit. Superioribus illis dissidia inter homines seminantur: hic unus & principio rerum caput fuit ferendæ societatis humanæ, & conservandæ perpetuus custos esse cognoscitur; & si quo vel vitio, vel casu ulquam dirempta fuerit, solet reconciliandæ quasi interpres quidam optimus adhiberi. Superioribus illis ferino more progenies commiscetur: hujus beneficio distinguuntur. Intercipies, non dubito, sermonem meum, amantissime Franciscæ, tuasque mihi scintillas injicies. Dices enim, multa nonnunquam urgere, quis p̄b res non statim applicandus ad rem uxoriæ animus videatur. Multa quapropter uxore frui non liceat, qualia nunc tibi accidere commemorabis, qui longa expeditione à propriis abes laribus. Palam quoque affirmabis non de conjugali amore te querere, de quo rectè mecum sentis; nec dubitas aliter ab ullo dici posse, nisi ab eo, cui non bono odia, quamvis bona sit uxor. Fateberis autem illo te calore sollicitum, quo juvenilis animus

Guinf. Barz. Pars II.

r 2

ple-

plerunque solet in vetitum niti, & novitatibus delectari. Itaque, ne de me queri diutius possis, quod ea tantum audieris, quæ nolebas, tandem manu laxiore tecum agam. Equidem in ea sententia maneo, quam paulò ante tuli. Prohibeo quidem, ne te sola pulchritudine incendi patiaris. Quod si virtus, aut virtutis imago ulla, sive illam in conjugata, sive in virgine, sive in vidua suspexeris, ignem medullis infuderit; suavitati credo, quam animo inde percipies, nulla corporis voluptas comparanda erit. Miraberis tunc, scio, quænam ea sit res, quæ tua præcordia penetrat. Non enim manu contrectari, non alio sensu corporeo percipi judicabis, quæ tamen animum perturbatione afficiet, sollicitabit, interius uret: cum interim, etiam si possis, ea carere nolis; hinc rei novitate, ac stupore attonitus, in hos clariores cum altero Francisco, Petrarcha videlicet, tremulâ voce Franciscus crumpes.

S' Amor non è; che dunque è quel ch' i sento?
 Ma s' egli è Amor, per Dio che cosa, e quale?
 Se buona; ond' è l' effetto aspro, e mortale?
 Se ria; ond' è sì dolce ogni tormento?
 S' a mia voglia ardo: ond' è il pianto, e'l lamento?
 S' a mal mio grado: il lamentar che vale?
 O' viva morte, o' dilettofo male,
 Come puoi tanto in me; s' io nol consento?
 E s' io'l consento, a gran torto mi doglio:
 Fra sì contrarii venti in frate barca
 Mi trovo in alto mar senza governo,
 Si lieve di saver, d' error sì carca,
 Ch' i medesimo non so, quel ch' io mi voglio,
 E tremo a mezza State, ardendo il Verno.

Quinquam autem non tibi satis ipse constare vidèris, non mediocritas tamen ex eo amore, illis ipsis ejus primordiis, incrementa suscipies. Ille enim te ad excelsa eriget, ut nec velis pusilla inrueri: ille te mansuetum, ac placidum reddet: ille te liberalem, ac beneficium: ille observantiâ in majores, studio in æquales, faci-

facilitate in minores, gratiosum efficiet: ille te laudis, & gloriæ cupiditate inflamabit. Tu ut amore non impari amati accendas cor, exteriori cultu ornatiores incedes, tu in domestico apparatu, ac sumptu magnificentior, tu hospitalior, tu equorum avium, canum, servorum copiosior eris: tu à Musarum studiis non abhorrebis: historias noscere pulchrum duces, non posse plurimis de rebus & nostratibus, & externis ornatè cum circumstantium attentione loqui, turpe existimabis. Quamobrem accuratius eloquentiæ dabis operam: non in voce, ac citharâ psallendi, non choreas ductandi rationem prætermittes. Agilitate corporis, pugillatoriaque arte cæteros superare studebis. Equi erunt tibi acres domandi, militaribusque exercitationibus infludandum. Nunc catapultâ, nunc tragulâ, nunc ponderosâ silice jaciendâ cum tuis æqualibus contendes, superioribus verò te æquare conaberis. Nunc ex palæstrâ, nunc ex equestribus ludis infatigatus victor abibis. Nunc Serenissimi Regis lateri officiosus assistens, præcipuam ejus in te clementiam promereberis. Si in pugnam eundum fuerit, ante aciem primus impetum in hostem facies. Si attentiores nocturnæ desiderabuntur excubiæ, tu intempestâ nocte custodes pervigil infomnes reddes. Si conscendenda Oppidi alicujus moenia videbuntur, inter primos admovebis scalas. Quid plura? In armis te acerrimum, in victoria clementissimum præstabis. Hæc tamen si, dum amor obsequeris, egregiè te assecuturum agnoscis; nolo tamen credas, hanc satis esse tutam viam, aut planam, quæ ad ea pateat. Plerisque enim locis est ardua, scrupulosa, aspera, locis plerisque nimium præceps, ac lubrica: undique substrata laqueis, tota variis curis, ac suspicionibus, tota sollicitudinibus anxiiis, tota laboribus, suspiriis, cruciatibus, ac periculis circumsecta, incertâ spe, ac læpissime vanâ desuper tecta, ita ut verè dici possit:

Poco ama, se chi'n tal gioco s'arrischia.

sed qui hoc iter ingressus fueris, quoniam cæcum est, errorem ipse tuum non faciliè videbis. Quare aliùm audias oportet, cui neque prudentia desit, neque experientia. Hujus epistolæ initio talem me jocabundus non inurbanè professus fui. Nunc serio cum loquimur, tuo Petrarchæ, velim, experto credas in hæc verba dicenti:

Or so

OR so, come da se il cor si disgiunge,
 E come sa far pace, guerra, e tregua;
 E coprir suo dolor, quand' altri 'l punge.
 E so, come in un punto si dilegua,
 E poi si sparge per le guance il sangue;
 Se paura, o vergogna avvien che 'l segua.
 So, come stà tra' fiori ascoso l' angue;
 Come sempre fra due si vegghia, e dorme;
 Come senza languir si move, e langue.
 So de la mia nemica cercar l' orme,
 E temer di trovarla; e so in qual guisa
 L' amante ne l' amato si trasforme.
 So fra lunghi sospiri, e brevi risa
 Stato, voglia, color tangiare spesso;
 Viver, stando dal cor l' alma divisa.
 So mille volte il dì ingannar me stesso:
 So seguendo 'l mio foco, ovunqu' e' fugge,
 Arder da lunge, & agghiacciar da presso.
 So, com' Amor sopra la mente rugge;
 E com' ogni ragione indi discaccia;
 E so in quante maniere il cor si strugge.
 So di che poco canape s' allaccia
 Un' anima gentil, quand' ella è sola,
 E non è chi per lei difesa faccia.
 So, com' Amor saetta, e come vola:
 E so com' or minaccia, & or percuote;
 Come rubba per forza, e come invola;
 E come sono instabili sue rote;
 Le speranze dubbiose, e' l' dolor certo;
 Sue promesse di fe come son vose,
 Come nell' ossa il suo fido coperto,
 E ne le vene vive occulta piagha;
 Onde morte è paese, e' incendio aperto.
 In somma so com' è inconstante, vaga,
 Timida, ardita, vana degli amanti;
 Ch' un poco dolce molto amaro appera:

E so i costumi, e i tor sospiri, e i canti,
 E'l parlar rotto, e'l subito silenzio,
 E'l brevissimo riso, e i lunghi pianti,
 E qual'è'l m:l temprato con l' assenzio.

Crede & hæc dicenti :

Trionfar volve quel, che'l vulgo adora.
 E vidi a qual servizio, & a qual morte,
 Et a che strazio va, chi s'innamora.

Errori, sogni, & imagin smorte
 Eran d'intorno all' arco trionfale;

E false opinioni in su le porte;

E lubrico sperar su per le scale;

E dannoso guadagno, & util danno;

E gradi, ove più scende, chi più sale:

Stanco riposo, e riposato affanno:

Chiaro d'suor, e gloria oscura, e nigra:

Perfida lealtate, e fido inganno:

Sollicito furor, e ragion pigra;

Carter ove si vien per strade aperte;

Onde per strette a gran pena si migra:

Ratte scese all' entrar, all' uscir erse:

Dentro confusio turbida, e mischia

Di doglie certe, e d' allegrezze incerte.

Confidera, obsecro, singula, quibus non Stoicus Seneca, sed
 amans Petrarcha nos ab eo, de quo quæsiuisti; amore maximum
 in modum revocare videtur; & tuam ita mentem compone, ut
 mulieri, quam natura imbecillam fecit, virum strenuum amari-
 do servire turpissimum putes. Ad superiora verò illa præclara
 opera, & laude digna quæcumque alia, non mulieris, sed virtu-
 tis amore, invitari magnanimum, atque incendi oportere cen-
 seas. In hac te sententia esse volo, quam simul cum iis, qui ju-
 venilis amoris violentiam vel aliquando experti se ab ejus ty-
 rannide subtraxerunt, vel ab inirio usque prænoscentes vitarunt,
 ego supremam huic epistolæ imponens manum, apertâ voce fi-
 deliter, verèque denuncio. Vale. Mediolani quarto nonas Mar-
 tii 1439.

132 GUINIFORTI BARZIZII
GUINIFORTI BARZIZII

JOANNI JACOBO MONTISFERRATI
MARCHIONI

EPISTOLA

Alteri persona accommodata.

Tanto, illustris, & excelsæ Princeps, dolore affectus sum, audito Serenissimæ Reginæ filiaæ tuæ obitu: ut non modò ad abstergendas lacrymas tuas parum me idoneum sentiam, sed neque ad me ipsum consolandum, aliqua ex parte viam inveniam. Cùm enim eo in Dominationem tuam animo sum: ut quemadmodum secundis rebus lætandum semper fuit, ita & casibus adversis acerbè commovear: non possum hoc tuum recens vulnus, quasi in præcordiis meis fixum non sentire, ut cum ipsa per se tam gravi jacturâ angor, tum & doloris, quo te pro tua in hanc filiam pietate perculsum non dubito, magnitudine torquear. Accedit & meorum in te studiorum, consiliorumque execrabilis commutatio. Quo enim animo, ut alia præteream, quo animo: qui operam dederim, ut filiam tuam in ejus Regnum comitarer, si per hostium indulgentiam id licuisset: nunc me esse credendum est, cùm ad tui luctus societatem vocor? Quam mente, cum reliquam illam tecum saltem aliquando ad Dominicum sepulchrum navigandi, filiamque tuam suo in Regno, quâ prætereundum fuisset, vivendi spem intempestivâ istâ morte interceptam video? Sed erigendus mihi est animus, excitandæ sunt vires, instaurandum ingenium; & quem æquè propinquum summo dolori natura esse non patitur, ipse aliquid tibi remedii, si non ad illum profus ejiciendum, ad moderandum saltem, ac remittendum afferre valeam. Se itaque ad te consolandum primo loco ostendit, atque offert, qui mentem adhuc meam occupatam tenet, mœror: ut & tui luctus me socium declarer, & plurimos esse commemorem, qui hoc idem, alii tibi necessitudine conjuncti, alii fide obstricti, alii amore devincti, alii veneratione devoti agunt: quorum, & pietas inter lacrymas suas futura

futura sit, & amplitudo, atque auctoritas modum ipsis lacrymis præfinire possit. Ea est enim mœoris natura, ut quò pluribus est communis, quò se in plures hominum status, quò latius in Provincias, ac Regiones plures diffundit, eò magis in singulis remitti soleat. Cum verò ad prudentiam tuam, cum ad animi firmitudinem cogitationes conféro, longè majora mihi, & digniora de animi ipsius tui æquitate promitto: quem si fortè veheinenter & jacturæ magnitudo, & paterni affectus vis discussit, non diutius abfuturum credo: quin ratione in consilium adductâ, factis porius, quæ nulli ætati parcunt, & Divinæ voluntati, à qua bona sunt, quæcumque prodeunt, parendum, quàm tuæ in liberos pietati obsequendum putes; & qui modestiam secundis rebus, qui adversis constantiam animi semper tenuisti, nunc in filia unius amissione, vel ad æternum potius Regnum migratione Principem non minus te esse memineris, quàm patrem: ut cum paternæ humanitati primos concesseris impetus; heroicæ magnanimitati aditum latiore permittas. Ad hæc, ut non temporis diuturni lapsu te duci expectes, sed magnitudine animi infurgas, sapientissimè Princeps, qua in te sum fide, peto, atque oro. Si lacrymis in hanc lucem revocari: si recuperari pecuniâ, si arte ulla, aut ingenio: si denique vi, atque armis reduci ad nos filia tua posset; nullum prætermitteretur officium, quod ad eam rem spectare videretur; neque hic de me tantum loquar: incredibilem videres eorum multitudinem, qui tuâ causâ propè in lacrymas se resolverent: qui patrimonia sua profunderent: qui omnia diligentissimè pervestigarent, atque experirentur: qui denique nec labores ullos subterfugerent, & quamvis horrenda, impigrè subirent pericula. Nunc, quando nullâ humanâ ope tibi reddi filia potest, satius est aliquando conticescere, quàm diuturnâ lamentatione, simul & contumacibus adversus Deum similes fieri: & eos, qui magis sua danna lugent, quàm amicorum lætantur commodis, imitari. Quorum ab altero cum tua in Deum religio abhorreat: alterum à magnanimitate alienissimum sit; haud temerè in tua constantia conquiescere incipio. Igitur, ei ne diffidere longâ oratione videar, finem verbis facio: unum illud adjiciens, nihil in me esse, quod non ad recreandum animi.

f. mun

Guñif. Barz. Pars II.

mum tuum studiofiffimè fim collaturus , quacumque in re meum Dominationi tuæ officium acceptum fore fenfero . Mediolani decimo oétavo Calend. Februarii 1441.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CONSTANTIÆ VARANÆ

S. P. D.

Quid mihi , aut tecum , Latinarum virginum decus , ac splendor , aut cum Principibus magnanimis parentibus tuis , ut literas ad te dare non dubitem ? Ullo ne vel tuorum in me beneficio devinctus , vel in eos officio meo notus , atque acceptus fim illis ? An verò tibi unquam studiorum , quibus apprimè flores , vel socius , vel minister fui ? Equidem nec nomen apud vos meum auditum exiftimo . Sed me rapit , rapit , inquam , admiratio tui , incitatque præcipuus in Nationem , atque in fæculum hoc noftrum amor : ut & tuæ virtuti gratuler , & pro laude fingulari , qua Italiam , qua hæc tempora , quæ vitam noftram vehunt , illuftras , immortales tibi homo Italus gratias agam . Nuper enim ex Joanne Meltio , homine ut magnificorum tuorum parentum obfervantiffimo , ita & veritatis amantiffimo , ad me perlatum ejus Orationis exemplum legi , quam tu non finè audientium ftupore , ut ille teftatur , (neque aliter credi poteft) apud Marchioniffam Blancam Mariam Sereniffimi Ducis Domini mei filiam habuifti : à cujus lectione cum me verborum ornatus , atque fuavitas divelli non finit , tum ingenii tui promptitudo , atque alacritas in ipfo Orationis ingreffu haud obfcure expreffa mirificè me delectat . Sed quid de inoderatione tua dicam , cum & ampliffimas Blancæ Mariæ laudes , quibus locupletari longè latèque Orationem poffè intelligebas , ita complexa fis : ut neque omnino præterniffiffe videaris , & tu ab affentationis fufpicionem remotiffima haberi jure debueris ; & dolores tuos , vel potius adverfos cafus (nam quod eft constantiæ tuæ , nullam , ut conjecturam ex hac Oratione facio , dolori fedem in te , Conftantia , reliquifti) cum eos cafus fignificari caufa poftularet , ita præter expe-

expectationem, ut opinor, audientium & jacturæ magnitudinem, atque acerbitatem, & muliebrem naturam cogitantium attigeris: ut cum illos commemorares, nemo tamen queri posset, inter læta convivia lamentationes lugubres immiscuisse. In quo mihi visa es puellares vix egressa annos, ac nondum adolescentiæ limen transvecta, nonnullos hodie multa exercitatione, ac longo dicendi usu Oratorum nomen adeptos, oratoriâ prudentiâ superasse. Maluisti enim, quid personis conveniret, quid temporis, quid loco, non quæ rerum copia, quæ verborum se offerret ubertas, spectare; atque ita ad causam accommodasti, ut neque desideraretur in te elocutionis splendor, cujus tibi, ut video, facultatem & ingenio, & studio peperisti: & inveniendarum rerum, tum earum delectus habendi, denique & disponendarum ratio, quæ maximè consilio, & prudentiâ constat, clarissimè eluceret. Cum vero ipse mihi ante oculos cogitatione propono virginem annos quatuor & decem natam, suavi ad pronuntiandum voce, & explicatâ linguâ, honestissimo vultu, & composito ad actionem decentissimo gestu, modum inter virilem animi præsentiam, & virginalem pudorem magno in conventu Principum tenentem: quæ una, tacentibus cæteris, graviter, & ornate loquatur, in cujus unius faciem omnium oculi, atque animi intenti sint, à cujus ore omnes auribus pendeant: quid mihi tandem in mentem venire putas? quas & laudes, quas laureas decernerem, cum te fuisse à Joanne Meltio scribente didicerim? Irascor equidem mihi, qui non tantâ sim eloquentiâ, ut satis dignum de te præconium & apud externos Reges, atque Nationes, & in omnem posteritatem me transmittere possem confidam. Sed conabor aliquando, ut spero, & quantæ in hoc genere meæ sint vires, experiar. Nunc, quod nullo pacto tacere possum, gratulor tibi, virgo illustris, & tam nobilis, atque inusitati in muliere doni à summo Deo in te collati compensatione, ut damnorum tuorum memoriam lenias, quacunque humanitate sum, moneo; gratulor & tuis omnibus, quibus incorruptibile ornamentum affert adolescentia tua: præsertim autem optimo quidem jure gratulor inclytæ illi Baptistæ ex Monteferretio maternæ aviæ tuæ: quæ cum humanitatis artium periti-

tissimi judicetur, eloquentiæque suæ monumenta permulta confinxerit: nullum pulchrius, nullum certius, nullum majori sibi gloriæ futurum optare potest, quàm ut te neptem virtutis suæ, quasi simulachrum quoddam relinquat. Quas verò tibi gratias debeam: nec debeam solus ego, sed debeat omnis Italia, debeat omnis hæc ætas, faciliè constabit; si consideraveris, quanta sit Italiæ prærogativa, ejus etiam fœminas doctissimis cæterarum Nationum viris ornatè, appositèque dicendi ratione præstare: quanta huic ætati consolatio, quando priscis Oratoribus ex nostris par nemo reperitur, temporum saltem illorum fœminis haud inferiores nostras literarum cognitione, & eloquentiæ facultate evadere. Quare & illud perspicere planè liceat, non hominibus nostris ingenia, non voluntatem ad optimas artes: sed honorum præmia, quibus ad studia incendantur, sed magnarum, ac difficilium causarum disertè agendarum morem excidisse. Quantas itaque me tibi debere gratias intelligo, quæ nobis hæc perfecisti, tantas & habere tibi persuadeas, velim: agendarum autem nullus vitæ meæ dies finem videbit; nam & animo te insculptam geram, quam velut humani ingenii Platoniceam ideam effinxi mihi: & quoties in contentionem de iis ventum fuerit, qui dicendo valere existimentur, semper te singulari laude dignam prædicabo, quæ tam tenerâ ætate mira de te & indicia, & experimenta dederis. Illud postremo loco à te peto: quanquam hortatione mea non eges, sed fidei plenus loquor: ut quæ proprio nomine Constantia nuncuparis, constanter in iis studiis perseveres, in quibus hætenus occupata non solum puerilia rudimenta deposuisti, sed ætatis maturioris, ac robustioris sexus ornamenta, insigniaque sumpsisti judicaris. Quod cum diligentissimè ages, gratissimum erit, si te mei non immemorem esse cognovero. Vale, & si Minervam non impurus homo appellare sum ausus, æquo id animo, ac benigno perfer. Mediolani quarto nonas Junii 1442.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
JACOBELLO MALABARBÆ

S. P. D.

Proposueram animo, Pater optime, nullas ad te literas dare, antequam certâ mihi quâdam ad scribendum materies digesta esset: quæ & observantiæ in te meæ nulla ex parte remissæ testimonium aliquod non obscurum afferret secum, & te minime ab assidua tua in Deum mentis intentione revocaret. Sed vereor ne, dum studeo nimis sanctas, ut ait ille, parare nuptias, diemque ex die duco, posthabuisse meum; atque ex eo quidem id gerere officium videar, quod non nisi ab homine vel ingrato, quem potius in tantis beneficiis impium dixerim, vel immemore; qui certè etiam ingratus habendus est, prætermitti possit. Quamquam, & tua lenitas animi, ac mansuetudo, & conscientia mea non mediocriter adversus ingratitude suspicionem me consolatur; & nonnullæ à me literæ ad Joannem Laurentium fratrem datæ, quibus ei mandabam, ut me apud humanitatem tuam excusaret, planè docent me, non solum teneri memoriâ tui; sed etiam sollicitari interdum, graviterque, ac moleste id ferre silentium, quod mihi nonnisi eâ, quam dixi, lege rumpendum putabam. Objurgavi itaque me ipse sæpius, cum tuus in nos sanctissimus amor obversaretur ante oculos: qui eò majus, non dubito, quotidie incrementum suscipit, quò ardentius in Deum charitate accenditur cor tuum, atque inflammatur. Meque ipsum nonnunquam inhumanitatis coargui, quòd sinerem animum fortasse tuum vel aspergi mœstitiâ quadam, vel admiratione suspendi, vel inani desiderio tangi: qui nihil de me, de sorore tua, de filiis nostris cognosceres ex literis ad te meis. Nam ut mihi persuadeo, quos partim naturæ vi quadam, partim benignitate tua, ac spontè olim tibi charissimos fuisse immortalibus in nos beneficiis comprobasti; nunc unitatem, quæ nobis est tecum in Christi corpore, multo apertius, quàm cum una nobiscum hæc inferiora incolebas, intelligens, perfectique amoris gustu edoctus, qui omnem sensum exsuperat, animæ tuæ partem habendos,

dos, curandosque existimas. Objurgationes ego profectò meas, tanquam gravis alicujus censoris notam, reprehensiones tanquam severi judicis castigacionem timens, causam omnem hanc meam ad te mitissimum non censo rem, aut judicem, sed patrem defero. Quid de me adhuc senseris, ipse tibi conscius es. Quid sentiendum fuerit, causa ipsa ex iis, quæ dixi, satis cognita judicatur. Denique statue quem mihi apud te in amore locum servatum. Ego aliquid scripturus tandem, quando neque de rore Cœli, quantum oportuit, suscepi, neque pinguedine terræ, ita à fructu frumenti, vini, aut olei repleta quasi adipe est anima mea, ut eructare posse confidam cor meum verbum bonum; quid epistolæ committam, quibus eam rebus infarciam, ne inepta in sapientis conspectum prodeat, ne insulsa, vel potius dicaui, ne boni omnis humoris carens, ac penitus arida in mensam Domini ad Angelorum convivium perferatur, non habeo: nisi fortè inter exponendum querelas temporum meorum apud mei amantissimum, qui me gratiâ, & auctoritate consolari, qui ratione, & sapientiâ confirmare possit, etiam Dei providentiam, expromptaque ejus, omni tempore, tum prævenientis in benedictionibus dulcedinis magna præsidia, tum in necessitatibus non deserentis multa suffragia recensenda desumpsero. Sed hanc quoque temporum meorum quasi fabellam quandam multiplices, ac propè innumerabiles, si ab utero matris meæ repetatur, casus, ac veluti fortunæ ludos continentem, silentio satius est præterire: ne ubi & figmentum, imbecillitatemque meam, & Dei dona sempiterna gratiarum actione dignissima, agnoscere animo submissio debeo, videar ipse mihi ullam arroganter gloriam quæsisisse. Breve tamen quiddam non multis perstrinxisse verbis liceat. Meum hoc, in quo tam variè jactatus sum, vitæ curriculum, quasi ludum quandam, ac scholam fuisse, ex qua his undique aures meæ vocibus personarent: non habere nos hic Civitatem permanentem, sed qualiscumque ea esse potest: homini sapienti, & forti omne solum esse patriam: divitiæ si affluant, non esse cor apponendum, nec ulla in optimis numeranda, quæ invito eripi possint, neque fidendum secundis rebus, nec adversis desperandum: nihil esse putandum malum, à quo turpitudine absit; diligentibus enim

enim Deum omnia cooperari in bonum: non innitendum prudentiæ nostræ; sed ad Deum referendum de rebus nostris, jactandas in eum curas nostras, suscipienda ex eo consilia. Nullum studium ad auram popularem captandam poni oportere, quod neque consilium in vulgo, neque ratio sit, neque discrimen; sitque populus iniquus dignitatis iudex, qui non delectu aliquo, aut sapientiâ, sed impetu sæpe, & cæca quadam temeritate ad iudicandum ducatur. Nullum posse filiis patrimonium majus queri, ampliorem nullam hæreditatem relinqui eâ unâ, quæ cum ingenii eruditione, liberaliumque artium doctrinâ, tum cæteris animi bonis, & honesta vitæ institutione constet. Qui mortalis ullius vel pollicitationibus, aut promissis, vel ipsius etiam beneficentiæ quamvis in multos perspectæ opinione ducatur, hunc umbram quandam sequi: qui quotidie ex crastino pendeat, huic nullum vel mediocriter jucundum in vita diem videri posse. Si cui pro meritis minus respondeatur, æquo animo ab hoc ferendum, plus apud se officii residere. Omnia, cum à vero, simplici, perfecto Dei cultu discessum est, vanitatis plena inveniri, ut tamen si detestabilius id in quibusdam judicari oporteat, innumeri tamen dici possunt homines mendaces. Quæ quisque vocatione vocatus sit, in ea & fideliter, & constanti animo, & cautè ambulandum, semperque vigilandum: resiliendum, si quid offensum: redeundum, si quid aberratum fuerit. Humanos casus virtute inferiores habendos: nullo casu, nulla vi ab officio recedendum. Si Mundus nos oderit, versandum semper in mente, quomodo Christum Dominum, perfectæ bonitatis hominem odio habuerit: quibus eum ludibriis Doctorem vitæ veracissimum acceperit: quot convitiis honestissimum omnium, contumeliisque affecerit: quanto denique cruciati, & quàm turpi morte innocentissimum è medio tollendum curaverit. Quæ certè meditatio verum mihi, vel maximum affert solatium ad eas animo non abjecto ferendas, quibus jugiter ita premor, & interdum penè prosternor, fortunæ injurias. Etiam si nulli extarent Philosophorum codices, nullæ literæ, nulla præcepta, potuit tamen in hanc me cognitionem ducere varia ipsa, & multiplex jactatio mea. Sed omnis huc recidit hujus doctrinæ summa, vel æquo, vel forti animo ferendam me-

am

am iniquam sortem . At ego máluiſſem mihi ad magnas , atque præclaras gerendas res , quam aliquando oblatam putavi , opportunitatem dari . Sed auribus , ut video , lupum tenui , & lubricam anguillam caudâ prehendi . Nec tam eâ mihi datæ fuerunt ad magnificum uſum facultates , quas opraveram , quàm vel ad deſiderium magis acueudum monſtratæ , vel ad dolorem exasperandum ſubtractæ videri poſſunt . Longè tu & felicius , & ſapientius , qui nihil ſine ſimulatione inter homines , pauca ſine infidelitate tranſigi animadvertens : qui variam , commutabilemque rationem vitæ , qui fortunæ volubilitatem videns : qui quantis curis , laboribus , impenſis non ad præmaturum tantum interitum , ſed etiam ad æternam mortem unusquiſque ſibi ut minime incers putatur , ita maxime ruinam in hac cæcitate communis vitæ moliatur intelligens : qui tum urgentibus naturæ neceſſitatibus , tum morum , inter quos degendum ſit , pravitate ingruente , vix naufragium à quamvis peritiſſimo gubernatore , diligentiffimoque vitari poſſe prænoſcens , procul ab ætuoſo hoc ipſo , in quo fluctuandum fuiſſet , atque adeò conſiſtendum , immò fortaiſe pereundum , mari , relictis retibus profugiſti ; & te in editum , ac ſupra omnes tenebroſi hujus acris tempeſtates , atque procellas extantem locum recepifti : ubi pro caducis poſthabitis firma , pro corruptibilibus æterna , pro terrenis Cœleſtia , omnibus fortunæ minis ſubtractus , etiam in carne mortali immortalis mente ſecurè poſſideas , ſecurè , inquam , minime videlicet perturbationis illius metu ſolicitus , quæ extrinſecus oboritur . Nam à dimicatione adverſus ſpiritum , quin ad eam inſtructum ſemper , atque paratum eſſe oporteat , eximo nemiſem : quippe cum Jeſum Dei filium hominem factum , ab omni peccati contagione remotiſſimum : cujus quantum exaltati ſunt Cœli à terra , tantum exaltatæ erant cogitationes à cæterorum hominum cogitationibus : videam ductum in deſertum , & poſtquam jejunaviſſet quadraginta diebus , tentatum à diabolo ; Paulum quoque vas electionis de ſe ipſo dicentem audiam , ſibi eſſe datum angelum ſatanæ , qui ipſum colaphizet , ne revelationum magnitudine extollatur . Hieronymum non adducam huc loci ſeſe acculantem , quàm diutiſſimè in eremo inter ſerpentes , & ſcorpiones verſatus ,

tus, qui oblitus longa defuetudine comedere coctum quicquam: qui jejuniis, flagellis, durissimisque aliis castigationibus, pelle mutata, velut Æthiops factus, etiam interesset Romanarum puellarum choreis. Duo à me commemorata exempla satis unumquemque & monere, & excitare debent, & confirmare. Nam Jesus, quem non mundissimum, sed munditiam ipsam omnia mundantem, sine qua mundum est nihil, appellare debemus, immundus à tentatione non fuit. Paulo autem Apostolo & periculum imminebat, ne ascenderet in cor altum, neve efferrentur oculi ejus, ne denique elatus animo arrogaret sibi gloriam Dei; & adeò vehemens tentator affuit, atque acer, ut illi pro restringendo libidinis fomite, quo, tametsi in igne positus noluisse ardere, urebatur tamen, ad Dominum tertio rogandum humanis diffuso viribus confugiendum fuerit. Sed quanta est pugnaturis fiducia, non dubitantibus præsto esse Dominum invocantibus eum in fide, ac veritate: quanta certantibus alacritas, qui credant præmia Dominum victoribus præparasse, quanta neque oculus vidit, nec auris audivit, nec illius ipsius lingua explicare potuit, qui in corpore ne ipse suo, an extra corpus raptus ea spectaverit, non est ausus affirmare. Quàm suavis, ac dulcis esurientibus, sitientibusve refectio, qui non in solo pane vivant, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei, cujus & calix inebrians quàm præclarus est? Quæ fatigatis, laborantibusve recreatio, cum Dominus supponit manum suam, ne si ceciderint, collidantur? Qualis jam prope interdum deficientibus consolatio, cum ad cor conversi vocem interiori aure acceperint de Cælo dicentem: sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur. Videor profectò, ut quod nuper tibi parcius putavi, nunc plenissimè delatum me animadvertisse significem, videor, inquam, ipse mihi verè esse dicturus: si non tranquillitatem, securitatem certè nulla in parte vitæ tibi, tuique similibus deesse, quibus altissimum in se refugium, quò malum non accedat, nec appropinquet flagellum, posuerit Deus; mihi verò, & cæteris, quibus non est integrum, quem tutissimum videamus, portum petere: quos vel uxor, & liberi divino, humanoque jure devinctos habent, vel univèrsæ Reipublicæ salus, aut patriæ sanctissima charitas impli-

Guinif. Barz. Pars II.

t

catos

catos tenet, expectandum est in hac lacrymarum valle: ut qui in altis habitat, & humilia respicit, suscitetur à terra inopes, & de stercore erigatur pauperes. Hæc ad te Pater, ut tu, fratresque tui: quibus sub devota obedientia est perquam jucundum cohabitare unius moris in domo, atque ambulare in ea cum consensu, quando longè melius salutis vestræ, ac securitati consulueris: etiam pro me, pro vestra sorore, pro filiis nostris oretis Deum, ut faciat nobiscum signum in bonum, detque ita per temporalia transire, ut non amittamus æterna. Nihil à me aliud hac epistola expecta Pater. Vale. Ferrariæ sexto Idus Februarii 1443.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CONSTANTIÆ VARANÆ

S. P. D.

NON conabor, magnanima virgo, verbis exponere, quanta me lætitia invaserit, cognito vestro in Tetrarchiam istam reditu glorioso: tum quod minimè ad id verborum copia succurrit mihi, tum quod temporis angustia premor, ac vereor, ne simile accidat, quale superioribus diebus: cum illustrissimi Principis, ac Ducis Domini mei literas ad vos subsignandas eâ horâ accepissem, qua profecturus ad vos tabellarius jam ad conscendendum equum accinctus dicebatur, ut nullum mihi reliquum ad scribendum spatium viderem. Velim tu ipsa quàm rectè de meo in vos animo, qui certè deditissimus est, iudicas, tam magnificè quo in vestra hac felicitate afficiar gaudio, sentias. Confirmet hæc Deus, quæ operatus est in vobis, nec diuturna solùm, sed perpetua esse concedat. Immortale meum est, optima ut ad vos semper affluant, desiderium. Tu me commendatissimum apud constantes dominas matrem, & amitam, apud Deo dilectos fratres, qua es benignâ in me voluntate, reddere stude. Vale Musarum eò magnificentior hospes, quò pinguiori, splendidiorque fortunâ restituta es: Mediolani quarto Idus Aprilis 1444.

GUI-

GUINIFORTUS BARZIZIUS.

GALEOTTO BEAQUÆ

S. P. D.

Quod magnos rebus arduis adeundis, atque superandis conatus adhiberi oporteret, non eram nescius; nondum novis aut implicandum cogitationibus, aut agitandum curis animum tuum putavi. Nunc quoniam designatam provinciam, Superis approbantibus, feliciter iniisti, nec ingenii tui diffido viribus; non dubitabo pro meo & in te amore, & pro te studio in magnam te consultationem vocare, meamque, si Deus dabit, ut in rem opitulari possim, fidem, operam, diligentiam polliceri. Visus es mihi superioribus diebus ab re uxoria non abhorrere. Ego verò, si cohortante egeres, non id solum decere, sed vix sine reprehensione ab homine contemni posse, qui vitam sibi inter cives degendam constitutum habeat, multis rationibus, divinoque, atque humano jure docerem. Sed multis apud te suasionibus opus esse existimo. Itaque nullis verborum ambagibus me insinuabo in causam. A te peto; si te purè à me, si verè sinè simulatione amari putas, si non me aut omnis consilii inanem, aut præcipitem ad res gerendas ferri arbitraris; rescribe, quæ potissimum in deligenda uxore spectanda existimes. Nemo quidem adeò est aut arrogans, aut stultus, qui si paulum se collegerit, omnia in uxore expetenda se assecuturum speret. Dos, forma, ætas, nobilitas, affinitates, honorum, & commodorum in diversa & tempora, & loca, in varios fortunæ casus adinivcula; spes generosæ prolis, virtus multiplex in virgine, tum ad vitæ jucunditatem, ac perennem concordiam, tum ad rem familiarem gubernandam, animumque viri multis eximendum curis, tum ad ea, quæ Dei sunt, pudicè, ac sanctè custodienda, hæc si in deligenda uxore ponderari debent; si quid præterea expetis aliud, quis tibi ad singula animus, quidve è singulis, si non ea omnia præclare se ostenderint, sis remissurus; intelligere ex te cupio. Difficilis, fateor, est rerum alienarum cura, sed tuas cogitationes non extimesco: qui ubi de tua dignitate, de commodis agendum fuit, nunquam vidisti me expectare; ut moneres;

Guinif. Barz. Pars II.

t 2

sed

sed ultrò habuisti studiosum tui. Rectè me, atque officio ad hæc motum, si te mihi permiseris, aliquando intelliges. Vale, & Dei Numine invocato rescribe. Mediolani sexto Idus Maji. 1444.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
PIO II. SUMMO PONTIFICI

S. P. D.

Non verebor, Sanctissime Pater, ne vel nimium multa ipse mihi tribuere voluisse, vel parum justis excellentissimæ tuæ Dignitatis æstimator fuisse videar; si te summum Sacerdotem, ac Pontificem maximum, cujus adeundi facultas non absit; atque eum quidem, qui cum optimis artibus omnibus, ac disciplinis diutissimè ante Pontificatum clarueris, tum eloquentiâ in primis, maximâque dicendi copiâ, & vi habitus sis illustris: ego privatus homo literis appellem, quasi vel inter innumerabiles gratulationes, quæ publicè à sublimioribus Orbis terræ Potestatibus undique ad te confluant, verba à me non impudenter misceâi posse existimaverim; vel ea, de quibus est gratulandum, non intelligam ex eo genere esse, quod incredibilem, atque immensam dicendi ubertatem, ac divinum quoddam ingenium desiderent; vel parum mihi superioribus fuerit perspecta temporibus & gravitas tua, & consuetudo, atque natura, ut rectè agendi studiosissima semper, ita ab omni ambitione quàm remotissima, hanc omnem excutit à me verecundiam, & veteris benevolentia tuæ ab nridissimo studiorum honestissimorum fonte profectæ recordatio, & recentioris humanitatis, atque humanitati conjunctæ benignitatis illius memoria, qua in Germania paucis ante annis in me fuisti: clarissimus ea tempestate Episcopus, primum cum in publico Principum Romani Imperii conventu difficillimis, iisque adinodum dubiis Catholici populi explicandis, constituendisque rebus præesses: iterum cum ego inde ad Cæsaris Serenitatem Orator ab obsequentissimo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ filio, ac Principe illustrissimo Borso Estensi Mutinensium Duce profectus me contulisset, ubi maximæ quæque res Imperii te in primis auctore gerebantur. Hæc recogitantem, ut pleraque alia hoc loco missa faciam, ingens me fiducia capit, quicquid

ab

ab humilitate mea profectum in sublimitatem tuam fuerit, non impudentiæ id ulli, sed officio adscripturam sapientiam tuam: quicquid prætermisissimum, æquissimo id quoque animo in bonam partem relaturam. Quid est ergo, Beatissime, Pater, quod epistolæ in tuum usque conspectum, etiam beatis Spiritibus varendum, penetraturæ committendum putem? Admonet me certè ratio, ut tibi gratuler, cujus in omnes humanitati amorem in me, benevolentia, ac benignitati gratum animum, ornamentis ingenii testimonium, virtuti laudem, auctoritati observantiam hæcenus libentissimè præstitisti: deinceps religiosissimè cultum exquisitissimum, atque honorem divino proximum redditurus. Gratulor itaque tibi, quod virtutis tuæ, quod studiorum, periculorum, laborum toties pro salute publica susceptorum cumulatissimè habita sit, quæ amplissima haberi potuerit, ratio: quod summus tibi honos tributus, quod excellentissima in te Dignitas, suprema auctoritas, plenissima potestas, Dei optimi maximi consilio, hominumque & sapientissimorum judicio, & omnium consensu delata sit; atque ut intelligas, non me vel falso, vel incerto gaudio duci, gratulor tibi secundum cor tuum. Sic enim mihi persuadeo, cum sacrosanctum diadema illud oblatum esset capiti tuo imponendum, non te id statim cupidè recepisse præclarissimum summi honoris insigne, ac potestatis humanæ excedentis modum; sed animo prius concepisse innumerabiles curas, ad quas vocare, prævidisse labores, considerasse pericula; denique & onus omne tum ovilis tuendi, tum longè maximè servandarum ovium, quod humeris tuis imponeretur, subtilissimè perpendiffe, non sine horrore quodam immensæ altitudinis, ad quam te extolli videres. Itaque maximum quidem in modum Beatitudini tuæ, sed verè ut fides mea postulat, gratulor, non ideo tantum, quod eminentissimè in sede sis collocatus: quod tibi sit rerum omnium ad bene in tanto culmine, beatèque vivendum facultas, & copia: quod tuum sit Imperia constituere, Regnorum controversias dirimere, Regna ipsa conferre, jura describere: tuum sit ad diversos in Ecclesia honorum gradus alios, atque alios promovere, alios item Provinciis gubernandis, alios administrandis rebus aliis præficere: quos volueris pau-

pauperes ditare, sordidos honestare, obscuros clariores reddere: tuum sit, inquam, tuum divinorum Sacramentorum omnium conferendorum potestatem, quibus visum sit, facere, immortalesque animas, donec corporum claustris continentur, & solvere peccatis illigatas, & ligare solutas: qua una re non solum mortales ceteros, sed etiam Superos Filio Dei proximus antecedis. Hæc enim, etsi pen magna sunt, parum tamen firma per se, nec satis idonea censes ad veram pariendam gloriam, Sanctissime Pater: quæ etiam in eum conferri potuisse intelligis, qui vel ad ipsa sustinenda longè esset impar, vel ipsis & uti posset, & abuti. Sed alia quædam ad hæc accedunt, immò antequam hæc evenirent, in te fuerunt: quibus efficitur, ut verè tibi, ac soli gratulari liceat. Non enim verendum est, ne hic honos, tametsi affert onus, quantum probè intelligis, tibi gravis possit videri: qui & optimis semper studiis deditus, ac nobilissimarum artium scientiâ, rerumque multarum peritiâ, quasi accuratâ quadam, eaque ad res gerendas accommodatissimâ suppellectili instructus, in variis occupationibus amplissimo viro dignis ætatem egeras, & si quando tempus ullum tibi vacuum ab illis fuit, non minus otii rationem, quàm negotii habendam putaveris. Neque est expectandum à te, ut quod vulgo de aliis dici solet, Magistratus virum ostendat. Ipsa enim satis, ac super spectata est continentissima tua, atque integerrima vita, per omnes gradus perpetuo sine ulla offensione cursu ad summum culmen perducta, non per alterius injuriam, aut incommodum, sed innumerabilibus tuis officiis in omnem Ecclesiam, ac populum Christianum, tam privatis in singulos, quoscumque tuo officere beneficio poruisti. Tuque is es, cujus non ambitioni, à qua semper abhorruisti, beneficium; sed virtuti, sed sapientiæ, sed sanctitati dignissimum testimonium ab amplissimo, qui sub Cælo sit, Ordine est tributum. Animadverto præterea felicissimâ hæc electione materiem tibi quàm uberrimam suppeditari ad eam gloriam, quam veram inter mortales contingere posse homines sapientissimi tradiderunt; siquidem ea est illustris, & pervagata magnorum, vel ipso civis, vel in Reipublicam, vel in omne genus hominum fama meritorum. Video quoque ad immortalitatem nomi-

nominis plurimas tibi opportunitates offerri; intelligo ad æternitatem beatæ vitæ præberi tibi quàm maximam facultatem. Quæcûq; persequeretur singula, ac docerem, non ea me, ut libet, confingere vel amore deceptum, vel desiderio sollicitatum; sed ea neque egent confirmationis ullius; apud te præsertim; qui te optimè nosti, metirisque omnia prudentiâ tuâ: & ego ad te scribens non minus debeo considerare, quid castissimæ tuæ aures de te ipso admissuræ sint, quàm quid virtutibus debeat. Ita clarissimas complures laudes, quas singulares, ac proprias Æneas transmisit ad Pium; tui observantissimus, ne quid offendant, præteribo; meque ab hoc gratulationis nondum satis explicato loco cò securius absolvam, quò mihi magis de tua æquitate promitto, te, qui tibi es optimè conscius, in hoc facillè consensurum, & plurimas, & maximas, & justissimas mihi esse causas tibi tuâ causâ gratulandi. Sed cùm tibi gratulor, tum verò naturæ præ incredibili, quæ ad me pervenit, lætitiâ, nec debeo negare, nec possum: quin ipse & mihi quasi peculiari ovi tuæ, & Principi meo Francisco * invicto, ac præstanti Mediolanensium Duci: Duci, inquam, illi, quem unum Sedes Apostolica magnanimum propugnatorem, & acerrimum quietis suæ vindicem; quem sui observantissimum filium tua Sanctitas habet: denique & universæ Reipublicæ, quam græco vocabulo catholicam Ecclesiam dicimus, gaudeam, tanto in nos Dei bonitate, ac providentiâ collato munere: qui Pastorem nobis dederit, qui tutorem, qui patrem, de quo sperare omniâ liceat, quæ hoc maxime tempore precibus, ac votis imploranda fuissent. Eum enim dedit, qui semper eâ fuit modestiâ, ut verendum non sit, ne vel hoc in summum fastigium ascensu, vel eventis ullis, quamvis secundis, extollat cor suum: ut vel ambulet in mirabilibus supra se, eaque negligat, quæ humilitatem Christianam, simplicitatem sapiant: vel quemquam sive humilem, atque abjectum; sive infirmum; aut quamvis morbosum, modò ne desperata sit penitus ejus salus, vel fastidiat, vel contemnat. Eum dedit, qui cum dignitatis gradu unus esset de multis, qui paternâ ita se in omnes charitate effudit,

mani-

* Franciscus Sfortia.

manifestis sæpe indiciis declaravit : ut nunc non sperare , sed exploratum habere debeamus , patrem omnium factum eo fore affectu , ut jam non compatiatur laborantibus , sed omnes ipse , si fieri possit , ærumnas , omnes calamitates , omnia mala in se unum transferre , atque unus pro omnibus pati vehementer cupiat . Eum denique dedit , qui dudum ea prope divini ingenii signa in longè ante prævidendis rebus : ea constantis animi argumenta in dubiis adeundis : ea diligentiae in magnis gerendis , solertiae in impeditissimis celeriter explicandis , sapientiae in difficillimis ex sententia conficiendis documenta præbuit , ut animadvertere planè liceat , summum ejus Pontificatum non casu incidisse in tempora hæc turbulenta , & ingentium cladum , & atrociorum minarum plena ; sed ab æterno prædestinatum à summo Deo , atque in ea ipsa collatum tempora , ut is præesset , qui & tantis malis quàm maximè vellet occurrere , & optimè qua superari possint ratione teneret . Jam verò mihi & Dei ultionem his corruptis moribus metuenti , & tempestatem obortam , atque adventantem , quasi è specula quadam prospicienti , maximam spem immensa hac honoris , ac potentiae ad virtutem , sapientiamque tuam accessione excitari sentio : qui rebus sacris Pontificem sanctissimum ad divinum ornandum , atque augendum cultum , placandumque Deum : qui personis , per quas sacra ipsa administrari oporteat , Episcopum vigilantissimum ad eorum considerandas vias , dirigendos pedes , dijudicanda opera , exercendam pro cuiusque viribus virtutem , atque industriam : qui laboranti naviculæ Petri gubernatorem peritissimum , populoque omni , qui in ea sumus ; sed iis maximè , qui primos impetus procellarum pectoribus suis excipiunt , & ducem maximum , tanquam alterum Moysen de Cælo demissum , & sapientissimum Patrem divinitus datum intelligam . Hoc nos munere ab optimo maximo Deo donari , his præfidiis muniri , quantum nobis fuerit opus , neque ego facile pro rei magnitudine dixerim , neque hic dicendi locus , ut id enitar , vel postulat , vel admittit . Nam & ipse quosdam mihi quasi limites præscripsi , Beatissime Pater , extra quos apud te versari in tua laude non liceat ; & ita epistolæ huic inoderari debeo , ut quæ ad significandam lætitiâ incredibilem scribitur , ea neque
ad

ad detestanda vitia sensum transeat, quibus depravata rectè vendi norma nunc à te, si unquam ab ullo, neque correctionem acceptura est, neque ad deplorandos casus delabatur, quibus hoc nostræ Reipublicæ corpus debilitatum, laceratum, & mancum ad interitum magis quotidie ruit : & ruit, quod tristissimum est, videntibus nobis : ruit ; quod miserum est, patientibus nobis : ruit, quod turpissimum est, ita negligentibus nobis, ut non obscure consensisse videamur. Qua de re cum te viderim, Æneam tunc Sylvium Antistitem clarissimum in magno & illustrium Principum, & hominum in omni doctrinæ, & rerum genere præstantium conventu gravissimè cum omnium admiratione, ac stupore concionantem, & sæpe amantissimè differentem ; quid eundem non sperabo jam perfecturum nunc Pium secundum, Petri Apostolorum Principis successorem, in Jesu Christi nomine mittentem rete, cui sit data potestas calcandi serpentes, & scorpiones, ac montibus imperandi, ut se transferant in cor maris : Pium, inquam, ipsius Jesu Christi filii Dei in terris Vicarium, cui & venti obediant, & mare : Pium divinâ providentiâ Regem Regum, & Dominum Dominantium. Mitto privatas, & eorum, quibus optima quæque optare debeo, rationes, & meas, quibus etiam spero, tuâ clementiâ fretus, me posse aliquid de tua Beatitudine polliceri ; publicas tantum, quæ nobis cum cæteris sunt communes, quod ex primum sibi in me locum vindicare solent, volui attigisse ad communem omnium Patrem scribens. Te nunc, mitissime Pater, obsecro, si quando tuâ me gratiâ non indignum judicasti ; si tibi ipse & conscius bonæ tuæ mentis, si rectè factorum non oblitus : tu, qui optimè quantum est tibi à Deo creditum perspicis : qui dies, ac noctes, quod tibi providendum sit, cogitas : qui animo ad omnia erecto, excelsoque, atque invicto spei tuam in Deo in primis repositam habes : agnosce libens Guiniforti tui fidem, gratulationes admitte benignus, omen bonum lætus accipe ; & quoniam parum ipse mihi dicendo satisfeci, tu quæso, si placet, tacitus quod ab homine deditissimo uberimum, atque amplissimum afferri possit & tibi gratulandi, & incredibilem ex tuâ facultate susceptam lætitiâ declarandi genus excogita, meque illo uti voluisse existima. Eundem, ut finis.

u

nem

Guinif. Barz. Pars II.

nem tandem epistolæ faciam, summâ in tuam Beatitudinem observantiâ, in sanctitatem religionis esse judica. Mediolani quartononæ Octobris 1458.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
RAPHAELI CAIMO

S. P. D.

Superioribus diebus, vir spectatissime, allato huc nuncio de Sanctissimi Patris, ac Beatissimi Domini nostri ad Summum Pontificem promotione, cui tuam omnem jam operam, atque studium cum singulari fide, diligentia, industriâ præstabas, erasque in dies acceptior: magnum ego in modum tuæ, & virtuti, & fortunæ cum apud multos, tum in primis apud communes necessarios nostros nobiles, & egregios viros Albertum Gambalotam consobrinum tuum, & Philippum Malabarbam uxoris meæ fratrem sum gratulatus. Nam, etsi neque ratio temporum nostrorum, nec diversitas occupationum satis hoc tulerit, ut mihi tecum familiaritas esse posset; tamen tantum apud me valuit optima de tua & honestate vitæ, ac propè dicam religione quadam, & prudentiâ, ac moderatione existimatio: ut & te ex animo vehementer amarem, & secundis eventis tuis etiam, atque etiam gauderem. Ad hæc accedebat ea, quam dixi, necessitudo, quasi vinculum quoddam ut affinitatis, ira etiam animorum, ac pignus. Sed & suaviora hæc omnia reddebant memoria veteris amicitie, quam à patribus nostris ortam ego cum parentibus tuis persanctè colui; & ejus propagandæ studio in fratrem tuum, cum quo mihi potuit quandoque major esse rerum gerendarum communicatio, servandam, & ampliandam curavi. Eram autem contentus solâ hac (fatebor enim) quæ cum necessariis, & amicis communicaretur, lætitiâ, fructumque alium mihi nullum proponebam, quam ipsum lætari. At verò se mihi honestissima occasio hæc ipsa tibi exponendi, & aliquid te dignum exposcendi necessitas obtulit. Magnitudo enim meæ devotionis in Summi Pontificis sanctitatem vixit pudorem meum, atque impulit ad gratulationes, quas de Summo Pontificatu ejus mente conce-

ceperam, ad ejus Beatitudinem, quando coram depromere minus licere sentio, aliquâ saltem ex parte per epistolam transmittendas. Quâ in re confido, quâ est sapientiâ, sinceritatem meam faciliè perspiciet: eandem quâ est clementiâ, non aspernabitur. Sed opus mihi esse arbitror perito, sive interprete dicam, sive patrono, qui & tempus, quàm maximè haberi possit gravioribus curis vacuum, atque aliàs aptissimum deligat ad eam epistolam Sanctitati ejus tradendam, & meum hoc vel officium, vel deditissimi animi argumentum ejus clementiæ quàm acceptissimum, neque illi commendatissimum reddat. Quem potius ad hæc conficienda adoptem, quæro neminem. Etiam si adesset ejuscemodi hominum copia, longè tamen malle tibi maxima quæque debere. Rem totam humanitati tuæ, neque ipsum commendando, ac trado. Vale. Mediolani quarto nonas Octobris 1458.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
JACOBELLO MALABARBÆ

S. P. D.

Visitavit nos Deus visitatione, mihi quidem miserâ, vereor funestâ certè, tibi autem, mi Pater, ut de tua in Deum ipsum religione, atque observantiâ judicandum est, utili, & accommodatissimâ ad ejus in te gratiam, ex tua sanctissima patientia, & æquitate animi cumulandum. Abstulit enim mihi dimidium animæ meæ Deus Catharinam sororem, vel potius dicam filiam tibi charissimam unanimem illam consortem meam, fidelissimam sociam, liberorum autem meorum matrem, & optimam, & prudentissimam. Atque eo quidem tempore abstulit, quo sperabam futurum brevi, ut post innumerabiles angores tandem aliquando mecum optatum lætitiæ fructum perciperet ex vinea, quam plantavimus. Faciliè quicumque sciunt, quantâ concordia viximus, & quàm nobili, ac pretioso thesauro sum privatus, intelligere possunt quantam jacturam fecerim: immo quantum receperim vulnus, & in quanta amaritudine versetur anima mea. Sed me in maximo dolore hæc una cogitatio consolari (fateor)

Guinif. Barz. Pars II.

u 2

de-

debet, quod dilectissimam conjugem, cujus felicitati magis gratulari oportet, quàm meis incommodis inœrere, intelligo à variis, ac diuturnis morbis, atque languoribus ad firmissimam valetudinem, à plurimis laboribus, atque molestiis ad summam quietem, à caducitate carnis hujus ad vitæ immortalitatem vocatam, Deo, quem fideliter agnovit, ingenuè timuit, religiosè dilexit, & coluit, spiritum reddidisse. Ita enim vixit Catharina mea in hoc æstuoso, atque importuoso communis vitæ mari, ut sinè dubitatione credam & acceptum Deo ministerium ejus, & gratam conversationem fuisse. Ita è vita hac fragili, ac ærumnarum plenâ excessit Catharinæ meæ nobilissima anima, & Apostolica auctoritate ab omni peccatorum nexu plenissimè absoluta, & Sanctorum fulta suffragiis, & omnibus Ecclesiæ Sacramentis munita, ut insidias eam, ac tela inimicorum omnium evasisse, & ad Cœlestem patriam pervenisse, æterna à clementissimo Deo præmia percepturam, ego in virtute passionis Domini nostri Jesu Christi sperem. Hæc me igitur cogitatio, hæc spes, hæc fides consolatur in afflictione mea; facitque, ut jam non æquo tantum animo tolerare, quod recusari non potest, sed cum gratiarum actione ferre quod Deus voluit, me posse confidam. Quanquam autem de Catharinæ meæ salute mihi tantum promitto, quantum intelligis: nihil tamen prætermittendum statui ad Dei misericordiam ei abundantius impetrandam. Idem te facturum certè scio, qui illam tantoperè in vita amasti, ut neque Ambrosii in Marcellinam, neque Benedicti in Scholasticam sorores dilectioni, quantum vel temporum, vel personarum tulit ratio, voluisse cedere videaris. Reliquit nos hæc anima septimo idus Martii, adventante horâ tertiâ ante lucem, nullâ, ne minimâ quidem, acerbioris illius significatione factâ in ipsa dissolutione: atque ita migravit ad Dominum. Ego me nunquam solum, nunquam à Catharina mea destitutum putabo, à Catharina, inquam, meâ, magnanima illa, & verè quidem magnanima matrona: cujus animus non inani gloria tumens, non fūco ullo infectus, non lumen aliunde mutuatus, falso homines fulgore perstringebat, sed verum, propriumque virtutis sinè simulatione splendorem sub ipsum usque Dei conspectum

atum mittebat. Quemadmodum ipsa nunquam se à me deferi putavit, cum sæpius in longas proficiscerer Legationes tardius rediturus; sic eam ego ad domicilium nobis in suprema patria ornandum profectam sperans, nunquam me ipsâ carere judicabo; seduloque operam dabo, Domino concedente, ut quam laborum meorum sinè querela, atque omnis in utranque partem fortunæ etiam cum gratiarum actione consortem, quam omnis vitæ concordissimam sociam habui, eam in Cœlis, cum dies meus advenierit, inter electos immortalis vitæ, ac sempiternæ gloriæ donatam inveniam, Regnum Dei una cum ea perpetuo consortio possessorus. Tu autem, mi Pater, qui in Cœlestibus jam mente versaris, & habitas, ea beatitudine frui, quam sorori tuæ obtigisse, freti Jesu Christi Redemptoris nostri meritis, non irreli-giosè speramus. Sed, si quid illi fortasse deest (quod de imbecillitate nostra subverendum est) idem ipse, qui majora quotidie apud Deum promereri studes, ejus nobis inajestatem orationibus tuis, & Hostiæ, quæ Mundi lavit crimina, oblatione placatam redde. Vale. Mediolani quinto Idus Martii 1460.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JOANNI AUGUSTINO BARZIZIO

S. P. D.

EX Laudenſi Urbe nonis Martii rediens, quò infelix ægro-tante hîc uxore pridie ejus diei cum illustri Comite Galeatio Maria profectus eram, & uxorem ipsam offendi gravissimè laborantem, & literas tuas Salodii calendis obſignatas accepi, quibus te optimè de me, fortunisque meis existimare animad-verti. Quàm longè tunc falleretur opinio tua, non est hujus tem-poris explicare. Quàm ſum autem ego nunc in profundum ma-lorum propè demerſus, ad cætera accedente amiſſione unicæ dilectæ, & concordiffimæ conjugis meæ, ejuſdemque & prudentiffimæ filiorum meorum, ac filiarum genitricis, & matrisfamilias diligentiffimæ, calamitas mea me invitat, ac ſtimulis ſuis excitat ad ſcribendum ad te præſertim: cujus vel in me pietas, & com-miſeratio lenire dolorem meum, vel conſolatio abſtergere lu-etum

atque posse videatur. Sed multa me ab hoc scribendi genere deterrent, ac revocant. Id tantum à te peto, mi frater, cogites quo me animo esse oporteat: etiam si uxoris optimæ, ac de me optimè meritæ fortiter inæstimabilem jacturam tulero, quoniam ita Deo placitum sit: quo me tandem animo esse oporteat, duarum ætate jam adultâ virginum patrem, & patrem occupatissimum: adde & patrem parum iis instructum rebus, quarum ope homines ejuscemodi se molestiâ levare solent. Omitto, quæ me præterea filiorum cura sollicitet; ea etenim, etsi acriter urit, tamen relata ad filiarum causâ conceptos angores lenior videtur. Nec cætera attingo, quæ ad rem familiarem pertinent. Tu certè, quâ es, & prudentiâ, & animi æquitate, rectè constitues, quid de me sentiendum sit: neque hanc rem Philosophorum more, sed hominum modo definies. Vale frater, & cum mea causâ dolore, quantum fraterno amoris negare non poteris, contendes: tum pietati in animam Catharinæ meæ, quæ te certè ut patrem semper in honore habuit, plurimam apud Deum navabis operam. Mediolani quinto Idus Martii 1460.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

PANTALEONI SUARDO

S. P. D.

SI, quod frustra sæpius attentavi, nec possum etiam nunc sine lacrymis facere, ad te citius Pantaleon scripsissem de Catharinæ meæ ex hac vita excessu; accepissem hodie non mala pœnica dulcia, quorum illa gustatu recrearetur interdum siti æstivans, sed amaras de conditione humana lamentationes, quæ doloris mei comitem, sociumque ostenderent. Sed habeo gratias diligentis tuæ: tu ignosce, oro, non tam dico tarditati meæ, quam dolori, & misereat te laborum meorum, quos neque necesse est, neque meus in te amor patitur me narrare. Dominatur certè in me ratio, ut & intelligam quanta Dei clementiæ debeo, à quo uxorem acceperim virtutibus omnibus iis præditam, quas in matrefamilias egregia esse oporteat; & benedicam nomini sancto
ejus,

ejus, qui illam, (ut mihi religiose persuadeo) ad se vocavit; non ut me fidelissimâ, atque amatissimâ sociâ, filiosque, ac filias prudentissimâ gubernatrice, ac matre optimâ privaret; sed ut ipsi pro singulari, qua hîc in adversis fuit, patientiâ, gaudia cœlestia, pro innocentia Regnum suum, pro modestia, & ingenua humilitate æternam gloriam, pro misericordia, & benignitate retributionem incomparabilem, pro religione non ficta se ipsum fruendum daret: etiam nos eò aliquando admissurus, modo à via, quam ipsa tenuit, non aberremus. In me, inquam, ut dixi, dominatur ratio; sed neque naturæ jus suum vel subtrahere ullo ingenio, vel ulla extorquere vi possum, neque filioliis nostris paternas curas negare debeo. Itaque piæ lacrymæ exitum sibi, etiam invito me, ac reluctante, inveniunt, quoties mihi (quod persæpe quotidie fit) vel immortalia in me nobilissimæ conjugis merita, vel maxima ejusdem in liberos nostros, in filias præsertim virgines jam adultas officia, quibus posthac sit carendum, pervadunt mentem. Hîc me æquo animo patere, obsecro, finem scribendi facere: sive hoc severiores perturbaræ mentis imbecillitati adscribendum censébunt: sive mitiores grati porius animi nobilitari, aut paterni affectus lenitudini tribuent: ego mihi licentiam de tua humanitate sumo reliqua non attingendi hac epistola, ad quæ respondendum esset. Vale. Mediolani tertio Idus Martii 1460.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

GALEOTTO BEAQUÆ

S. P. D.

FAcile fuit inter legendum literas tuas intelligere, unde tam alienus à re uxoria factus in præsentia videaris: præsertim quam tu ipse & sapienter, & ornatissimis verbis accuratè commendes; satis enim esse putas ab ea una, quam nactus es, conjugē, durius forsassè nonnunquam torqueri, assiduè certè stimulari, neque oportere aliam superduci factionis longè diversæ: quæ, si quid tibi curis vacuum interdum fieri videtur, id saltem ipsa

ipsa sibi omne deberi putet. Sed parum animadvertisse vidēris, quo consilio ducerer ad eam tibi proponendam rem. Te enim ad matrimonii subinvitabam conjugium, ut perpetuā, quam suaferam, assumptā sociā, multis levarere curis, multis solatiis reficerere: Unus enim sustines omnem tum studiorum, atque doctrinæ tradendæ, tum conciliandorum tibi discipulorum, tum & rei familiaris curam; providendum autem cogitabam de uxore, quæ nullas suā modestiā, neque interdiu tibi, neque noctu inferret molestias: cujus affabilitas fatigatum animum recrearet, delectaret convictus: cui gubernanda œconomica omnia securè committerentur: à cujus propinquis, ac necessariis non mediocre honoribus, qui tuæ debentur virtuti, assequendis adjumentum, ad alliciendum etiam auditorum pluribus ex locis majorem ad te concursum non contemnenda suffragia expectare deberes. Hæc tantum hîc matrimonii commoda enumero, quod ea in primis ad dubitationem tuam excutiendam apta existimo. Aderunt & alia, quæ vel prima, vel maxima spectari oportet bona; omnique exceptione major ab eo optanda sapiente, qui non sibi in solitudinem secedendum statuerit, proponetur virgo, si ad sacrum matrimonii subeundum jugum te animum convertisse ad me rescripseris. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

CHRISTOPHORO BARZIZIO

S. P. D.

Q Uotidie de te cogito, nec facilē dixerim, quàm me sollicitet misericordia tui: qui mihi unicæ filioli pater, amissū in ipso ætatis tuæ flore dilectissimā conjugē, versaris ante oculos; his enim, atque hujusmodi cogitationibus de te affligor. Quæ dehinc futura est fratris mei * patruelis vita? An perpetuò in tenebris, ut ita dicam, degendum est ei? An ingenii ex eo liberi nulli expectandi sunt, per quos familia nostra ad
pau-

* Erat Christophorus filius Jacobi Barzizii Gasparini fratris pluribus ingenii sui monumentis relictis illustris.

paucos redacta propagetur? An rei familiaris gubernatio, & quod pretiosius est, filiolæ educatio, ancillarum, aut extranearum quarumvis matronarum fidei committenda? An divitias ipse suas magnâ industriâ, multis sudoribus, summâ diligentia & conservatas, & auctas sinè socia in squalore positus possidebit? Quod si nova ducenda videbitur uxor, an tanto vinculo temerè se implicabit, ut forsitan pro foemina monstrum, aut monstri simile quidpiam, aut pro eleganti rudem, atque insulsam, pro modesta petulantem, pro magnanima vel pusillanimum, vel arrogantem accipiat? Et qui pudicam, ac extra omnem suspicionem ignominia suæ, generisve sui positam, qui gravem, atque maturam, qui prudentem, & ad gubernacula domus idoneam se invenisse creder, in his, aut in horum plurimis fallatur; eoque se deductum sentiat, unde non jucunditatem, ut sperabat, sed gravem tristitiam, atque assiduum inœrorem hauriat? Hæc cogitanti mihi in mentem venit; si ab uxore animus non prorsus abhorret, qui certè non modò abhorre non debet, sed ad eam applicandus videtur; non tam expetendas tibi fore opes novas, quàm exquirendam sociam, quæ & benè servare partas, & eis modestè uti sciat; nec tam experendam esse delicatam, ac lepidam adolescenulam, quæ totum fermè diem in se comenda, ac mollienda occupet, quàm verè pulchram, atque ita naturâ formatam, ut non ei sit opus multo ad se ornandam studio; ita institutam ratione, ut corporis venustatem, ac pulchritudinem virtute animi decorandam, atque illustrandam, non fūco inficiendam putet. Virginem verò, non viduam deligendam iudico, non quia viduæ matrimonium damnem, sed quia tibi, & feliciter evenire, & quàm maximè fieri potest, cautum esse cupio, ut unanimum tecum, ac de te uno cogitantem, ut tui unius recordatione se oblectantem, tibi uni ut corpore, ita mente dicatam, atque devotam sperare liceat: quæ in vidua, tametsi castissima sit, esse vix posse arbitror. Quomodo enim vitare illam posse credam, quin ejus consuetudinis quandoque meminerit, quam olim cum suo priori marito habuerit, quin mente quandoque delabatur in comparisonem quampiam inter priorem, & præsentem: quin de priori quandoque suspiret, & illius vitam,

Guinif. Barz. Pars II.

x

li

si revocari possit, præsentis conjugio inter suspiria illa præferat ? Has cogitationes, hæc desideria nonnunquam incidere, aut illam ingratham, atque inhumanam esse, quæ prorsus oblita omnium prioris viri meritorum sit: immo & libidinofam, quæ ita præsentis consuetudine, ac novo amore absorpta videatur, quis non faciliè suspicabitur ? Igitur, quas dixi, in uxore ad honestum, laudabile, felix conjugium expetendas condiciones cum mente percurro, & præterea cogitatione perscrutor, ubinam mulier inveniri possit: quæ virgo ætate matura, pulchritudine decora, valetudine firma, generis nobilitate conspicua, claris parentibus orta, multis, ac magnis affinitatibus circumsepta ita educata, atque erudita sit, ut honestatem, ut modestiam singularem omnibus in rebus præferat, ut vegeto ingenio ab omni boni auctore Deo donata, prudentiæ non obscura det signa; cum, inquam, perscrutor, ubinam talis inveniri possit virgo, atque ita inveniri, ut nos invenisse confidendum putemus, nec falli nos metuamus, quod aliquibus aliquando acci dissem audivisse meminimus: una mihi venit in mentem, in qua hæc omnia esse non ab aliis didici, sed satis, ut arbitror, ipse perspexi. Non minus enim illi conjuncti sunt filii mei materno sanguine, quam paterna origine tibi. Credo satis me intelligis, nec tibi est inauditum, quibus & nata, & prognata parentibus, atque majoribus sit: non incognitum apud quos, & quo studio educata, quos fratres habeat, quamque idoneos, qui ascendant, vel potius redeant in altiore fortunæ gradum: non obscurum, quam claro utrinque genere fulgeat, quot præterea, & quantis consanguinitatibus fulciatur, quarum nullam tibi gravem ullo tempore fore metuendum sit; multas autem & contra adversa, si quando, quod nolim, acciderit, præsidio, & ad honores suffragio habiturus videaris. Ex hac tibi & hilaritatem animi, & conjugalis tranquillitatem vitæ, ex ea prolis, generosæ inquam prolis fecunditatem; si ex parentum naturalibus vel animi, vel corporis bonis conjectura ulla ducenda est; ex eadem optimam rei familiaris bene administrandæ rationem, urbanamque elegantiam quandam perquam decoram sperare debes. Non intelligis, quid obftet, quominus ad eam securè animum applicandum videas: præsertim

sertim cum, me tibi auctore, & harum, quas dixi, rerum vel exploratore, vel teste, minime subverendum sit, ne fallaris. Ad Deum quod minoribus etiam in rebus soles, in hac omnium maxima, quibus se implicet homo, refer consilia tua: à quo si quid igniculi accendi in te senties, facito me, si videbitur, de tua omni voluntate certiores. Habebis fidelissimum, tuique amantissimum, qui semper fui, fratrem: nostra ergo, si à Deo erunt studia, non irrita fore spero. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

RELIGIOSO VIRO

MICHAELI BARZIZIO

S. P. D.

Duplici gaudio una me affecit hora, Reverende Pater, litterarum scilicet tuarum lectione, ac nostri Thomæ modestissimi adolescentis complexu. Successisset & tertia voluptas, si motus ille animi, qui huc illum adduxerat, suam æquè in rem, sicut in meam cessurus esset. Optabat enim, dum meus ad Serenissimum Regem reditus instaurandus esset, mecum navigare, quod minime tuo consilio tentatum à se arbitror. Suasi ergo, ut ei se totum studio, quod jam incipere ait, tradat; curetque tum ea re, tum virtutibus bene morato viro dignis præstare cæteris. Idem ut sibi tu persuadeas, velim; tunc non deerit uberior, ut spero, gratia Dei: mea certe opera provida erit. Instituat primum oportet homo venustis moribus, honestisque disciplinis, qui velit inter viros magnos cum dignitate versari: quod sibi per ætatem, ac valetudinem cum perfectè assequi nondum licuerit, nunc summo studio suppeditat. Nunquam autem ego ex nostris quempiam subducam, ut otiosus diu sit: credo sententiam meam non reprehendes. Sed de reliquis suis apud me sermonibus jam loquamur. Narravit noviter plura, quæ antea actis annis non incognita fuerunt: interponam libens, ac debens, & ob Dei venerationem, & ob nostram inter nos, quotquot sumus, sanguinis necessitudinem, si opportunitas aderit, vices

Guinif. Barz. Pars II.

X 2

meas

meas ad omnia, quæ in hodiernum usque diem imperfecta jaceant, complenda. Expecto quidem vel utrumque, vel alterum ex his, quibus cum res discutienda est: id agam quod mea erga omnes communis fraterna charitas exigit. Non verebor ea loqui aperte, quæ si negligentur, in animarum dispendium, honoris, ac famæ detractionem, opum consumptionem ventura sunt. Non deerit mihi ad hæc voluntas, non opera deerit, ut in Deo confido, sanctique Spiritus gratiâ. Id precibus, ac sacrificiis, ut divina concedat clementia, eniti, officium erit tuum. Quod verò ad gratulationes tuas spectat, quod te boni mei, immo communis memoriâ gaudere, ac primâ tibi factâ relatione recreatum esse ostendunt; tale id est, ut nullâ mihi eam ob rem laudes, nulla per me ampliandæ majorum nostrorum famæ prædicatio, sed soli Deo laus omnis, ac gloria tribuenda sit; loquar enim non simulate, apud te præsertim, qui & humanos defectus, & divina in homines continua beneficia semper contemplaris. Quanto magis me ipsum considero, quod perductus sim, quodque mea postulant merita, sive illa erga Deum, sive apud sæculi homines metiar; tanto magis sola Dei, ac Domini nostri Jesu Christi in me pietate cuncta evenisse intelligo. Nullas itaque tibi gratias agere gestio, à quo non mediocriter extolli video; sed potius ad gratias Deo rectori meo tuis orationibus, & maxime his, quas in altari habes, agendas, tuam charitatem implo-ro; & novit Deus, qui auctor est, quis me finis ad exterarum Nationes & prius traxerit, & brevi, ut spero, reducturus sit. Opus tamen est, ut qui debilis sum ad resistendum, ne corruam, tuis, ac tui similium armis protegar, suasionibus scilicet, monitionisque sanctissimis, atque assiduis apud Deum ex corde procedentibus orationibus. Postremum illud epistolâ complector, quod vix apud te locupletissimum hominem, nullaque mea ope indigentem proloqui audeo: ut me præsentem, absentemque ad omnia tibi commodè cessura promptissimum in cunctis rebus pro tuo jure exigas. Vale.

EPISTOLÆ. 161
GUINIFORTUS BARZIZIUS
LUCINO FRUSIO
DUCALI COLLATERALI

S. P. D.

AD dolorem animi, quem ex morte clarissimi Patris Reverendi Abbatis S. Ambrosii necessarii tui acerbissimum sentio, alleviandum, unum præsertim consolationis genus invenio. Animadverto enim, eum diligenter in vita id curasse, quod & Solon ille Atheniensis alter ex septem sapientibus Græciæ se cupere nonnunquam attestabatur: ita scilicet vitam suam instituisse, ut quàm multos interitu suo tum lugentes, tum gravi cordis in ærore affectos relinqueret; non solum enim fratres, ac cæteros necessarios, clientes, amicos, Mediolanensemque Divi Ambrosii Ecclesiam, cui dignissimè præerat, desolatos moriens dimisit, sed & in omni genere homines: cum plurimi reperiantur, qui suum hunc casum ægerrimè ferant. Nam quid sacrum Basileense Concilium, cujus ipse Legatus erat, in quo præstantissimorum in omni doctrina, religiosissimorumque in omni professione hominum, in quo summorum tum in Ecclesia Dei, tum in sæculo Principum conventus agitur, commemorabo? Quid Serenissimum Principem Regem Aragoniæ, à quo nuper hic noster Abbas in testimonium virtutis suæ amplissimis ornamentis donatus fuerat? quid Illustrissimum Ducem, cujus splendoris universum pene Orbem illustrantis, hic ipse, de quo loquimur, verè quidem radius dici potest, enumerabo? quorum omnium animos non mediocriter hujus obitu pulsatos esse negabit nemo. Hæc tamen magnitudinem jacturæ, quanta est, doceant, æquiori tamen animo ut illam sustineamus, efficere debent: quia ad onus hoc perferendum pariter nobiscum tanta hominum multitudo, tam firmæ Orbis columnæ concurrunt. Quare & gratias Deo potius habendas censeo, qui talem nobis, ac Patriæ, immo toti Mundo virum dedit, aliquando quàm dolendum, quòd ad se illum vocaverit. Idem ergo ut tu facias, quèm incredibili mœnore confici non ambigo, non solum suadeo, sed etiam maximum

mum in modum oro. Possent aliæ rationes adduci; sed hæc quidem apud te, cujus constantia mihi perspecta est, satis ac super dicta esse arbitror. Non dubito aliud quidem huic meæ epistolæ inferi, in quo tuam humanitatem in re non levi maximè oratam faciam. Intellexi, apud Antonium quendam olim Abbatis domesticum esse omnes illas scripturas, quæ ex Sicilia ferebantur; inter quas sunt nonnulli fasciculi ad me literarum: item alii ad venerandum Regium Procuratorem in Basileensi Concilio existentem. Novit prudentia tua, quantum nobis damnum contingere potest, si quo fortassis infortunio ad nostras manus hæ literæ non pervenerint. Te itaque per eam, quæ tibi, ac tuis olim cum patre meo fuit, amicitiam, quæque dehinc inter nos semper inviolata permansit, obsecro, atque obtestor, ut & diligentiam tuam, & auctoritatem in hoc adhibeas, ut hæ omnes restituantur literæ; dabo enim operam ego, ut suas Regius Procurator accipiat. Hoc si confeceris, & viri boni, atque amici officio functus eris, & tuo merito me tibi devinctum habebis. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

ZACHARIÆ RIDO

S. P. D.

Post tuum ex hac Urbe discessum, Pater optime, sæpius ad te scripturus fui: nisi me partim occupationes variæ impedivissent, partim consilii de nonnullis rebus à te petendi occasio nunc primum maturè oblata me in longum traxisset. Quæ in buccam venissent, antea epistolæ inseruissim: jam verò de rebus seriis futurus est sermo. Mihi quidem in mentem venit, ut pro mea in inclytum Mantuani Marchionis filium dominum Lucidum aliquid & studiis suis, & professioni meæ conveniens ad se scribam. Verum, quia neque meum est assentari, nec singula quæque de se laudabilia mihi sunt nota, quanquam universalis fama splendidissima est: peto, ut pro tua in me pater-na charitate nonnullas ex præcipuis virtutibus suis per literas
tuas

tuas explices, quas ex te me didicisse profiteri valeam : quibus in hunc usque annum studiis operam dederit : quàm se attentum ad Juris scientiam capeffendam præbeat : quàm affabilis, & benignus, heroicâ non posthabita gravitate : quàm affluenter à natura dotatus bonâ valetudine, formâ, robore, atque agilitate sit : quàm ingenii perspicaciâ, memoriæ tenacitate, facilitate loquendi, cæterisque vel animi, vel corporis commodis à natura proficiscentibus sit ornatus, ex te audire cupio : ut quicquid in sententiam meam concurret, ad amplificandam orationem assumere possim. Virtutes honestâ consuetudine, ac studio quæsitâ ordine te expositurum sinè monitione mea spero. Cùm de his rebus eruditorem me feceris, aucupabor otium ad scribendum. Aliud est præterea quidpiam, in quo judicium tuum expecto, priusquam opus meum in publicum efferatur. Non ignoras, ab Illustrissimo Duce Domino nostro in me conjectam plebejo stylo commentandi Dantis sarcinam. Incidit autem, ut quodam in loco per Virgilium apud Dantem habeatur sermo de Mantuanæ Urbis origine. Ejus itaque sententiam expositurus ego, libenter in Commentariis meis aliqua inserui laudem illustris Marchionis sinè assentatione attingentia, quæ chirographo his literis incluso scripta leges. Quæso, si vel plura tibi, vel luculentius dicenda eo in loco videntur, in quo ex industria brevitatem, ac sermonis modestiâ utor in illa me tempora differens, judicium tuum ad me rescribas. A te quasi à patre moneri opto : tu mecum in his paternè ages ; perpetuò verò studebis illustri Domino nostro, cui lucis nomen rectissimè convenire prædicatur, gratum, & commendatum me facere : cujus & ego Dominationi me offerre post tuas mihi redditas literas curabo. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
RODERICO FALCONO

S. D. P.

Non dubito, clarissime Doctor, & voluptate, & stupore non mediocri te affectum iri, cum his literis intelliges, me ad Regnum hoc, nullis tuis monitis præcedentibus, accessisse. Volu-

Voluptatem nempe non modo non tollere, verum potius augere, Deo adjuvante, cupio; admirationem verò prorsus, ut deponas, moneo: quod te facturum planè credo, si magis ad Serenissimi hujus nostri Principis, ac Regis clementissimi splendorem, & excellentiam, quàm ad ea, quæ mihi ex hac professione vel obvenierunt, vel obvenire potuerunt, incommoda, cogitationes tuas convertes. Quis enim est, qui si in ullo genere officii suam pro tanto Principe operam exercere se posse confidat, non statim eligere debeat, neglectis omnibus aliis curis, contemptisque periculis, tutum se illius obsequio tradere, ac summum in eo colendo studium adhibere: cujus cum tanta sit gloria, ut neminem nostræ ætatis Principem sibi anteponendum prædicent omnes; tum in omni virtutum genere tanta est præstantia, ut maximo etiam cuique ex majoribus illis, quos vetustas amplissimos tulit vel præferendus, vel comparandus non injuriâ videatur. Sæpe enim te laudes suas illustres prosequentem audiavi, quibus summam naturæ bonitatem, summam ingenii perspicaciam, rerum multarum cognitionem, honestarum disciplinarum scientiam aptè in eo esse docebas: animi verò magnitudinem, singularissimasque ejus dotes longâ oratione prosequeris. Quibus rebus effecisti, ut diuturnæ moræ impatientis, accedentibus præsertim cohortationibus militis prudentissimi Hugonis de Villafranca nunc Imperialis Consilarii, qui superiori tempore apud Imperialem Majestatem Serenissimi hujus Regis erat in Urbe Mediolanensi Orator; effecisti, inquam, ut iter una cum eo ad hoc Regnum, Deo, ac Domino nostro Jesu Christo annuente, subirem. Quid verò deinde actum sit, literis ad te scriberem, nisi idem iste miles ad illustrissimum Regem Navarrae cum Imperialibus mandatis accedens, te de omni meo successu pro sua in me benevolentia, & mansuetudine certiorum facturus esset. Audies ex eo & quàm benignè clementissimus hic Princeps me exceperit, & quid spei reliquum dederit: quæ quidem spes jam, ut firmiter mihi persuadeo, impleta esset: nisi ex eo die (sive fato quodam meo, sive temporum qualitate, sive Dei voluntate id evenerit) in mari assidue classem hanc validissimam instruens verfata sua Majestas fuisset. Tu autem, vir integerrime, causâ meâ intel-

intellectâ, quicquid in me celeriter promovendo impendere adjuvanti poteris, id omne ut diligenter adhibeas, etiam atque etiam rogo. Gaudeo enim tuas suasiones ad me in hoc propositum vel inducendum, vel confirmandum plurimum valuisse; ac etiam pro tuis ea in re conficienda officiis tibi me perpetuò devinctum concedam. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS

JACOBO CASINO

S. P. D.

Consulisti me per literas tuas, quid de sponsalibus per te contrahendis sentiam; tuumque ad eam rem vehementem affectum non solum accurato sermone patefacere, verum & ratione persuadere studuisti. Equidem haud difficile judicarem in hac consultatione sententiam dicere; si non tantum dubitationis tuum illud persuasionis genus inferret, quantum leporis elegantissimus stylus attulit. Effecisti enim, ut cum id prius laudaturus fuisset, ad quod apertè inclinaris; nunc tui instituti causas intelligens, non modò in opinionem eandem non concedam, sed ab illa penè in diversam cogar. Miraberis fortasse, quam tuis rationibus interpretationem faciam: magis certè mirarer ego, quo ingenio illarum vim in tam periculoso negotio retorquere coneris. Sed desino hæc loqui, atque ad rem propius accedo. Nam id mihi oneris desumpsisse videor, ut ostendam tuis me rationibus non ad matrimonium, sed cœlibem tibi laudandam vitam potius impelli. Igitur, ut quæ dicturus sum non inficeris, quasi non bene perceperim tua dicta; ea ipsa ut contextuisti, ne minimâ quidem variatâ syllabâ, per discerptas particulas replicabo. Scribis enim in hæc verba: pridem, mi here, cum varias, horrendasque figuras mortis inspiciebam ægrotus, nihil quidem mihi tam molestum, tam triste occurrebat, quàm quod obiens nihil ex carne mea, nihil ex ossibus relinquebam meis. Dehinc, nonnullis interjectis verbis, hæc subdis: meditabar nempe semivivus interdum Jovem ipsum Junonem sibi socialisse, nec eâ

Guinf. Barz. Pars II. y qui-

quidem contentum solâ, cæterosque Deos simile quicquam fecisse. Denique demum depromens intentum subjungis : unde lapsi jacturam temporis fiebam miser, non pro me, aut carne mea laborasse tandiu considerans. Nolens igitur aliquando ad eandem redire mœstitiâ, uxorem ducere hoc in Regno, si aliud non suades, & consulis, deliberavi. Iis insideo aliquantisper. Movet te, ut bene aspicio, ad appetendam uxorem hoc in Regno mortis meditatio : movet & Deorum imitandorum religio. Sed vide quæso; nam prius quod ad mœrorem illum spectat, quo mori metuens cœciabaris, commentabor; num justus ille fuerit dolor, qui cum ex una tantum molestia proveniret, multis haud dubiè excludebat curas, & quidem gravissimas ex his, quas temporalium recordatio ultimum obeuntibus diem asferre solet. Una hæc tibi semianimi occurrebat mœstitiâ, quod prolem ex te, si fatum adimplevisses, relicturus non eras. Vehemens itaque satis causa judicari debuit, fateor : at tu mihi responde, quâ constantiâ tum fuisses, si te à tuæ dilectæ conjugis, à filiorum conspectu, atque complexibus divelli, conjugalis, primique amoris peritus ea ætate vidisses, quam tua per hæc verba notat epistola ? at satis vixisse putabam, cum sacratissimæ Virginis Filium, qui nobis dat vitam, æquassẽm ætate, & subtrahi me hac è luce, quo etiam ipse trahi voluit, ævo, leviter ferebam. Viridi ergo illâ ætate, quot tibi tristissimæ occurrissent cogitationes ? Deferuisses enim uxorem annis juvenem, cujus te non solum prior consuetudo ad dolorem, verum etiam futura solitudo ad pietatem commovisset : dubitasses post celebratum funus quâ in te observantiâ, quo in filios studio, qua fide se exhibitura esset : metuisses, ne sibi secundum adoptaret thorum. Tuam verò pro filiis solitudinem qualem commemorabo ? Nonne in tempore ad robustos, sensatosque procreandos filios aptissimo, munere hoc tam affectato defunctus esses ? nonne ab jam susceptorum educatione, curâ, eruditione tum vacasses, cum prima omnia post primum officia illis deberentur ? Hæc nempe tibi in mentem venissent : quis filiis meis vel abundantiores copias suppeditabit, vel jam quæsitâ sinè dolo tutabitur ? quis pro dignitate illos enutriet ? quis bonis moribus, egregiisque disciplinis instruet ? quis

quis ab his malis, quæ fortunæ vicissitudo subministrat, proteget? quis solerti vigilantia ad maturam ætatem deducet, ad civilia munera, ad publicos honores promovebit? Accessisset & tibi ad calamitatem quasi cumulus quidam incertitudo vitæ suæ: virtutum plena, an vitiorum labe coinquinata, laudabilis, an obscura, fortunis abundans, an egena secutura foret. Prætermitto philosophicas rationes: quò magis in bene operando quis se exercet, eò magis in opere delectari, sicque eò majorem, si ab eo distrahatur, afferri tristitiam: ab culti agri segete, ab insitæ arboris fructu prohiberi molestius esse, quàm nunquam vel agrum possedisse, vel arborem inseruisse: tolerabilius putari nunquam bono aliquo potiri, quam post suam degustatam suavitatem ab ejus pabulo excludi. Has enim, atque alias ex naturalis Philosophiæ claustris sumptas rationes ad superiorum confirmationem adducere negligo: propterea quod superioribus illis, cum manu palpabilia sint, assensurum te sine contradictione confido. Tantis itaque molestiis, cum ferè præsentem intuebaris perpetuum somnum, maritalis jugi, ac patriæ experts caruisti: extra quas te positum si tunc meminisses, ad solamen præcipuum, acerbitatique illius, quam maximam sustinebas, mitigationem hic tuus cælibatus, ipsaque solitudo valuissent. Quod igitur corporis fortassis languore nimio correptus ea tempestate minus rectè appetivisse vidèris, tuum est nunc tranquillo judicio moderari; neque id veluti principium aliquod ad reliquam instituendam vitam assumere. Quod verò ad imitationem Deorum spectat, non improbarem, si vel Junone sola non contentum fuisse Jovem tacuisses: vel tuis te malè actis commotum aliquando, ac perterritum non dixisses; hæc enim tua perlegi scripta. Occurrebant mala acta omnia, quibus summas Olympi arces, ni misericors pepercisset Deus, mihi prohiberi verebar: undique timores turbabant, & incertum iter. Nam si quæ adhuc tanti metus reliquiæ tuo hærent cordi; quid est, quod Deorum vestigia sequi velis, quorum stupra commemoras? Neque enim uno jure Deorum facta partim probare, partim accusare æquum est: qui ut divino à te vocabulo exornantur, ita etiam divinam observantiâ, ac veneratione digni judicari debent. At verò, si

Guinif. Barz. Pars II.

y 2

stu-

studia sua feminandis liberis adhibuerunt, & tu sequeris, an fortè ignoras tibi immortalem paratam mortem? Vereor, superstitiosa hæc religio, ab eo te metu, quem & priùs sensisti, & aliquando perpeffurus es, non modò non eximet, sed etiam vehementiorem illum, acrioremque offeret. Verum age, corruant hæc cunctæ ratiocinationes, prævaleant naturalia jura, quibus appetimus, si non in individuo, saltem in specie perpetuari: prævaleant & metaphysica theoremata, eligibilis esse, ne solum dixerim moriturum nasci, atque & orco perpetuo mancipandum aliquando in esse perducì, quàm sub infinito illo non entis chaos perdurare: quas ob causas & pariter putemus vel malos potius filios, quàm nullos optandos esse. Age ergo, detur venia, uxorem capere indultum sit. Qua ex patria diligenter inquis? & ubi opportunius, quam hîc Catanensi in Urbe, quam non solum Divis, sed glorioso etiam Agathæ ortu, & felici obitu, quæ Ætenses propellit ignes, Creator omnium decoravit? cujus fertilitatem, & terras, & vineas, ipseque pontus indeficientem reddunt, alienigenæque, quocumque se conferant, hilariter commemorant. Celebratam ego patriæ sanctitatem valdè commendando; earum autem rerum, quas enumerasti, feracitatem in desumenda uxore non laudo. Non enim me latet, quàm aptæ ad lasciviam, segnitiam, & socordiam hæc res fiant. Nam & vini licentia faces libidinis subministrat, & saturitas panis torporem, atque inertiam causat; cæsiq; usus non avarus, quin ingenium hebes, ac tardum reddat, sapientibus viris non dubium est: universalem autem hujusmodi ubertatem otium, animi negligentiam parere; ex otio verò nos in singula vitia, ex negligentia in extremam interdum inopiam ruere, experientia rerum haud fallax magistra edocet. Hæc non ideo à me dicuntur, quod fertilitatem Regionis prorsus fugiendam censeam; sed ut intelligas, minus bene te judicare, qui ex Catana, quod frugum ubertate abundet, præeligendam tibi sponsam proposuisti. Vincant ergo cæteræ, quæ in contrahendo matrimonio diligentius attenduntur, qualitates: conveniant Catanensis virginis mores, atque industria: conveniant forma, ætas, valetudo, genus, educatio, divitiæ: appetibile sit ejus conjugium: utrum à te appeten-

tendum erit, dubius fio. Nec jam te patiar nescire, quæ sit hujusce ambiguitatis causa. Tu quidem ipse extremâ epistolæ particulâ maxima quædam desideria detegis, ad quæ pariter inclinari videris; hic enim epistolæ terminus est. Quæso tandem votis favcas meis, & in semitam me dirigas, propitiisque conjugio necessaria, & libens præbeas; nec ab hac quidem re alienum me habebis: tua dum inferis, sequar vestigia, tibi obsequar. Ita & necessaria conjugio appetis, & me sequi tua est intentio. Nihil ego conjugio magis convenire arbitror, quàm id, cujus gratia principaliter instituitur, socialem videlicet maris, ac foeminæ conventum. At verò dic mihi quæso, quo pacto implere id poteris, si me sequi volueris? An fortassis quasi peregrinam tecum, quocumque ieris, uxorem duces? noles, ut opinor, in hoc singularis esse: nec tua in tuto res staret. An potius sæpe ad thalamos reditum impetrabis? non id sinè jactura negotiorum tibi incumbentium fiet. Amplius & nostra in hoc Regno mansio incerta cùm sit, dum hinc remoti erimus, longum tibi pro reditu sulcandum restabit æquor, plura subeunda pericula, sustinendi non modici sumptus, & (quod omnium difficillimum senties) negligenda, immo posthabenda non sinè famæ, ac fortunæ tuæ detrimento negotia publica; illudque vereor, quod nunquam ingenio ad maturanda, quæ tibi commissa fuerint, accedes: tuus immodicè pro absente conjuge affectus animus assiduus suspicionibus, desideriis, suspiriisque vexabitur. Quod si in Hispaniam profecturus, quasi novam ibi constituens patriam, eò etiam uxorem transferes, adhuc te alia vehemens sollicitudo invadet; oportebit enim in pretioso thesauro ab astutissimis furibus præservando invigilare. Quæ tametsi ex nostris etiam nonnullos stimulet cura, multò tamen in te acrior fiet, qui & Siculus es, naturâ ad hunc metum proclivis, & peregrinus ea in Regione habebis nullum, cui thesaurum hunc ipsum, domo, aut ex Urbe, maximè vero ex Regno egrediens custodiendum crediturus sis. Excruciat te, crede mihi, morbus iste animi detestabilis; tum jurgia plerunque, nonnunquam & injustæ reprehensiones, atque & graviora forsitan intercedent. Quid verò magis in matrimonio, quod summâ pace, & concordia florere debet, fugiendum?

Ita-

Itaque, ut finem faciam, vel conjugii commoda posthabenda, vel exercitium illud, in quo apud me versaris, deferendum videbitur. Tu quod tuæ rei conducatur, diligenter considera: ego enim quid laudem, quid dissuadeam, vix satis invenio; quicquid autem feceris, ut bene tibi vertat Deus, cupio. Me certè, ut petis, in tuis commodis studiosum habebis. Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
SIMONI ORIGONO
CANCELLARIO

S. P. D.

DE patre meo, patre, inquam, illo, non qui me secundum carnem, sed qui in spiritu, & prima fertili, ad quam unquam promotus fuerim, dignitate genuit, nihil adhuc, nisi molestum audio. Ajunt enim illum in ergastulis illis vestris senescere. Quod quàm mihi grave sit, etiam si loquendi libertas deest, non succurrit facultas. Doleo quidem, quod vir meo judicio optimus, ac virtutis amantissimus Joannes Olcina Regis à Secretis miserabilem in tenebris, & egestate vitam ducat; illud autem nimis acerbè fero, quod ego in his Regionibus multorum in me benevolentia, & pietate gaudens, illi ipsi de me optimè merito patri, ac domino neque auxilio apud quempiam, neque apud eum consolatoriis rationibus (quanquam sua mihi nota est constantia) neque subsidio, quod & ego, cui paulò plus nihilo est, alicunde corrasurus sim, opem ferre aut possim, aut non temerè audeam. Tu, si me amas, quod certè facis, mi Simon, dum tamen id liceat, personam meam indue. Tu alter Guinifortus in alterum Gasparinum, filii in parentem piissimi officia, quantum ratio temporum patitur, exerce. Ejus incolumitatem apud magnanimum Locumtenentem Ducalem, cui te acceptissimum esse magnum in modum lætor, nisi alia hinc ratio deterreat, commenda. Illum tuo sermone, si fieri potis est, interdum refice, meum tibi animum expone: quæ à me officia desideret, ex illo sciscitare. Equidem tanti virtutem facio, tantoque amore huic homini adstringor ut cum eo: dummodo id mea, vel in Deum religio, vel

vel in Principem fides non improbet : cupiam , ne dixerim patri-
monium , quod nuper sarcio , sed incolumitatem , valetudinem ,
vitam meam partiri . Vides , mi Simon , quid tibi oneris impo-
no : qui hunc , ut verè dicam , Philosophiæ patronum , quasi pa-
trem meum , quasi tuum curæ tibi esse volo . Tu , qui in causa
es , remque ipsam , ut ajunt , oculis cernis , quid attentandum ,
quid præmittendum sit , optimè discernes ; idque ad eum suble-
vandium pro tuo tum in sapientes omnes animo , tum in me fra-
terno amore , sedulò curandum suscipies . Quicquid verò per me
in eum vel commendationibus , vel epistolis , vel subsidio con-
ferri possit vel tu ipse perspexeris , vel ex ejus sermone cognove-
ris , ut ejus me certiores facias , etiam , atque etiam quæso . Vale.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
LUDOVICO CROTTO
JANUÆ DUCALI LOCUMTENENTI

S. P. D.

Q Uod pro me ipso apud humanitatem tuam nunc facturus
eram , magnanime vir , nisi Deus ventura prævidens à ca-
lamitate me præservasset , tuoque beneficio in tranquillo
portu collocavisset ; id pro viro de me optimè merito sollicitè
agere meus acceptorum beneficiorum non immemor animus co-
git . Est florentissima illa in Urbe Januensi inter cæteros Proce-
res , ac primarios viros captivos , Serenissimi Regis Aragoniæ à
Secretis Joannes Olcina , homo non tam opibus , aut potentiâ ,
quàm auctoritate , ac rerum multarum administratione plurimos
ex suis antecellens . Is me , dum ei prosperè succedebant omnia ,
quasi filium ex se genitum anavit ; idque non verbis , sed re ipsa ,
dum tempus tulit , sæpe docuit . Conversæ nunc sunt vices . Inhu-
manum me , atque ab omni antea acta vita mea turpissimè aberran-
tem negare non potero ; si non hunc calamitate oppressum extra
misericordiam positus in patrem meum agnovero ; si non maxima ,
quæ præstari possint , in eum pietatis officia contulero ; si non ad
ea omnia confugero adjumenta , in quibus ego , si in eandem for-
tunam

tunam incidissem; firmissimum salutis præsidium constituturus eram. Id itaque facere institui: ad te præcipuum meum protectorem concuro: quò in me futurus eras animo, si captivus in tuam potestatem & ego redactus essem, & in patrem hunc meum, pro quo vehementissimè laboro, maximum in modum oro, atque obsecro, ut sis. Si quid mihi favoris, quem non perfidia aliqua, non contumacia in classem duxisset adversam, daturus eras; si quod singulare humanitatis, & benevolentiae indicium ostensurus, id ipsum omne in virum hunc clarissimum ut conver-
tas, supplico: atque eò quidem abundantius in eum, quàm in me, quò dignior is est, quòve præstantior, quem tuo beneficio subleves, quem in perpetuum tibi devincas. Sed jam definam precibus instare; satis enim cum mansuetissima tua natura, & consuetudo benefica, tum ejusce viri eximia virtus, & dignitas illum tibi commendatissimum reddet. Me tamen judicabo maximo à te munere cumulatum iri; si meam hanc intercessionem, grati animi non obscurum testimonium non parum momenti habuisse cognovero. Id autem ut largissimè tribuas, per tuam te humanitatem obsecro, atque obtestor. Vale Mediolani.

GUINIFORTUS BARZIZIUS
SIMONI ORIGONO

CANCELLARIO

S. P. D.

Posteaquam superiores ad te novissimè obsignaveram literas, mi lepidissime Simon, quibus amplissimi viri Regis à Secretis commoda solertiae tuae commendabam; non potui non aliquid literarum eam quoque ob rem ad singularem protectorem meum magnanimum Locumtenentem Ducalem dare. Eas itaque sibi quamprimum ut reddas, oro. Gratissimam rem mihi, quod semper studes, efficies. Vale. Mediolani.

GUI-

GUINIFORTUS BARZIZIUS

RAYMUNDO DE MARLIANO

S. P. D.

ET si non dubitem, Raymunde mi suavissime, his te ornamentis institutum esse, quæ vel in adolescente ingenuo desiderari, vel in homine jam spectato expostulari solent, eaque re minimè exhortatione mea egeas; tamen visum est & meo in te amore, & tuis honestissimis studiis maximè dignum, ut aliquid ad te scriberem, quo tuum illud excelsum ingenium in his humanitatis studiis ardentissimum excitarem. Ad quam rem si tardius fortè, quam ratio benevolentiae nostræ exigebat, accessisse videor, credo te pro tua modestia culpam omnem in gravissimas, ac penè innumerabiles occupationes meas rejicere. Quod si in ea sententia es, ut tarditatem meam accusandam putes; non equidem antea nomen meum inter reos adscribi sinam, quàm te graviori lace ssendum calumniâ declaravero: qui, cum tanto abundes otio, ut non modo tempus ipsum, sed te ipsum tibi, ut ex quodam nobilissimo juvene collega tuo percepi, afferre tædium dicas, non prius hoc nostrum silentium tuis epistolis interrumpisti; sed passus es te ab homine omnium occupatissimo, ac variis curis anxio in hoc tam honesto officio præveniri. Vide itaque, Raymunde mi, ne quam de me querelam facias, nisi omnem hujus errati sarcinam in te unum converti volueris. Sed quid ista commemoro, quasi te comminationibus abstertere opus censcam: quem non solum hæc non cogitare, sed etiam vices meas, & fortunæ indignitatem ægrè ferre non diffido. Meritò te amo, jucundissime Raymunde, & ingenium tuum laudo: qui cum ex Urbe omnium nostri temporis potentissima, sanguine autem clarissimo, parentibus verò magnificis, atque amplissimis ortus sis, omnia circumspicis, quæ te tuorum majorum gloriam adæquare, & virtute, si id possibile sit, superiore efficerè possint; eaque summo desiderio amplecteris, quæ ad hanc rem consequendam necessaria primum animadvertis. Quæ enim res per Superos immortales vel majorem nobis apud homines laudem comparare, hac una, quam tantopere affectas, civili sapientia:

Guinf. Barz. Pars II.

z

vel

vel certiorum ad bene vivendum callem demonstrare istâ ipsâ, in qua versaris, Philosophiâ; vel ad consequenda omnia vitæ nostræ adjumenta opportunior accedere eâ, in quâ tantum proficisci, eloquentiâ, ac dicendi facultate, potest? Rectè igitur omnia te prævidisse gaudeo, & tanto ea etate, in qua es, consilio usum esse plurimum demiror. Sed vide quæso, ne tuam hanc institutionem ex mediis Philosophorum præceptis deductam ulla fortunæ vis, aut temporum perturbatio subvertat. Multa quidem à te perspicienda sunt, & pluribus locis invigilandum, forti animo, atque immobili est in tuo proposito perseverandum: non desidiæ, aut pusillanimitati locus aliquis relinquendus, non laboribus, ac vigiliis parcendum. Et quanquam animus ita ad ea, quæ nondum attigisti, confirmandus à te sit, ut cum primum ratio temporum patietur, aggredi ea non dubites; majori tamen ad præsens curâ elaborandum est, ne quam magnis sudoribus quæsisisti, dicendi rationem disfluitudine labi patiaris. Nosti enim quàm multis locis Dux noster Cicero commemoret artem sinè assiduitate dicendi non multum juvare: præceptionis rationes diligentia, & exercitatione obtineri: rursus præcepta omnia ad exercitationem accommodari oportere. Hoc solum ut cures, te hortor. Cætera ad artem pertinentia tu ipsè sine intermissione pertractas, neque in otio te otiosum relinquis. Id autem, quod ad exercitationem spectat, non satis aptè solus efficere potes; quod si nullum tibi superesse affirmabis, ad quem literas tuas committas, propterea quod extincta jam hæc humanitatis studia apud tuos cives cum patre nostro esse videntur; ego me ipsum tibi objiciam: qui si minus fortasse in dicendo gratus ero, nec paternam eloquentiam redolere videbor; at saltem habebis quo cum absens loqui, & ingenium tuum exercere possis. Id ut perficias, te magnoperè tuâ causâ moneo; nihil enim erit, quod vel studiis tuis in his perturbationibus utilius, vel mihi in molestiis meis jucundius asferre possis. Vale, & me uxori tuæ comenda, infantem osculare.

EPISTOLÆ.
EX PLUTARCHO

175

De liberis educandis, & de procreatione liberorum.

QUI natorum illustrium pater esse optat, vilibus, aut abjectis mulieribus non se immisceat. *De vitæ institutione.* Concurrere oportet naturam, disciplinam, & exercitationem; cæca enim erit sine disciplina natura, absque natura manca erit res disciplina: imperfectum quoddam extat, si ambobus his careat exercitatio. *De educatione.* Matres educunt liberos, eisque ubera porrigant: aut saltem alumnæ, & nutrices non viles, aut adventitiæ, sed quàm maximè idoneæ, & probæ suscipiantur, moribus instructæ, ingeniisque: non turpes fabulas infantibus narrent, non eorum animos corruptis moribus, aut stultitiâ inbuant. Adhibeantur etiam adolescentuli bonis instructi moribus, qui nutrientibus conveniant, qui linguâ sint expeditâ, qui gestu corporis, ac gressu denique, & omni motu venusto, atque modesto sint. *De Pædagogia.* Non mancipiis, aut barbaris, aut perfidis, vel inconstantibus tradantur; sed his, qui & dicendi, & facienti pariter ductores pueris, & magistri esse possint. *De Eruditione.* Adhibeantur præceptores, quorum vita nullis obnoxia criminibus, irreprehensi mores, & optimum experimentum sit. Est autem incorruptæ, ac salubri alicui disciplinæ insistendum. Abducantur liberi à popularibus, & laudativis nugis. Cavendum est, ne pueri ex tempore loquantur, sed præmeditatè omnia; cum verò eloquendi vires radices egerint, tum ubi tempus exigit, facultas eis orandi non deerit. Evitandum autem erit, ut theatralis, ac tragica, ita & depressa, ac humilis dicendi ratio. Multa sunt ab adolescente quasi gustus gratiâ in transcurso perdiscenda. Præferenda est tamen cunctis disciplinis Philosophia: hi perfecti erunt homines, qui civiles actiones cum Philosophia commiscere scient. Pro adipiscendis antiquorum codicibus non parum sint diligentes. *De agilitate corporis.* Corporis certamina contemnenda non sunt; sed ad id, quantum satis erit, præceptores elaborent, ut & apta quædam corporis habitudo, & firmitas acquiratur. Militaribus certaminibus exerceri convenit, ut in jaciendis hastis, tractandis arcubus, vena-

Guinif. Barz. Pars II. z 2 tioni-

tionibusque magnoperè contendant. *Qualiter ad honesta incitandi sint pueri*. Non plagis, aut verberibus, sed monitis, ac rationibus pueros ad honesta exercitia duci oportet; majorem enim his, si liberales sint, commoditatem laudes, ac vituperia, quàm verbera ferunt: mixtim tamen, & alternis utendum est objurgationibus, & laudibus. Super omnia puerorum memoria exercenda, consuecendaque; sed à verborum turpitudine retrahendi sunt pueri. Sine mollitie degenda vita: continenda lingua: ira suppressenda: manus continendæ. Assuefiant pueri vera loqui. *De adolescentium instructione*. Adolescentes ad modestiam instruantur minis, precibus, consiliis, pollicitationibus, exemplis vituperii, aut laudis. Segregentur à consortio flagitiosorum, ac præsertim assentatorum. Non sint tamen parentes omnino asperi, sed veniam interdum concedant de præteritis; & si quando irâ exarserint, citò animum deponant: aliquando etiam dissimulent se non novisse crimina filiorum. Qui libidini succumbunt, ut incorrigibiles videantur, statim matrimonio copulentur, hoc est desponsentur. Patres ante omnia se filiis exemplar virtutis præbeant, non solum non peccando, sed etiam honestissima quæque peragendo. Omnia pro rerum convenientia perficiantur.

F I N I S.

I N-

I N D E X

O P U S C U L O R U M

GASPARINI BARZIZII

Quæ hoc volumine continentur .

D <i>E compositione,</i>	pag. 1
<i>Ad Alexandrum V. Oratio .</i>	15
<i>Ad Fantinum Dandulum Prætorem Patavii .</i>	18
<i>Pro novo Rectore creando Patavina Universitatis .</i>	20
<i>Pro accipiente insignia Doctoratus .</i>	22
<i>In funere Jacobi de Turre Forolivensis .</i>	23
<i>Ad Ferdinandum Aragonia Regem .</i>	27
<i>Ad Jacobum Regem Sicilia citra</i>	30
<i>Ad Janum Cypri Regem .</i>	33
<i>Ad Philippum Mariam Vicecomitem Mediolani Ducem .</i>	36
<i>De laudibus Philosophia .</i>	40
<i>De laudibus B. Francisci .</i>	45
<i>Pro accipiente insignia Doctoratus .</i>	50
<i>De laudibus Philosophia .</i>	53
<i>De laudibus Philosophia .</i>	55
<i>Ad Franciscum Barbarariam in funere Zanini Riccii .</i>	57
<i>Ad Philippum Mariam Vicecomitem Mediolani Ducem .</i>	59
<i>Pro assumente insignia Rectoratus in Gymnasio Patavino .</i>	62
<i>Pro petente insignia in Jure Canonico .</i>	64
<i>Pro Daniele Birago in petitione insignium .</i>	66
<i>In tradendis insignibus Luca Bondelmonti .</i>	69
<i>De laudibus Medicina .</i>	72
<i>In instauratione studiorum .</i>	73
<i>Ad Martinum Quintum .</i>	76
<i>Ad eundem pro Oratoribus Papiensis Gymnasia .</i>	80
<i>Ad eundem pro Oratoribus Patavini Gymnasia .</i>	82
<i>Guinf. Barz. Pars II.</i>	z 3 Ad

Ad Petrum Marcellum Epif. Patavinum in morte Hieronymi

Marcelli.

85

Philippo Maria Vicecomiti Mediolani Duci supplex libellus.

88

Ejusdem Epistolæ Familiares.

J oanni, & Lazarino Restis.	pag. 93
Lazarino Restis.	95
Elisabetha Romanorum Regina.	96
Joanni Alliardo.	98
Joanni Barzizio.	100
Joanni Alliardo, & Zebedæo de Ponte.	101
Francisco Zabarella Epif. Florent.	103
Joanni Barzizio.	106
Antonio Cernisio.	ibi
Francisco Zabarella Epif. Florent.	108
Danieli Vitturio.	110
Lazarino Restis.	111
Eidem.	ibi
Andrea Juliano.	112
Danieli Vitturio.	113
Lazarino Restis.	ibi
Ludovico Bonifacio.	114
Fratri Prosdocimo.	115
Facino Ventraria.	116
Nicolao Barzizio.	ibi
Ludovico Bonifacio.	118
Christophoro, & Nicolao Barziziis.	120
Joanni Viffo.	121
Baldo, & Joanni Suardis.	122
Francisco Zabarella Cardinali.	ibi
Andrea Barbatia.	124
Eidem.	125
Eidem.	126
Jacobo Isolano.	127
Reformatoribus Studii Bononiensis.	128
Joanni Barzizio.	129
Facino	

<i>Faño Ventraria .</i>	130
<i>Joanni Barzizio .</i>	<i>ibi</i>
<i>Francisco Zabarella Cardinali .</i>	131
<i>Lazarino Refle .</i>	133
<i>Antonio Fantaxello .</i>	134
<i>Eidem .</i>	135
<i>Henrico Veronensi .</i>	136
<i>Francisco Zabarella Cardinali .</i>	137
<i>Antonio Fantaxello .</i>	138
<i>Eidem .</i>	139
<i>Francisco Zabarella Cardinali .</i>	140
<i>Danieli Vitturio, & Valerio Marcello .</i>	141
<i>Marco Lippumano .</i>	144
<i>Valerio Marcello .</i>	145
<i>Francisco Barbiero .</i>	146
<i>Luchina ex Marchionibus Malaspinis .</i>	147
<i>Francisco Zabarella Cardinali .</i>	148
<i>Nicolao Barzizio .</i>	149
<i>Philippo Maria Vicecomiti Mediolani Duci .</i>	151
<i>Federico Cornelio .</i>	153
<i>Carolo Senoni .</i>	154
<i>Francisco Zabarella Cardinali .</i>	155
<i>Eidem .</i>	159
<i>Joanni Barzizio .</i>	161
<i>Francisco Zabarella Cardinali .</i>	162
<i>Eidem .</i>	164
<i>Andrea Juliano .</i>	165
<i>Danieli Vitturio .</i>	166
<i>Andrea Juliano .</i>	169
<i>Eidem .</i>	170
<i>Danieli Vitturio</i>	172
<i>Eidem .</i>	175
<i>Andrea Juliano .</i>	176
<i>Danieli Vitturio .</i>	<i>ibi</i>
<i>Danieli Vitturio, & Andrea Juliano .</i>	177
<i>Andrea Juliano .</i>	178
	<i>Zacha-</i>

<u>Zachariae Barbaro.</u>	179
<u>Eidem.</u>	<i>ibi</i>
<u>Francisco Bicharano</u>	180
<u>Henrico Veronensi.</u>	181
<u>Laurentio Bonzio.</u>	182
<u>Eidem.</u>	184
<u>Joanni Barzizio.</u>	185
<u>Valerio Marcello.</u>	186
<u>Laurentio Bonzio.</u>	188
<u>Maphao Paulo.</u>	189
<u>Antonio Fantaxello.</u>	190
<u>Petro Thomasio.</u>	191
<u>Antonio Fantaxello.</u>	192
<u>Francisco Barbaro.</u>	<i>ibi</i>
<u>Facino Ventraria.</u>	193
<u>Hieronymo Anzelerio.</u>	194
<u>Stephano Theutomico.</u>	<i>ibi</i>
<u>Petro Thomasio</u>	195
<u>Andrea Juliano.</u>	196
<u>Eidem.</u>	198
<u>Paulo Grammatico Ferrariensi.</u>	199
<u>Danieli Viſturio.</u>	<i>ibi</i>
<u>Andrea Juliano.</u>	200
<u>Eidem.</u>	<i>ibi</i>
<u>Simoni Morigia.</u>	201
<u>Eidem.</u>	202
<u>Joanni Cauco.</u>	204
<u>Danieli Viſturio.</u>	205
<u>Thoma Dandulo.</u>	206
<u>Andrea Juliano.</u>	207
<u>Danieli Viſturio.</u>	208
<u>Joanni Cornelio.</u>	209
<u>Andrea Juliano.</u>	210
<u>Facino Ventraria.</u>	<i>ibi</i>
<u>Francisco Barbaro.</u>	211
<u>Federico Parmensi.</u>	212
	<u>Lauren-</u>

<i>Laurentio Bonzio.</i>	213
<i>Zanino Riccio.</i>	214
<i>Gerardo Landriano Laudensi Epif.</i>	215
<i>Francisco Boffio Novocomensi Epif.</i>	216
<i>Guinifortio, & Auguftino Barzizii.</i>	219

*Ejusdem Epistolæ ad exercitationem CLXV.
a pag. 220. usque ad finem primæ partis.*

I N D E X

O P U S C U L O R U M

GUINIFORTI BARZIZII

Quæ hoc volumine continentur.

I <i>N sponfalibus Philippi Bonromei Oratio.</i>	pag. 1
<i>In sponfalibus Joannis de Federicis.</i>	7
<i>Ad Philippum Mariam Vicecomitem supplex libellus.</i>	10
<i>In instauratione Studiorum Mediolani.</i>	16
<i>In instauratione Studiorum Novariæ.</i>	17
<i>Ad Alphonsum Aragoniæ Regem.</i>	19
<i>Ad Joannem Regem Navaræ.</i>	23
<i>In instauratione Sudiorum Mediolani.</i>	24
<i>Ad Eugenium Quartum.</i>	31
<i>Ad Joannem Jacobum Paleologum Montisferrati Marchionem.</i>	33
<i>Ad Nicolaum Quintum.</i>	39
<i>Ad Ludovicum Ducem Sabaudie.</i>	41
<i>Ad Eundem.</i>	45
<i>Ad Pium Secundum.</i>	57

Ejus-

Ejusdem Epistolæ Familiæres.

B <i>Artholomæo Vicecomiti Epif. Novariensi de illuftribus rebus</i>	
<i>Alphonfi Regis .</i>	pag. 63
<i>Ad Jacobum de Abiate Ducalem Camerarium Epif. in Com-</i>	
<i>mentarios in Dantem .</i>	76
<i>Dalmatio Cefaræ Auguftæ Archiepif.</i>	85
<i>Joanni Olcina .</i>	87
<i>Corradino Vicomercato .</i>	88
<i>Stephano Caccia .</i>	89
<i>Eidem .</i>	91
<i>Joanni Regi Caftellæ .</i>	92
<i>Chriftophoro Barzizio .</i>	104
<i>Bartholomæo Vicecomiti Epifc. Novarienfis .</i>	105
<i>Joanni Auguftino Barzizio .</i>	ibi
<i>Joanni Olcina .</i>	106
<i>Henrico Infanti Aragoniæ .</i>	109
<i>Joanni Auguftino , & Chriftophoro Barziziis .</i>	113
<i>Guidoni de Gonzaga .</i>	119
<i>Pachino Perufino .</i>	120
<i>Georgio Cathala .</i>	121
<i>Francifco Scitigles .</i>	122
<i>Joanni Jacobo Montisferrati Marchioni .</i>	132
<i>Conftantiæ Varanæ .</i>	134
<i>Jacobello Malabarba .</i>	137
<i>Conftantiæ Varanæ .</i>	142
<i>Galeotto Beaque .</i>	143
<i>Pio Secundo Pontifici .</i>	144
<i>Raphaeli Caimo .</i>	150
<i>Jacobello Malabarba .</i>	151
<i>Joanni Auguftino Barzizio .</i>	153
<i>Pantaleoni Suardo .</i>	154
<i>Galeotto Beaque .</i>	155
<i>Chriftophoro Barzizio .</i>	156
<i>Michaeli Barzizio .</i>	159
<i>Lucino Frufio .</i>	161
	<i>Zacha-</i>

<i>Zacharie Rido .</i>	162
<i>Roderico Falcono .</i>	163
<i>Jacobo Casino .</i>	165
<i>Simoni Origono .</i>	170
<i>Ludovico Crotto ,</i>	171
<i>Simoni Origono .</i>	172
<i>Raymundo de Marliano .</i>	173
<i>Ex: Plutarcho de liberis educandis, & de procreatione liberorum.</i>	175

ERRATA SIC CORRIGITO.

- Pag. 2. partis primæ linea 7. *subjiatnr* lege *subjiciatur* . P. 4.
 l. 6. *nt* lege *ut* . P. 24. l. 11. *Ippocras* lege *Hippocrates* . P. 29.
 in notis *ms* lege *ms* . P. 32. in notis *Marchæ* lege *Marchiæ* .
 P. 34. in notis *ms* lege *ms* . P. 35. in notis *ms* lege *ms* .
 P. 53. l. 27. *Nicomacum* lege *Nicomachum* . P. 75. l. 34. *aliis*
 lege *alii* . P. 207. l. 28. *occupationibas* lege *occupationibus* .
 Pag. 263. l. 15. *partum* lege *patrum* . P. 328. l. 31. *relicturam*
 lege *relicturum* .
- Pag. 64. partis 2. linea 21. *doce* lege *docet* . P. 72. l. 23. *inguem*
 lege *inguen* . P. 81. l. 10. *conjeſter* lege *conjectem* . P. 86.
 l. 34. *potius* lege *positus* . Pag. 91. in Epist. titulo *Conciſſoriali*
 lege *Conſiſtoriali* . P. eadem l. 19. *præſagum* lege *præſagus* .
 P. 406. lege 106.

R E G E S T U M.

* a b c d e A B C D E F G H I K L M N O P Q
R S T V X Y Z

A a B b C c D d E e F f G g H h I i K k L l M m N n O o
P p Q q R r S s T t

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z z z

R O M Æ M·DCC·XXIII.

Apud Jo: MARIAM SALVIONI Typographum VATICANUM

SUPERIORUM PERMISSU.

MAG 2011833